

בין "הבלגה" ל"טרור" – הכינוס הישובי ביולי 1938

כינוס הוועד הלאומי, שהפרוטוקול שלו מובא להלן,¹ נקרא בעקבות גל מעשי הטרור של האצ"ל בתגובה על תלייתו של שלמה בן-יוסף. מעשים אלה שברו את קו ההבלגה שהיה מקובל על הנהגת הישוב מאז פרוץ מאורעות תרצ"ו.

למדיניות ההבלגה היו סיבות מדיניות ומוסריות והן באות לכלל ביטוי בתעודה שלפנינו. מנהיגי הישוב והתנועה הציונית, מלומדי-נסיון מאורעות 1929, חתרו למנוע טשטוש ההבדל בין הנתקפים והמתקיפים, שלא להניח לשלטונות המאנדט להציג את המרד הערבי כמהומות שפרצו בין שני העמים בארץ, וכעילה לדרישת ויתורים מדיניים מן הצד היהודי. הנהלת הסוכנות טענה, שאסור להעניק פרס לתוקפן על-ידי מילוי תביעותיו ובכללן התביעה להפסקת העלייה, שהיתה התביעה הערבית הראשונה במעלה.

ואכן, מדיניות זו נשאה פרי: בניגוד למקובל בעבר (בעקבות מאורעות 1921 ו-1929) הוסיפה העלייה לזרום בדבדב עם קיום המרד הערבי, ניתן היתר לפתיחת המזח בתל-אביב והוקם חיל-הנוטרים, שהיה חיל-משמר יהודי במדים בריטיים, ובו נתגשם הרעיון של הגנה לגלית, שעד לאותו זמן סירבו הבריטים לתת לו יד.

הצד השני של מטבע ההבלגה היו מתחים קשים שנוצרו כעטיה בקרב אנשי הישוב בכלל ואנשי ה"הגנה" בפרט. האנשים ביקשו לנקום על מעשי טרור של הערבים. בקיץ 1938 נמצאו דרכי תגובה חדשים על התקפות הערבים: הוקמו פלוגות הלילה, נוסד הפר"ש.

בפרוטוקול שלהלן תיאר משה שרתוק, מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות, בפרוטרוט ובאריכות, כדרכו בדיווח, את מערכת שיחוף-הפעולה שהתרקמה בין השלטונות הבריטים והנהלת הסוכנות, אשר סייעה ובפועל איפשרה את גידולן, התפתחותן והתעצמותן של הכוח הצבאי היהודי בארץ-ישראל. למרות זאת, היו מאנשי ה"הגנה" אשר פרצו את גדר ההבלגה על-ידי מעשי נקם. אך היו אלה מעשי בוודים.

1. הפרוטוקול המקורי שמור בארכיון הציוני המרכזי (להלן אצ"מ) J1/7238.

באפריל 1937 נחתם הסכם בדבר איחוד בין ארגון ב' (הארגון הצבאי הלאומי), מייסודו של אברהם תהומי, לבין ה"הגנה". סוכם שלארגון המאוחד תהיה הנהגה פאריטטית של הסתדרות העובדים והחוגים האזרחיים, להוציא את הרביזיוניסטים, אשר סירבו לסור למשמעת הסוכנות והוסיפו להתזיק במסגרת הנפרדת של האצ"ל. האצ"ל התקשה לקבל את מדיניות ההבלגה, אך חזק עליו דברו של ז'בוטינסקי, אשר קיבל את הנימוקים המדיניים שחייבוהו. בנובמבר 1937 ביצע האצ"ל שורה של פעולות נקם בירושלים, בתגובה על רצח חמשת אנשי קבוצת "במעלה", אך לאחר מכן דומה היה שהארגון חזר ואימץ את מדיניות ההבלגה. ואולם, בדרך שהיתה כחלקה מקרית וחלקה אימננטית, נתגלגלה פעולת תגובה כושלת של שלושה חברי בית"ר בראש-פינה לכדור-שלג, שהרס את מדיניות ההבלגה והעלה את האלימות בארץ לשיא חדש.

ב־21 באפריל 1938 נורו יריות ונזרקה פצצה על אוטובוס ערבי שעבר ליד ראש-פינה. איש לא נפגע כתוצאה מפעולה זו. שלושה צעירים רביזיוניסטים – אברהם שיין, שלמה יעקב בן-יוסף ושלום יהושע זוראבין – נאסרו כחשודים במעשה.² ביום שבו החל משפטם של השלושה בחיפה (24 במאי) נערכה סידרת התנקשויות בערבים בירושלים, שנסתיימו בקרבנות בנפש ובמעשי תגובה של ערבים³ ולמחרת נורה ערבי כחיפה ליד רחוב השומר.⁴ ב־5 ביוני נדונו שיין ובן-יוסף לתלייה. זוראבין הוגדר בלתי-אחראי למעשיו ונחבש בבית-חולים לחולי-נפש. במשך חודש יוני רבתה המתיחות בקרב הישוב היהודי בארץ והעם היהודי בגולה לנוכח איום התלייה שריחף על שני הצעירים. נעשו נסיונות להשפיע על השלטונות בבריטניה לחון אותם או לפחות לדחות את ביצוע פסק-הדין, וזאת משני נימוקים: האחד שהם לא הרגו איש ונידונו על-ידי בית-דין צבאי על-פי חוקי-החירום בעוון נשיאת נשק בלבד. למרבה האירוניה, חוקי החירום נחקקו לפי תביעת הנהלת הסוכנות וכווננו כנגד הערבים שנתפסו כמעורבים בהברחת נשק או בפעולות אלימות נגד יהודים, ערבים ובריטים. ערבים רבים נתלו בשל אותה אשמה שעליה נידון בן-יוסף. הנימוק השני שהועלה לטובת בן-יוסף היה הבלגתו של הישוב: למרות התגרות בלתי-פוסקת במשך שנתיים ימים – מאז ראשיתו של המרד הערבי – נמנע הישוב היהודי ממעשי טרור-נגדי והבליג, ברוב המקרים, על רציחות ופגיעות בנפש וברכוש. בשל התאפקותו של הישוב,

2. דבר, 24.4.1938.

3. דבר, 24.5.1938.

4. דבר, 25.5.1938.

טענו, מן הראוי למנוע ממנו את חרפת התלייה, שכן לא נתלה יהודי בירושלים מזה אלפיים שנה. ב־26 ביוני חנן מפקד הצבא בארץ־ישראל, גנרל היינינג (שהחליף באפריל 1938 את גנרל ווייוול⁵), את שיין בשל גילו הצעיר, אולם אישר את עונש המוות לבן־יוסף. כל הנסיונות מצד גופים יהודיים בארץ ומחוצה לה, לשנות את גזר־הדין, עלו בתוהו. בישיבת הוועד הלאומי שנתקיימה ב־28 ביוני האפילה אימת התלייה הצפויה על זוועת גורלם של יהודי אוסטריה, שכן־לילה, עם ה"אנשלוס"⁶, הוסגרו לשרירות לבם של קלגסי הנאצים ונתקבלה החלטה להימנע מכל מעשה התגרות בשלטונות הבריטים אשר עלול לפגוע בסיכויי הצלתו של הצעיר. נתפרסם כרוז מטעם הוועד הלאומי והרבנות הראשית הקורא להימנע מביטול מלאכה, מהפגנות ומכל התפרצות בלתי־אחראית.⁷

בן־יוסף הוצא להורג ב־29 ביוני. כאשר נודע הדבר, נתקיימה ישיבת אבל של מועצת עיריית תל־אביב, וישראל רוקח, ראש־העיר, נאם נאום נרגש, ואחריו החרה־החזיק הרב הראשי לתל־אביב, הרב עזריאל. גם בוועד הקהילה נערכה ישיבת אבל, בהשתתפותו של הרב הראשי השני, הרב עמיאל. במקביל, פירסמה העירייה כרוז שבא להרגיע את הרוחות, ושנסתיים במלים: "אל נא נחלל את אבלנו במעשי התפרצות, העלולים להגדיל את אסוננו."⁸ מועצת פועלי תל־אביב ומועצת פועלי ירושלים פירסמו כרוזים שקראו לשוב לעבודה ולשמירת השקט.⁹ למרות זאת, היו ב־30 ביוני מהומות והפגנות בתל־אביב, נסגרו חנויות ושבתה המלאכה, ואף הוועד הפועל של ההסתדרות שבת.

ב־4 ביולי פרץ גל מעשי הטרור של האצ"ל כתגובה על תליית בן־יוסף. בירושלים נזרקה פצצה לתוך אוטובוס ערבי כפינת הרחובות יפו והנביאים. שלושה אנשים נהרגו במקום ועוד שניים־עשר נפצעו, מהם שבעה – קשה. ערבי שעבר ליד בית־חולים "שערי צדק" נורה: ערבים נוספים עוברי־אורח בשכונות יהודיות, נפגעו ביריות. בתל־אביב התרחשו התנקשויות בערבים ברחוב הכרמל ובמרכז וולובלסקי, וכן מול קפה לורנץ בדרך יפו־תל־אביב. פרצו התנגשויות בין יהודים וערבים בשכונות הגבול בין תל־אביב ויפו, ורבו הנפגעים משני הצדדים.¹⁰ למחרת נהרגו חמישה יהודים ונפצעו עוד חמישה,

5. דבר, 1.4.1938.

6. פרוטוקול אספת הוועד הלאומי שנתקיימה ב־28.6.1938, אצ"מ J1/7238.

7. שם.

8. הבוקר, 30.6.1938.

9. דבר, 30.6.1938.

10. דבר, 4.7.1938.

ולפי גירסת שירות השידור הבריטי נעשו מעשי הרצח כנקמה על הטרור היהודי.¹¹ שיאם של מעשי הטרור של היהודים היה ביום הדמים בחיפה – ביום ד', 6 ביולי, נורקה פצצה ליד השוק הערבי, מול תחנת המשטרה העירונית. נפגעו כ-120 איש, מתוכם 17 הרוגים, רוב־רובם ערבים. החלו התנגשויות בין יהודים וערבים, ומספר הנפגעים עלה ל-130, וביניהם יהודים.¹² ב־ביום הוטלה פצצה בעיר העתיקה בירושלים, נהרגו שני ערבים ונפצעו אחרים, מהם שלושה קשה.

עתה הוחלט לכנס את מליאת הוועד הלאומי בהשתתפות חברי הנהלת הסוכנות, באי־כוח הרבנות הראשית, העיריות, הקהילות והמועצות המקומיות, לשיבה סגורה. בתוך כך פירסם הוועד הלאומי כרוז, שהודפס בעתונות העברית היומית ב־8 ביולי:

ימי דמים ובלהות היו הימים האחרונים לארצנו. נקפד פתיל חייהם של עשרות אנשים, יהודים וערבים, חפים מפשע, עובדים והולכי דרך לתומם, ועשרות פצועים מתהפכים במכאוביהם על ערש דווי.

רב סבלו וכאבו של הישוב העברי. כמשך עשרים וששה חדשים רואה הוא את דמי בניו הנקיים נשפכים יום־יום ועמל כפיו עולה באש לנגד עיניו, אולם כתשובה לכל אלה ביצר הישוב את הגנתו והמשיך את עבודת הבנין. ביד אחת אחז בשלח ההגנה וביד שניה באמת הכנין, התרחק ממעשי נקם וגילה לעיני כל העולם את כוח הבלגתו ומידת אחריותו. עמדתו זו הביאה לו כיבושים רבי ערך בשטח הבטחון וההגנה העצמית, בשטח הבנין וההתישבות שתפארת הישוב עליהם.

והנה בימים האחרונים קרו מעשי התפרצות ונקם בערבים. מעשים אלה, אם גם הם מעשי יחידים מתוסרי אחריות ציבורית, מטילים אחריות כבדה על הישוב, מכתמים את כבודו ומעמידים בסכנה את שלום הארץ כולה. לפיכך, על אף כל הסבל והיסורים הממושכים, מגנה הישוב מעשים כאלה ומתקומם נגדם.

בשעה קשה וחמורה זו הננו רואים צורך לפנות שוב אל כל בני הציבור העברי בארץ, לכל זרמיו ומפלגותיו, לתת את ידם למוסדות הישוב למניעת מעשי איבה ונקם. נפר את מזימת אויבינו הזוממים למשוך אותנו למערכת דמים ולמלחמת אורחים, ולסכן על־ידי כך את קיומנו ואת שלום הארץ כולה.

11. דבר, 6.7.1938.

12. דבר, הבוקר, 8.7.1938. ראה גם דברי ד. בר־רב־האי בכינוס, להלן.

ולפנינו דרך אחת – דרך ההגנה והבנין!
הנהלת הוועד הלאומי.

ירושלים, ח' בתמוז תרצ"ח.

הרבנות הראשית בירושלים פירסמה אף היא כרוז, ברוח דומה, בחתימתם של שני הרבנים הראשיים, הרב יעקב מאיר והרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג ובו נאמר בין השאר:

[...]חלילה, חלילה לשום אדם מישראל ללמוד אל דרך רשעי הגויים. חלילה למי שהוא אפילו להעלות על רוחו מחשבת פיגול, מחשבת נקם בלי משפט, מחשבת רצח, מחשבת שפיכת דמי נקיים, יהיו מאיזו אומה ומאיזו דת שיהיו. זוהי גדולתנו, זוהי תפארתנו, לשמור את ידנו מתועבות אכזריות כאלה, אפילו בשעות היותר קשות ומרות.[...]¹³

הפרוטוקול של הכינוס, המובא להלן, חושף את מיגוון הדעות בישוב ביחס לטרור. החל בשלילה גמורה ובלתי משתמעת לשתי פנים של מעשי הנקם, וכלה בשלילת ההבלגה על מעשי הערבים, המקובלת על המוסדות הרשמיים של הישוב מאז ראשית המאורעות, וראיית דרך התגובה הבלתי-סלקטיבית והנקם כדרך הנכונה מבחינה פוליטית ומבחינה חינוכית. כפי שעולה מן המסמך שלפנינו, נקט הרוב בעמדה דו-משמעית כלפי המעשה ועושיו: בעוד שהיתה ביקורת והסתייגות כלפי המעשים, גזהרו המבקרים במקרים רבים מלהטיל אשמת ביצועם על חוג מחוגי הישוב ולהאשימו בגלוי, הגם שבעלי-הדבר לא נתביישו במעשיהם והכריזו עליהם בפומבי. חוגים רחבים בישוב התיצבו להגנת האצ"ל וסככו עליו על מנת למנוע את בידודו בישוב. הם פעלו מתוך שיקולים של יחס-כוחות פוליטיים, בין השמאל והחוגים האזרחיים השונים, או מתוך סולידריות יהודית.¹⁴

אין בידו רשימת המשתתפים בכינוס, שהיתה כנראה מקיפה ומרשימה. השתתפו בו, נוסף לחברי מליאת הוועד הלאומי, גם נציגי עיריות, מועצות מקומיות, ועדי קהילות, וכן חברי הנהלת הסוכנות. ידוע שמספר האנשים שנטלו בו חלק עלה לאין שיעור על מספר המדברים. ברל כצנלסון, למשל, השתתף בישיבה, אם כי לא נשא דברים.¹⁵ יש לשער, שגם נציגי הרבזיוניסטים היו נוכחים בדיון, אפילו לא נטלו את רשות הדיבור. את

13. שם.

14. ראה תגובת "הירדן" (היסוד, 14.7.1938) בקשר לכינוס, שהוא מציגו כנצחון החוגים הלאומיים על מפא"י.

15. יומן ב. כצנלסון, 10.7.1938, גנזך ברל כצנלסון, בית-ברל (להלן גב"כ, ב"ב).

עמדתם ייצג למעשה ברוך ויינשטיין, איש מפלגת המדינה העברית. בישיבת הוועד הלאומי שקדמה לכינוס, ב־28.6.1938, השתתף ד"ר י. ואשיץ, כנציג הרביזיוניסטים,¹⁶ שאם לא השתתפו בהתכנסות זו הרי שסיבת הדבר או מאסר מנהיגיהם על־ידי השלטונות הבריטיים, או הערכתם שמוטב להם להימנע מלהופיע על במה שמלכתחילה נועדה לגנותם.

הכינוס היה חשאי. עם זאת, התפרסם תוכן הדיונים בעיתון "הירדן", שהופיע באותו יום תחת השם "היסוד" (14.7.1938). העיתון הציג, כמידה רבה של צדק, את תוצאות הכינוס ככשלון נסיונה של מפא"י ללכד חזית רחבה בישוב להוקעת הרביזיוניסטים; מצד שני, דומה שמעטים מאוד ממשתתפי הכינוס היו מוכנים לתמוך בגלוי במדיניות התגובה הבלתי־סלקטיבית, שהיתה מקובלת אז על האצ"ל. דו־ערכיות זו באה לכלל ביטוי בתעודה שלפנינו.

16. פרוטוקול הוועד הלאומי 28.6.1938, אצ"מ J1/7238.

חשאי

פרוטוקול סטינוגרפי

מכינוס הוועד הלאומי ובאיריכות העיריות והקהילות, המועצות המקומיות והרבנות הראשית, ביום י"א בתמוז תרצ"ח (10.7.38), כאולם קרן היסוד בירושלים.

י. כן צבי רק 12 יום עברו מהשיבה האחרונה של הוועד הלאומי כאולם הזה! במשך 12 הימים הללו נתן הישוב קרבנות, קציר-דמים אשר עוד לא היה כמוהו. 18 קרבנות הקריב הישוב במשך הזמן הקצר הזה. (הקהל קם) אזכיר בזה את חיים צפורי, מהוותיקים הראשונים אשר הקריב את נפשו על ייסוד הישוב בגליל העליון, כשביל העובדים בצפון. ואזכיר בזה במיוחד את אברהם כץ מקיבוץ "אברהם" של "הפועל המזרחי", אשר איחד תורה ועבודה ונפצע בשעת התקפה על חניתא עילית ומת. צבי לנדסמן, איש ירושלים, כן איש ירושלים, כן בנו של איש ירושלים, שעזב את העיר העתיקה והלך עם חלוצי ההתישבות בשפיה. ואת האב עם בנו משה סבן וחיים סבן, שנרצחו בעיר העתיקה רוויית הדמים. ואת ארבעת חברי מושב עין-ורד: אבא שרייר, מרדכי ליכט, אריה כהן ושרגא אוירבוך שנרצחו בצאתם לעבודה מהמקום החדש הנגאל משממות נצחים בעין-ורד. ואת הצעירה שרה קובלנץ, שנהרגה מפצצה שנזרקה על-ידי טירוריסטים ערבים מן הרכבת בדרך בין שתי התחנות תל-אביב ויפו. ואת חללי חיפה נזכיר ובראש וראשונה את המהנדס טוביה דוניה מראשוני בוני הישוב הזה, ישוב חיפה, ואשר מת בזמן שניסה להציל קצין ערבי פצוע; ואת יוסף כהן ואת אברהם אהרן טויסטר ואת מרדכי אפרת ואת אייזיק חצרוני ואת אברהם גורדון, כולם הרוגי המהומות בחיפה. ואת אריה בנימינוב שנפצע ביפו בזמן המהומות ומת מפצעיו. 18 חללי המהומות שנפלו קרבן בעד המולדת. יהי זכרם ברוך.

ונזכיר בזה את קרבן-החינם, את שלמה בן-יוסף. האספה האחרונה של הוועד הלאומי שמעה על המאמצים שנעשו מצד המוסדות העליונים של התנועה ושל כנסת ישראל להשיג חנינה לשלמה בן-יוסף. המאמצים האלה נמשכו עד הרגע האחרון, אולם לא הצליחו, ופסק-הדין הוצא לפועל. בהודעת

תודתי נתונה לגבי חוה כלשן, שסייעה בידי בחיבור ההערות הביוגרפיות.

1. הישיבה נתקיימה ב-26.6.1938 והוקדשה לדיון במצבם של יהודי אוסטריה ובגורלו של שלמה בן-יוסף.

אבל הביע הוועד הלאומי את צערן של הישוב על אבדן נפש מישראל.² אולם הישוב לא הזדהה ואיננו מזדהה עם המעשים שגרמו לקרבן־חינם זה. ולבסוף נזכיר את חברנו, חבר הנהלת הסוכנות היהודית וחבר ההנהלה הציונית ד"ר פישל רוטנשטרייך, אשר נלקח מאתנו בשבוע שעבר, אחד מראשוני ותיקי התנועה, ותיקי הציונות, אשר עמד על משמרתו מילדותו, ואשר מילא את התפקיד הזה בתור חבר הסוכנות מבין העומדים בראש התנועה. אנחנו מבכים את מותו. יהיה זכרו ברוך.

רבות! ישיבה זו נקראה באופן מיוחד בהמשך לישיבה הקודמת לדון על ענייני הבטחון כלפי־חוץ וכלפי־פנים. עת צרה היא לישוב אשר לא היתה כמות. דם רב שבענו במשך השנתיים ודם רב שבענו במשך השבועיים. אולם מעולם לא נמצא הישוב במצב איום על עברי־פי־פחת כמו שהוא נמצא כעת. עוד גבולות הצפון משמשים מעבר חפשי לכנופיות חדשות, להעברת נשק; עוד המושבות שלנו בצפון, חניחא ואחרות, משמשות מטרה לכדורים הבאים מלבנון; עוד הבנין של גדר התיל החדש משמש מטרה להתנפלות של כפרים שלמים, העושים את מעשיהם כמחשכי הלילה ואולי גם לאור היום; עוד החרב מבחוץ משכלת, העוברים בדרכים אינם בטוחים, והיוצא מפתח ביתו ומתקרב לשער יפו בתוך ירושלים אינו בטוח בחייו. באותו הזמן, שהישוב נקרא למאמצים לעמוד על חייו, באותו הזמן שהישובים הקטנים המפוזרים בגליל וביהודה ובשרון ובשומרון עומדים יומם ולילה על משמרתם, בשעה שמיטב הנורע שלנו התגייס להגנה, בשעה שהישוב נאבק על קיומו, נשרפות קמות תבואה ונחרבים מגדלי מים וקרבות נופלים כל יום – באותו הזמן נקרא הישוב על־ידי מוסדותיו האחראיים למשול ברוחו, להתמיד במפעל הבנין ובמפעל ההגנה, להתנדב למקומות המסוכנים, להדוף את השונא הגלוי, באותו הזמן נמצאו בקרבנו אלמנטים מחוסרי־אחריות העושים מעשים מהעורף, והאלמנטים המופקרים האלה חושבים שהם נועצים סכין בגב של איזה ערבים, אבל הם נועצים את הסכין הזה בגבנו.³ המוסדות האחראיים של הישוב, הסוכנות היהודית, הוועד הלאומי, הרבנות הראשית פנו אל הישוב ומעמידים אותו על הסכנה, דורשים ממנו למשול ברוחו ולהבליג. והדרישה

2. כרוז הוועד הלאומי והרבנות הראשית לארץ־ישראל נתפרסם בעיתונות ב־29.6.1938 ונאמר בו "[...] על אבדן נפש מישראל שלמה בן־יוסף מתאבל היום הישוב כולו. ישא כל אחד מאתנו את הכאב בקרבנו כשקט ובהתאפקות, כראוי לאומה העומדת במערכת החיים שלה. אל יתן איש את ידו למעשים העלולים להפר את הסדר הציבורי ולסכן את בטחוננו."

3. רמז לאצ"ל.

הזאת מעולם לא היתה כל כך מוצדקת כמו שהיא כעת. אינני יודע מה מספרם של אלמנטים מופקרים אלה, אולי מספרם קטן מאוד. אבל הדברים שראינו בשבוע שעבר בחיפה ובירושלים, משחק הדמים הזה שגרם לקרבנות נוספים, משחק הדמים הולך ונמשך, ועוד מעט ויחשבו אותנו לבדאים – לא רק את אלה המוציאים כרוזים, לא רק את הוועד הלאומי ואת הרבנות הראשית; יחשבו לבדאים את כל אלה שמניחים שיש משמעת בישוב, שמניחים שיש עם, שיש לו מוסדות שהוא מתחשב אתם. והדבר הזה מאמץ את הגרועים שבשונאינו להשתמש ברגע הזה לתת מכה איומה, מכה ניצחת, לכל מיטב שאיפותינו ולמיטב תקוותינו להקמת מדינה עברית בארץ-ישראל, מכה ניצחת לציונות, לעלייה היהודית, להתישבות, לכל המשך של פעולה.

לכן נקראו הפעם באי-כוחו של הישוב לישיבה סגורה זו לדון על המצב, האם נסתפק בזה שנוציא עוד קול-קורא, חמישי או שישי, או שנדרוש מכל הכוחות לאחוז באמצעים כאשר לא אחזנו עד כה לרסן כל פעולת התפרצות, כל פעולת נקם, כל פעולת טרור, אם היא באה מיחידים, מבודדים, מאלמונים או מפלמונים. ידענו שיש אלמנטים שאין להם באי-כוח באולם הזה, ואם יש להם באי-כוח האלמנטים האלה אינם חושכים אותם לבאי-כוחם. ידענו שאי-אפשר לדבר אליהם דברים, אבל חובתנו היא ליצור את הסביבה הפנימית הזאת האמיצה, אשר תקיא מקרבה כל אלמנטים כאלה. רבות! היה זמן של פרובוקציות ודמים מטעם הקומוניסטים והישוב התגונן נגד זה עד שהתלכד והיה לגוף אחד, עד שהקיאם מקרבו. אין זאת אומרת שאין כבר פרובוקציה מסוג זה, אולי יש בודדים, אבל אין להם יכולת לפעול כי כל הישוב רואה בהם בוגדים. כך הישוב צריך להתיחס לכל מי שפוגע במשמעת ומפיר אותה ועושה פעולה הנושאה בתוכה סכנה איומה לישוב. ודרושה הסכמה של התנגדות גמורה מצד כל באי-כוח הישוב לפעולתם ולא רק על-ידי פרוקלמציות, אלא שיאחזו כל האמצעים כנגד הפעולה הזו, ואם היא נעשית על-ידי תלמידים בבתי-הספר, צריכים לאחוז את כל האמצעים בבתי-הספר. ואם הם מחוץ לבתי-הספר, באיזה ארגונים שהם, צריך ליצור אטמוספירה כזו שתחסן אותם ואשר תקצץ את כל היכולת של פעולה כזו, שלא יישאר להם מקום בקרבנו, שנהיה לגוש אחד, מלוכד ומחוסן נגד פרובוקציה. בזה אני פותח את הישיבה הזאת. אני מבקש את חברנו מר משה שרתוק, חבר הנהלת הסוכנות, להרצות על שאלות הבטחון.

מ. שרתוק הדברים שהקדים היושב-ראש להרצאתי על ענייני הבטחון הפנימיים והחיזוניים צריכים לקבוע לדעתי את מסגרת הדין בכלל במסיבה הזאת. אנחנו צריכים לדון קודם כל במצב הבטחון כמו שהוא, באותו מצב

הסכנה אשר בו עומד הישוב ובכוחו להתגונן בפני הסכנה הזאת ובתביעותיו כלפי (??) הממשלה לנוכח ההתקפה המתמדת על הישוב ובדרישות אשר הישוב צריך להציג מחדש לפני הממשלה. שנית, קיימת השאלה של המצב הפנימי בישוב, של קוֹר־הפעולה שלו, אם הקו הזה הוא כשורה או שיש בו דברים הטעונים תיקון יסודי ודחוף.

אני רוצה לפתוח את דברי בסקירה קצרה על מצב הגנתנו הגלויה. באחד באפריל 1938 חלה ריאורגניזציה בסידור של הנוטרים שלנו. ראשיתה של ריאורגניזציה זו היתה נעוצה בדרישת הממשלה, יותר נכון בהחלטת הממשלה, להכניס קימוץ ניכר בהוצאות שהיא היתה מוציאה להחזקת הכוח הזה. וערך הקימוץ במספרים עגולים הוא בהורדת הסכום ממאה אלף פונט לשנה ל־70,000 פונט לשנה. המדובר הוא על הסכומים שהיו מוצאים להחזקת אותו החלק של חיל הנוטרים שהוא פעיל בקביעות, שהוא עומד תמיד על המשמר, שזהו תפקידו וזה נהפך כבר למקצועו, שאינו יכול ואינו צריך לעסוק בשום עבודה אחרת ולכן הוא צריך לקבל משכורת קבועה – של 6 פונט לחודש – והמשכורת הזו בשביל הסוג הפעיל בקביעות, לאחר סידור ידוע והסכם שהגענו אליו עם הממשלה, משתלמת כולה מקופת הממשלה ולא כמו שהיה קודם בהשתתפות הישובים. נוכחנו לדעת שלא יעלה בידינו לבטל את ההחלטה הזאת, וביקשנו דרכים כיצד לנצל את הקיצוץ הזה לטובה, כיצד לכרוך אתו יחד כמה תיקונים שראינו בהם חשיבות מרובה להגברת כושר הפעולה של חיל הנוטרים.

קודם־כך רצוני לומר כמה מלים על הצד הכספי של השאלה ומדוע לא ראינו ברכה בהתנגדות סתמית לכל קיצוץ. ההוצאות של הממשלה לצרכי הבטחון עלו במידה עצומה במשך שלוש השנים האחרונות והדבר נתן את אותותיו בירידה עצומה של העודף הממשלתי. אם נקח את שנת הכספים 1935/36, שהיא נגמרה 19 ימים לפני פרוץ המהומות, הרי הוצאות הממשלה באותה השנה למשטרה היו בערך חצי מיליון פונט וההוצאות הנוספות להגנה, ז.א. להתזקת הצבא (למעשה חיל־הספר), במידה שההוצאות חלות על ארץ־ישראל, וזהו רק ההפרש בין התקציב הרגיל ובין התקציב המיוחד שבארץ, הגיעו בערך ל־150,000 לירה. ככה שההוצאות הכוללות לצרכי הגנה עלו ל־650,000 לירה. והעודף בסוף שנת הכספים 1935/36, ז.א. ב־31 למאָרס 1936 היה כ־6 מיליון ורבע. במשך שנת הכספים 1936/37, שזוהי שנת המהומות הראשונה ושכללה בתוכה את הפרשה החמורה של המהומות עם השביתה הערבית וכל מה שליווה אותה, עלו ההוצאות למשטרה לשלושת־רבעי מיליון פונט. אבל מלבד זה הוציאה ממשלת ארץ־ישראל מקופתה מיליון ורבע להוצאות הצבא. הרי שהוצאות הממשלה להגנה עלו מ־650,000 פונט

ל-2 מיליון פונט בשנה אחת. באותו זמן ירדו ההכנסות במיליון פונט, והעודף היה לסוף שנת הכספים 1936/37 למטה מ-5 מיליון פונט. הקטינו את העודף באותה שנה ב-1½ מיליון פונט. בשנת 1937/38 הגיעו ההוצאות למשטרה כמעט למיליון פונט, ההוצאות לצבא ירדו ועמדו שוב על ¼ מיליון פונט, אבל באותה השנה נדרשה הממשלה על-ידי האוצר בלונדון ועל-ידי משרד המושבות לחסל את החשבון של המלווה הארצישראלי שלא יצא לפועל. אתם יודעים שהממשלה קיבלה פעם סמכות להשיג מלווה של 2 מיליון פונט, אבל סמכות זו לא נתממשה, ז.א. שהאוצר הבריטי לא אישר את המלווה. אבל בינתיים הוצאו כספים שצריך היה להוציאם מהמלווה, ביניהם הספקת מים בירושלים ועוד כמה מפעלים, והכספים לוקחו מהעודף בתורת הלוואות, שהיו צריכות להיות מוחזרות מכספי המלווה לכשיתקבל. המלווה לא נתקבל, הממשלה הארצישראלית הוסיפה לדרשו, לונדון הודיעה שאינה רואה כל סיכוי לאישור המלווה. כדי שלא תהיה אחיזת-עיניים פינקסאית דרשה למחוק מהפנקסים את העודף של 1½ מיליון פונט שהוצא לפעולות אלה. העודף ירד למטה מ-3 מיליון.

בתקציב לשנת 1938/39 נקבע למעלה ממיליון פונט. אין לי מספר מדויק, אבל לפי כל מה שנעשה מהזמן שהתקציב הזה נערך ברור שהוא הולך וגדל, וגדל לא במעט. ולגבי התקציב הזה הממשלה נוהגת כמו שנוהגת כל ממשלה בימי מלחמה, כל סכום שהיא מוצאה לדרוש היא מוציאה. אם ישנו עכשיו גיוס לפלוגת משמר הרכבות, הרי מוציאים את הכספים האלה למרות שלא נכללו בתקציב, מפני שרואים אותם להכרחיים. לפי החשבון שקיבלנו בזמן ידוע מהממשלה באופן פנימי, הרי העודף בסוף שנת הכספים 1938/39 היה צריך להיות קצת יותר ממיליון. על זה יש לממשלה חשבון של שעבודים (?) בסכום של 1½ מיליון, והיא עמדה בפני גרעון של קרוב ל-300,000 פונט. מאז חלו שינויים, ולא לטובה. החשבון האחרון ששמעתי הוא עודף של חצי-מיליון, שזהו בעצם "וורקינג באלנס", העודף הקטן שנחוצ להם בשביל להחזיק את הקופה במצב של תשלומים.

ההתפתחות הזאת אינה נעלמת מעיני המנצחים על פעולות הטרור בארץ. אינני יודע אם הם יודעים אותה באותו הדיוק – יש להניח שהם יודעים גם זאת – אבל הם יודעים שהם מעמידים את הממשלה בפני מועקה כספית שעוד לא עמדה בפניה והם מביאים את זה בחשבון. הם יודעים שלא ינצחו את האימפריה הבריטית באנשים, אין זה כמו במלחמת העולם – שאמרו, יש להילחם עד האיש האחרון, אבל הם רוצים להילחם עד הפונט האחרון. העודף⁴

שלהם הוא שהעודף יאזל לגמרי מקופת הממשלה, השאלה תישאר שאלת פרסטיג'ה לממשלה הבריטית, ואז המשך המלחמה בטרור יצטרך להיעשות על-ידי הקצבות מהאוצר הבריטי. יש ידיעות כאילו הממשלה הארצישראלית דרשה כבר שהאוצר הבריטי בלונדון יעזור ושלא תפולנה כל הוצאות הצבא היתירות על הממשלה הארצישראלית. אומרים כאילו השנה חל שינוי במובן זה ויש הקצבה מהאוצר הבריטי לפעולות בארץ. אינני אומר את זה לנתמה, כי אם זהו קו המצטרף לחומר המצב מבחינה פוליטית, באשר דברים כאלה אינם יכולים להישאר בסוד; אנגליה אינה ממשלה שאינה מחויבת לפרסם את הוצאותיה, כמו שאיטליה יכולה לא לפרסם את הוצאותיה על כיבוש חבש, באנגליה הדברים מתפרסמים והם מגיעים לדיון, ואז יתברר שהמהומות בארץ-ישראל עולות בכסף למשלם המסים הבריטי. אנחנו זוכרים את השנים שזו היתה הטענה העיקרית של העתונות האנטי-ציונית הבריטית. אנחנו סתרנו אותה במשך השנים כשהתחילה פעולת הבנין הרחבה בארץ. התחדשות הוויכוח הזה הוא דבר שאינו כלל וכלל רצוי לנו.

מסרתי את המספרים האלה כדי לשפוך קצת אור כללי על המצב, אבל זה גם מחייב, שבשעה שהממשלה קוראת לנו ומודיעה, שהיא רואה הכרח בקימוצים, אין אנחנו יכולים בכל מקרה ומקרה – אין אני קובע הלכה כללית – להסתלק מן המאמץ לקמץ סכום ידוע בהגנתנו. יתכן מאוד שאנחנו עומדים בפני הכרח לדרוש הגדלת ההוצאות מבלי לראות מה תהיינה התוצאות הפוליטיות לאלתר, מפני שאנחנו עומדים בשעת חירום שהיא מחייבת קודם כל פעולות. אבל ראינו בקיצוץ הזה אפשרות להוציא מתוך מעו. דווקא משום שהממשלה הקטינה את מספר האנשים העומדים בקביעות על המשמר, והיא לא לקחה מאתנו אף רובה אחד ולא שללה מאתנו שום אפשרות שהיתה לנו להשתמש ברובים האלה בכל מקרה של הגנה – הקיצוץ חל רק על מספר האנשים המקבלים משכורת מאוצר הממשלה, אבל הוא לא פגע בכושר ההגנה הכללי שלנו במידה שנקבעה על-ידי הנשק העומד לרשותנו ובמידה שנקבעה על-ידי האנשים המוסמכים להשתמש בו בשעת הצורך. אולם גם הקטנת [מספר] האנשים העומדים בקביעות על המשמר היתה בה פגיעה ידועה. אמרנו, מפני שאתם מקטינים את המשמר העומד בקביעות, אתם מוכרחים להשלים את החסר על-ידי סידורים שלא יעלו לכם בכסף, והכוונה היתה ראשית כל לסידורים ביחס לשימוש ברזרבה, כדי שיהיה יותר קל להרחיב ולהגדיל את מספר האנשים העומדים בקביעות על המשמר ושנית על-ידי הגדלת כושר הפעולה והרחבת היקף הפעולה של הכוח האקטיבי עצמו. ואנחנו השגנו כמה תיקונים חשובים מאוד לרגל הריאורגניזציה הזאת. התיקונים האלה, מהם שכבר הונהגו מקודם, אבל רק באופן חלקי וארעי

ועכשיו הפכו לסידורים ארציים או כמעט ארציים, ותיקונים שמקודם היה עליהם רק משאומתן ועכשיו הוצאו לפועל לראשונה. מה היו התיקונים האלה? דרשנו וקיבלנו מינוי של בעלי-דרגות בתוך הכוח הזה, סרג'נטים וקורפורלים. ואותם 635 האנשים שנשארו בקביעות על המשמר נתחלקו ל-334 נוטרים מן השורה, 241 קורפורלים ו-60 סרג'נטים. הנוטר מהשורה מקבל 6 פונט לחודש, הקורפורל - 7, הסרג'נט - 8. 241 קורפורלים הם כמספר נקודות הישוב המוגנות בארץ. לגבי ההגנה יש לנו חשבון של 241 נקודות. בכל מקום ישנו קורפורל. 60 סרג'נטים, מהם כ-50 כמספר האזורים, הגושים (אזורי ההגנה בארץ). 241 נקודות אלה נתחלקו על-ידי סכימה ארצית אחת כללית ל-50 אזורים הגניים ובראש ההגנה הגלויה בכל אזור הועמד איש שהוא הסרג'נט. על הסרג'נטים האחרים עוד אדבר. אבל עצם יצירת הדרגות האלה קבעה מסורת קבועה ומסוימת ושיוותה אופי מתמיד לכוח ההגנה הזה. כל הסרג'נטים ורוב הקורפורלים קיבלו אימון במחנות הצבא בארץ. סודרה שורה של קורסים, לא רק על-ידי מדריכים צבאיים כי אם גם בתוך מחנות הצבא בסרפנד, בנתניה ובמקומות אחרים. וכל 60 הסרג'נטים ורוב הקורפורלים עברו את הקורסים האלה. הורחבה מסגרת האימון בכלל, ועכשיו נעשית פעולה חשובה של אימון בפעולות שדה, פעולות הגנה והתקפה בחוץ, בהרים, בשדות. גם פעולה זו נעשית כהדרכת מאמנים מן הצבא ובחלק גם מן המשטרה הבריטית. זה היה התיקון הראשון החשוב. התיקון השני - זוהי הפיכת ההגנה שלנו מהגנה נקודתית להגנה אזורית, יצירת חטיבות טריטוריאליות של הגנה, אשר הנוטרים של כל הנקודות השייכות לאזור הזה רשאים לפעול במסגרת של האזור כולו לפי פקודת הסרג'נט שלהם.

אלמנט אחד מיוחד של ההגנה האזורית, שיש לחשוב אותו לתיקון השלישי, זוהי יצירת פלוגות נודדות. לא רק שיש הסמכות לסרג'נט קבוע באזור לגייס להגנת כל נקודה באזור את אנשיו מכל יתר הנקודות, אלא ישנו מספר אנשים אשר עצם תפקידם הוא לא לעמוד על משמר קבוע בנקודה זו או אחרת ורק להיענות לקריאת גיוס כשיש התנפלות באיזה מקום, כי אם תפקידם הקבוע הוא לשוטט, לסובב באזור וגם בין האזורים בתור משמר נודד קבוע. זו היתה דרישה שהצגנו בראשית גיוס הנוטרים ונתמלאה כמו רוב הדרישות באיחור, אבל הגענו למילויה. הפלוגות האלה נודדות באבטומובילים. אינני יודע אם לכל 10 הפלוגות ישנם כבר אבטומובילים, אבל לשמונה מהן יש כבר. מחצית האבטומובילים הם משוריינים. הסמכות הזאת ישנה והפעולה נעשית. 10 מהסרג'נטים עומדים בראש הפלוגות האלה, בראש המשמרות הנודדות. כוחו של כל משמר 10 אנשים, ז.א. כמאה אנשים עוסקים בפעולה זו.

עשיתי חשבון של 635 נוטרים. נשארה ריזרבה. הריזרבה גדלה באופן היסטורי. קודם הוסיפו מספר ידוע ואחר-כך הוסיפו עוד מספר ולבסוף עוד מספר. כל פעם נתנו סמכות לגיוס, תחת לחץ הדרישות של הנקודות אלינו ואל הממשלה ודרישותינו לממשלה. סוג א', סוג ב', סוג ג', סוג ד'. במשך הזמן נתארכה השורה הזאת וכיום יש לנו מלבד 635 הקבועים ריזרבה של 4420 אנשים מושבעים, ככה שבסך הכל כוח הנוטרים מונה 5055 איש. אולם מ־4420 גויסו עכשיו באופן זמני 241 באזור הצפון, ז.א. מנתניה ועד הצפון, ככה שמספר האנשים הפעילים בקביעות הוא 876. מ־241 אלה צורפו ברובם לפלוגות הנוודות ולא נתמנו לעמוד בנקודה זו או אחרת, כי אם צורפו לפלוגות האזוריות האלה.

זה מביא אותי לחיקון רביעי וחמישי שהשגנו אז לרגל הריאורגניזציה. עד אז היתה חלוקה נוקשה לסוגים, א', ב', ג', ד'. כל זמן שלא גויס כל ב', אי־אפשר היה לנגוע בג', כל זמן שלא גוייס כל ג', אי־אפשר היה לנגוע בד'. אנחנו השגנו את ביטול המחיצות האלה. ישנו סוג א' וישנה ריזרבה. אינני רוצה להיכנס לפרטים. הממשלה נושאת בתשלום מלא גם לגבי חלק מהריזרבה (?), ויש דרגה שבה הישוכים צריכים להשתתף. אבל לגייס רשאי הסרג'נט או המפקד של אותו המחוז את מי שהוא מוצא לנחוץ מתוך האנשים שלו. הרחבת הריזרבה, הגמשתה לגבי גיוס, נתנה אפשרות להרחיב במידה מכסימלית, במידה רבה מאוד, את מסגרת ההגנה החוקית שלנו מתוך הריזרבה הגדולה העומדת מאחוריה. וגם באה גמישות בזמן. עד אז אם היו מגייסים איש, היו מגייסים אותו לחודש ימים. גיוס לחודש ימים פרושו תשלום של 6 לירות. ואז היתה הממשלה מסרבת לגייס את האנשים. השגנו אפשרות של גיוס יומי בתשלום יומי. כך אפשר לגייס היום עשרה אנשים ולשלח אותם למחרת וכעבור שבוע שוב לגייס אותם או לגייס אחרים. זה מכניס גמישות רבה בסידור העניינים ואפקטיביות יותר גדולה לגבי השימוש בכוח. המסגרת הזאת עדיין לא הגיעה לקיצה. היא מתרחבת. היא מתרחבת עם יצירת נקודות חדשות, היא מתרחבת עם הוכחת הצורך בריזרבה יותר גדולה. בהקבלה התחילה להיווצר ריזרבה חדשה, אולם למעשה משמש המשך ישר של כוח נוטרים זה גיוס שוטרים מיוחדים בערים. בירושלים גייסנו כ־900 איש לפעולה זו, שמהווים ריזרבה שמתוכה אפשר לגייס מאות אנשים בכל יום לפעולת שמירה ברחובות ביום ובשכונות הנידחות כלילה. הכוח הזה עובד בהתנדבות ובחילופין והוא רשאי להשתמש בנשק הרזרבי של כוח הנוטרים. זו היתה הרחבה גדולה מאוד לגבי העיר ירושלים, לגבי שטח ההגנה החוקית בה, הכנסת החומר האנושי שבא בחשבון להגנה בכלל לתוך מסגרת ההגנה הגלויה. בנידון זה נעשתה פעולה בימים האחרונים בתל־אביב. קיבלנו

אפשרות של גיוס 50 נוטרים נוספים. [ע"מ] 950 אלה מגיע הכוח הזה ל-6005. אבל מלבד זה ישנם בארץ כ-250 נוטרים פרטיים, שחברות ומוסדות וגם מפעלים שונים קיבלו רשות לגייס אנשים⁵ על מנת שיינתן להם נשק צבאי על חשבונם, אם זאת חברת האשלג או חברת החשמל או מחצבות ונקודות ישוביות אחרות. כך שיש לנו 6255 נוטרים להגנה עצמית של הישוב. יש לרשותנו כ-4,000 רובים.

אבל בזה לא מסתכם עדיין השימוש ביהודים לפעולות של מלחמה בטרור בארץ. אינני נוגע לגמרי במשטרה הרגילה בכל הסקירה הזאת. ויש לפנינו כיום עוד שלוש פורמציות של שיתוף היהודים בפעולות של מלחמה כנגד הטרור. קודם כל אני רוצה להזכיר את הגדר⁶. על מחנה הפועלים הבונה את גדר התיל – 700-800 איש – שומרת פלוגת נוטרים יהודים שגויסה לכך באופן מיוחד. הועמדו לרשות הפעולה הזאת 300 רובים, 200 בידי אנשים העומדים תמיד על המשמר ועוד 100 רובים – רזרבה, שפועלים רשאים להשתמש בהם, הם כלולים במספר אלה שמגייסים אותם בשעת התקפה גדולה. יש שם 310 רובים לפעולה הזאת. אני יודע שקיומה של פלוגה כזו בירכתי הגליל העליון בין הרים, אשר מי יודע אם דרכה בהם רגל יהודית מאז החורבן, איננה פותרת את שאלת הכטחון בגבעת-עדה או בראש-פינה או אפילו בירושלים ובתל-אביב. אבל במסגרת הכללית של מעמד ההגנה שלנו בארץ, של כוחנו בארץ, של צבירת כוח הכשרתו והכנתו לתפקידים החמורים שעוד נכונו לנו, יש בזה כיבוש חשוב מאוד. האנשים האלה מתאמנים בסביבה בלתי-רגילה, בסביבה קשה, ובסביבה שחשוב לנו מאוד להשתלט עליה וחשוב שיהיו לנו אנשים המכירים אותה והיודעים להתמצא בה. זוהי אגב סביבה לא יחידה במינה בארץ ישראל; יש הרבה סביבות כאלה בארץ. וזה נותן לנו אפשרות חשובה של אימון והכשרה. הכוח שהאנשים האלה מבליטים, רמת הארגון שלהם, רמת ההכשרה שהם משיגים על-ידי התמסרות לתפקיד ההגנה כתנאים ידועים שמהווים לחץ חזק עליהם, דורשים משמעת רצינית מאוד, דורשים החזקת אנשים במצב תמידי של "הכן", במצב תמידי של דריכות בלתי-פוסקת. כל אלה נתנו תוצאות שמנחילות לנו כבוד גם בעיני השכנים הערבים וגם בעיני השלטונות האזרחיים והצבאיים. תעמוד לפנינו השאלה מה לעשות עם הפלוגה הזאת שהולכת ומתגבשת ועולה למדרגת כוח חשוב לאחר שייגמר ענין גדר התיל. אינני נוגע כרגע בעצם הבעיה של הגדר, אלא בענין הברכה שאנו יכולים להפיק בעתיד מפלוגה כזו. יש בתוך השלטון אנשים

5. כך במקור.

6. ראה הערה 12 להלן.

המבינים את החשיבות לשמור על הכוח הזה גם להבא והם מחפשים מסגרת לכך.

דבר שני שיש לציין זהו גיוס משמר הרכבות שנעשה בשבועות האחרונים. לעת עתה גויסו 240 איש לשמירת הקו בין לוד ובין חיפה. לכתחילה, כאשר עלה במחשבה ענין הכנת הכוח הזה בימי הגנרל וייוול, ההנחה היתה שהכוח הזה ייקרא לפעולה במצב פרוע בארץ, אשר אז כל השלטון יעבור לצבא, אולם הצבא יהיה אז מטופל בהמון עניינים ולא יוכל להפריש כוח מספיק לשמירת הרכבת ויצטרך לכות של יהודים לפעולה זו. וההנחה היתה שהכוח הזה יפעל בשותפות עם הצבא כשיהיה שלטון צבאי בארץ. אבל הדברים התגלגלו אחרת, כי רבו מעשי החבלה ברכבות והכוח הזה גויס על מנת לעמוד על המשמר בלי כוח צבא וכלי שלטון צבאי, אלא בכוח עצמו. 7⁶ (?) עומדים על המשמר לבילה בתוך בלאק-הייזר⁷ כאלה. בתור אורח-חיים זה ענין קשה מאוד; שינה בלתי-מספיקה ומרוסקת, צריך כל ערב לנסוע למקום השמירה וכל בוקר לחזור, את שעות הפנאי צריך להקדיש לאימונים, המשכורת היא 6 פונט לחודש ואין דאגה מצד הממשלה למוזנות ואת המוזנות צריכים האנשים לסדר לעצמם. אבל לקריאת הגיוס נענו כל אלה שנדרשו, ונענו בזמן, והכוח הזה נכנס בזמן לפעולה. וזהו צד לגמרי מעבר להגנת הנפש והרכוש של היהודים בארץ. זה בא להגנה על התחבורה, על נכסי המדינה הכלליים העוברים לא רק בנקודות יהודיות ולא דווקא באזורי התישבות יהודיים, בקו הזה יש גם אזורים ערביים. זוהי כניסה לשדה חדש לגמרי של פעולה צבאית בשביל היהודים.

הדבר השלישי והאחרון שיש לציין זוהי התחלה עוד יותר חשובה, כאשר מידת פעילותו של הכוח הזה היא הרבה יותר גדולה, זה כבר לא כוח המיועד להגנה, כי אם כוח המיועד להתקפה, למלחמת תנופה בכנופיות, כמעט בלי קשר עם איזו נקודה או אזור יהודי.⁸ הכוחות האלה פועלים בחלקי הארץ ששם יכול להימצא גם ישוב יהודי, אבל הם נכנסים אגב פעולתם לאזורים ערביים גמורים. אמרתי "התחלה", כי אנחנו מקווים שזאת תהיה התחלה, וממנה, אם הדבר יתקיים ויצליח, ייפתח פתח לשיתוף יותר נמרץ ורחב של יהודים נגד טרור. נוצרו לעת עתה כשלוש פלוגות כאלה במקומות שונים בצפון הארץ, 25 איש בכל פלוגה, 75 ביחד. פלוגות אלה פועלות בשותפות עם הצבא ותחת פיקוח קצינים בריטיים, שגרם לנו המזל שהם מעוניינים בעצמם להוכיח את הצלחתם של היהודים בפעולות האלה. אולי משום שהם מעוניינים, לכן הגיעו

7. מבני בטון מכוצרים.

8. מדובר בפלוגות הלילה המיוחדות כפיקודו של קפטן אורד וינגייט.

ליצירת הכוח הזה. לעת עתה פעולת הפלוגות האלה, ביחוד הפלוגה העתיקה וגם הפלוגה השניה, הוכתרה בהצלחה גמורה. לא היה כמעט לילה של פעולה שלא היתה בה התנקשות⁹ ולא היתה כמעט התנקשות שלא הפילו בה חללים. והיו קרבות שהתנהלו בתנאים קשים נגד כוחות גדולים, בתנאים טופוגרפיים קשים, לא נוחים לפלוגה המתקיפה ודרשה מידה גבוהה מאוד לא רק של אומץ-לב רגיל אלא של העזה. לעת עתה יצאו הבחורים שלנו בכבוד מהנסיון הזה. הדבר החל מנסיונות מקומיים עד שהגיע לאישור הצבא. היתה התנגדות מצד השלטונות האזרחיים, אבל הצבא אמר שזהו חומר אנושי מתאים; על-ידי סידור מארכים, על-ידי התחקות על הכנופיות והתקפה עליהן, והדבר הגיע למה שהגיע, לאותה המסגרת שצינתי. ידוע לנו היטב שאנו חייבים בעד הצלחה זו – אם לא לדבר על הצלחת הפעולה ההגנתית בכלל – אלא של יצירת הכוח הזה ושבירת אותה החומה אשר בנו סביבנו השלטונות האזרחיים שאפשר לספת אותנו רק למלחמת הגנה, אלא שניתנה לנו גם אפשרות למלחמת תנופה, אנו חייבים על כך באופן אישי וישר למפקד הצבא הנוכחי בארץ.¹⁰ הצעות כאלה עמדו גם בתקופות הקודמות והן נדחו לא רק על-ידי השלטונות האזרחיים אלא גם על ידי שלטונות הצבא.

אם לסכם את זה, נמצאים עכשיו במצב של פעולה או עומדים הכן לפעולה בסך הכל 6880 איש ויש לרשותנו 4576 (?) רובים שניתנו על-ידי הממשלה. אוצר הנשק הזה מהווה כוח לא רק בפני עצמו אלא משמש גם בסיס לפעולה. אני רוצה עוד לסיים בענין פלוגות הסער, פלוגות הלילה. יש כוונה לרשום את האנשים האלה כשוטרים רגילים, בכדי להמשיך את השימוש בהם, אבל הם לא יהיו שוטרים לפי תוזה, אלא רק לגבי פעולה זו, וכשפעולה זו נפסקת, הם משתחררים. לכן אני מניח אותם לחשבון של הכוח המיוחד.

אנחנו עומדים עכשיו בפני דבר חדש, וזהו גיוס פלוגת רוכבים כפרית למשטרה הרגילה. זאת תהיה פלוגה מיוחדת עם ארגון ארצי, עם מפקד ארצי, עם מחנה מרכזי, שעוד לא ברור איפה יהיה. מזכירים גם מקום יהודי כמועמד למחנה זה. ועוד לא ברור מה יהיה חלקנו בכוח הזה. הדבר הזה נמצא עדיין בדיון. אנחנו עומדים במשאומתן על כך מזמן שהודענו לממשלה בעל-פה ובכתב, שאנו דורשים לכל הפחות שוויון של יהודים וערבים בפלוגה הזאת. בעוד שיהיו בה גם בריטיים, הרי אם תתקבל הדרישה שלנו יהיו בה כ-300-320 יהודים רוכבים (הפלוגה תהיה בת 900 איש). שמענו על איזו פרופורציה המקטינה את המספר שלנו, אבל קובעת גם כן מספר קרוב ל-250

9. כך במקור, כאן ולהלן. צ"ל: התנגשות.

10. בראשית אפריל 1938 נתמנה הגנרל היינינג למפקד הצבא, במקומו של גנרל וייול.

יהודים רוכבים. וזה יהיה שוב נסיון רציני מאוד שנצטרך לעמוד בו, להספיק אנשים בתנאים מיוחדים, לינה בכפרים ותנועה בלתי-פוסקת, משכורת מצומצמת כנהוג במשטרה. אבל הדבר הזה עוד לא מובטח לנו. זהו אחד הדברים המונחים עכשיו על כפות המאזנים.

אני רוצה להקדים את העניינים ששייכים לסעיף השני ולציין שעכשיו יש דרישות מצד הערבים להגדיל את חלקם של הערבים במשטרה ולפרוק נשק מיהודים.

אולם, [אם] מצד אחד, יש לציין התקדמות חשובה מאוד בהגנה הגלויה שלנו, השבחת הארגון והאימון, יצירת בסיס קבוע ופריצת [דרך] לשדות פעולה חדשות לגמרי, מהן כאלה שאולי לא פיללנו להן, הרי מצד שני לפנינו העובדה הניצחת שהטרור הערבי בארץ לא רק שלא פסק או נחלש אלא בזמן האחרון נתגבר. הוא אולי פשט צורה ולבש צורות חדשות. הוא הסתלק מדרך ידועה של פעולה והרחיב דרכי פעולה אחרות שבהן עסק למעשה מלכתחילה. אין לפנינו כיום הופעה של כנופיות גדולות המתגרות בצבא, העורכות קרב עם הצבא ונותנות אפשרות לצבא לרדוף אחריהן ולהפיל בהן חללים ולפזר אותן. ישנה דצנטרליזציה אולי גם בפיקוד וישנה הקטנת היחידה הפועלת מצד הערבים. לעומת זה ישנה הרחבה רבה של היקף הפעולה. אזורים שלמים, ביחוד בצפון הארץ ובמרכז, כפרים [ש]כולם עומדים למעשה לרשות הפעולה הזאת, אם מרצון או מאונס. זהו שינוי אחד שחל במצב בזמן האחרון. שינוי שני שחל הוא, שאין לדבר יותר באותה הוודאות על התפקיד המכריע שמילאו הכוחות האנושיים שהוכנסו מבחוץ ושהם היוו את עיקר כוחם של הכנופיות, לא רק בפיקוד, אלא גם בחומר האנושי, באנשי השורה. כיום המצב הוא, שרוב מנינם של אנשי הכנופיות הם, כפי שיש להניח, אנשים מקומיים. ישנה אולי תוספת ידועה של מגויסים מבחוץ, ישנם אולי בין המפקדים אנשי חוץ, אבל ישנם גם מפקדים שהם אנשי הארץ. יתכן שיש בזה נסיגה ידועה, אבל הנסיגה הזאת הביאה לאפשרות של אופנסיבה. הנסיגה יכולה להיות מתבטאת בזה שנוצרו קשיים רציניים מאוד בהמשך פעולת הגיוס בחוץ-לארץ, גם קשיים לגבי האנשים אשר חדלו להיענות במידה שנענו קודם, לאחר התבוסות שהנחיל הצבא לכנופיות, לאחר הסיבוכים הפנימיים בסוריה ובלבנון וגם אולי מפני שמקור הכספים אם לא יבש לגמרי, הרי דלל במידת-מה, מפני שגיוס אנשים מבחוץ פירושו תשלום משכורת, ומשכורת לפי דרגות, הרי אלה הוצאות המצטרפות לסכומים גדולים, בעוד שגיוס בארץ הוא דבר יותר זול. הועמדה איפוא בפני "המפקדה הגדולה" הבררירה למצוא לעצמה פיצוי כנגד החלשת הכוחות שלה בסוריה, בתוך הרזרבואר הגדול של הכפר, של הכוחות הלוחמים בכפר הארצישראלי. נעשית פעולת תעמולה

רבה בכפרים, פעולת הסתה וארגון. ואחד הקלפים החזקים ביותר שמשחקת בהם התעמולה הזאת זוהי עצם העובדה, שהמאורעות נמשכים זה למעלה משנתיים ועדיין לא הצליחה הממשלה לשים קץ להם, "סימן שאם רק נתמיד ונחזיק מעמד ונמשיך בפעולה, הנצחון על צדנו והארץ תהיה לארץ ערבית." הדברים האלה מוצאים מסילות ללב הערבים. והתעמולה מלווה גם באמצעי לחץ, באמצעי טרור פנימי, באמצעי סחיטת כספים, גם באמצעים של [מסירת] רשימת טירוריסטים למשטרה בכדי שלא תהיה להם אחר כך דרך של נסיגה לאחור והם נידונו לחיי כנופיות מי יודע לכמה זמן; פעם, אומרים להם, יהיה סידור כללי ואז תהיה אמנסטיה. קשה מאוד לקבוע איזו דיאגנוזה למצב הזה, אם זהו רק אחד מהשלבים אשר בעקבותיהם יבואו עוד כמה שלבים חדשים של התגברות התנועה הזו, אם זוהי עלייה לפני ירידה או רק הצתת הלהבה לפני שתכבה לגמרי. אין לשעות לסברות אופטימיות בענין זה, אם כי בסברות אופטימיות אין מחסור. יש מסבירים שבעצם לקראת התקופה הזאת, גמר הקציר הערבי והשתחררות הכפר מעונת העבודה הבווערת ותקופת שהייתה של ועדת החלוקה בארץ,¹¹ נעשו הכנות הרבה יותר רציניות ולפי הסיכויים של המארגנים צריכה היתה לבוא התלקחות הרבה יותר חמורה, ושחושבים שהעצה הזאת סוכלה על-ידי הפעולות של הצבא, גם על-ידי מניעת משלוחי נשק גדולים שעמדו להישלח כאילו על-פי מען של ארצות שכנות ועל-פי מענים רשמיים, ועלה בידי המשטרה הבריטית לגלות את הדבר הזה ולמנוע בעוד מועד את הסכנה; גם המריבות השונות בין מפקדי הכנופיות הקטינו את סיכוייהם להצלחה. יש המייעצים להתנחם, כי אלמלא כל זה היו הדברים הרבה יותר חמורים. אבל העניינים חמורים כמו שהם. ואין כל ספק שנאספים כספים המצטרפים לסכומים לא קטנים בארצות שונות בעולם הערבי ובעולם המוסלמי. אנחנו עדים להסתעפות, להתענפות של הפעולה הזאת; שליחים חודרים לפינות נדחות של העולם הזה, אין מזלזלים במרכז זה או אחר, בכל מקום קטן. כל זה מצטרף לחשבון, לא רק כספי כמובן, אלא גם לחשבון פוליטי. ישנה ההתעוררות לגורלה של ארץ-ישראל הערבית, הנכונות לעמוד לימינה הולכת וגדלה. כל זה הולך וניזון מהמצב הטרור והמסוכסך של הארצות השכנות, של כל מיני חוגים בשלטון ושל חוגים הנלחמים בשלטון המנצלים את המצב הזה כדי להגביר את כוחם. אבל עובדה היא שהדברים בסיכומם מצטרפים ללחץ גדול. האופי של המהומות בארץ, האופי של מלחמה פרטיזנית הולך ומתגבר. אם היה זמן שאפשר היה להניח שכאילו הכנופיות

11. ועדת וודהד (Woodhead), שמונתה כדי לבדוק את האפשרויות לחלוקת ארץ-ישראל בעקבות ההמלצות של ועדת פיל. הוועדה שהתה בארץ בחודשים אפריל-אוגוסט 1938.

עולות על דרך של פעולה צבאית מסודרת וזה יתן יותר אפשרות לצבא לערוך קרב אתו, הרי לעת עתה הסיכויים האלה נכזבו. זוהי מלחמה פרטיזנית לגמרי לא מהטיפוס הרגיל, זוהי מלחמה פרטיזנית לפי תכסיסיה, אבל אינה מלחמה פרטיזנית לפי מטרתה. אם אנחנו משווים אותה למלחמות הפרטיזניות שהיו בהיסטוריה, הרי מלחמה פרטיזנית היא מלחמה באיזה צבא או באיזה כוח זר. כאן מלחמה פרטיזנית של ישוב בישוב, וזהו הדבר החמור ביותר.

הממשלה מתלבטת כל הזמן בתכסיסים שיש לאחוז בהם כנגד הדבר הזה. היא אמנם ניסתה להשתוות עם האויב על-ידי חלוקת הכוח שלה ליחידות יותר קטנות מהמידה שהיא רגילה לפעול בו. לא רק חלוקת הכוח, כי אם פיזור היחידות האלה על פני השטח, כיבוש מתמיד של אזורים או של כפרים. פעולה זו לא נתנה לעת עתה תוצאות ממשיות. אולי התחילה בנצחון במקום זה או אחר, אבל לא השפיעה שום השפעה מכרעת על מצב הדברים בארץ. ומפני שני דברים כנראה, מפני שיש גבול שבו הצבא מוכן להתחלק, הוא לא יתחלק לקבוצות קטנות מאוד, לא לכך חיילים מאומנים ולא לכך מביאה הנה הממשלה האנגלית חיילים מאנגליה כדי לפזר אותם בקבוצות קטנות בארץ זרה להם, בתוך עם אשר את לשונו לא ידעו ואת שפתו אינם מכירים, ולהפקיר אותם מתוך סיכוי להצלחה בהיקף רחב לעתיד, להפקיר אותם עכשיו למלכודת המוות הטמונה בתוך הארץ ההררית הזאת. יש גם טעם צבאי לכך, הצבא אינו מאומן לכך. הטעם הנוסף, שפיזור הכנופיות לא היה מלווה בפעילות לילית מתמדת. אלה היו משמרות שהיו מיועדות להפגין שהנה יש צבא, למנוע כניסת כנופיות לערים, לתת בטחון ואימון לאנשי הכפר שאינם מוכרחים להיכנע לכנופיות. אבל לא היתה פעולה לילית מתמדת כמו אותה הפעולה הנעשית על-ידי הפלוגות המעורבות של הצבא ויהודים בכמה אזורים בצפון.

אבל יש להוסיף לזה את אותו המצב הגרוע שאנחנו עדים לו בתוך מערכת כוחות השלטון האזרחיים, בשלטונות המחוזות ובמשטרה, שיש בהם קודם-כל אלמנט ערבי ניכר מאוד, גם בקרב המשטרה וגם בין קציני המחוז, אשר בלבם הם עם האויב, אשר אותם היחידים שגילו נאמנות לשלטון ופעילות מתוך נאמנות זו, אחד-אחד הוגו מן המסילה, אשר השרידים של הטיפוס הזה צריכים עכשיו לחרוד לחייהם שעה-שעה. וגם אותו אפרט השלטון, אשר האלמנט האנגלי שבו נתון במשבר פנימי מתמיד, במשבר של רצון להילחם, במשבר של אמונה בהצלחה. אינני רוצה להיכנס בפרטים, אבל ידוע כמה היתה מלווה לא רק עבודת בנין הגדר עצמה, אלא עצם המחשבה על כך ועל איזו התנגדות פנימית בתוך השלטון האזרחי צריך היה להתגבר בקשר לזאת, ואיך האיש שהציע זאת היה מוכרח לנהל מלחמה עקשנית במשך חדשים עד אשר ניצח את

יריביו¹² וגם הסקפטיות והלעג אשר ליוו את עצם הרעיון ולמפרע שללו את האפשרות להגן על-ידי כך.

יש אמנם לציין כמה שינויים לטובה. יש יותר קואורדינציה בין השלטון האזרחי ובין כוחות הצבא. שליחותו של טגארט היתה בכללה לברכה. הוא אמנם גמר את הצעותיו, אבל היה מוכן לפקח על הגשמתן. העובדה שניתן לו ללכת אינה סימן לטובה. אבל בכלל יש סימן להשבחה, בכוחות הבולשת, נכנסו כוחות חדשים. עצם בנין הגדר וסידור המשמרות האפקטיביים מראים על שינויים לטובה שחלו. הם יכולים לשמש תריס ידוע, אם גם לא שלם. עומד לבוא צבא נוסף לארץ, יש יותר שימוש ביהודים ונכונות – אם הדבר ילך כשורה ואם לא יקומו מפריעים – להרחיב את זה במשך הזמן. את כל הדברים האלה יש לציין כשינויים לטובה.

אבל עם כל זה, בעשותנו את החשבון שלנו ובידענו שאיננו שליטים בוודאי על כוחות הטרור הערבי, ועל כל פנים איננו שליטים על הכוחות האנגליים המנהלים את המלחמה בטרור, גם על כחירת תכסיסיהם, אף כשהם באמת ובלב תמים מתכוונים לאותו דבר שאנחנו מתכוונים לו, עלינו להיות מוכנים בפנים לתקופה עוד ארוכה של מצב זה בארץ. הלוואי שנתבדה, אבל מוטב שנתבדה לטובה משנתבדה לרעה. אם אנחנו משמיעים דרישות כלפי הממשלה, שהיא מוכרחה לאחוז באמצעים כאלה ששימו פעם קץ לדבר, עלינו לרעת שאנגליה בכלל, ואנגליה במצבה זה בעולם בפרט, ואנגליה בתור ממשלה דמוקרטית, יש אמצעים שהיא לא תאחז בהם והיא לא תעשה מה שעשתה איטליה בתבש. אולי כבוא איזו הכרעה רצינית היא תשתמש בכוח הרבה יותר גדול, אבל גם אז יהיה לה חשבון לחסוך כוח עד לשעת הכרעה. אבל היא לא תשתמש על כל פנים באמצעי דיכוי אשר פירושו הרעשת כפרים שלמים, השמדת חלקים גדולים של האוכלוסין, כיבוש הארץ מחדש, מתוך הנחה שכל הישוב הערבי הוא ישוב אויב, דבר שאפשר היה לה לעשות, דבר שאיננו למעלה מכוחה האובייקטיבי של אנגליה. אבל היא בכוח הזה לא תשתמש. אם ישנה אצלנו כוונה לבוא לממשלה בתביעות כאלה, אנחנו צריכים להביא בחשבון את האפשרות שיוגד לנו: פעולה כזאת בשבילכם אנחנו לא נעשה, אנחנו לא נעמיד זאת על חשבוננו עם העולם הערבי ועם העולם המוסלמי ועם העולם בכלל וגם עם הציבור שלנו. מעמסה כזאת לשם העם היהודי – איננו חושבים שהבטחתנו מחייבת אותנו לכך. אני חושב

12. סיר צ'ארלס טגארט, שהציע תכנית מקיפה למלחמה בטרור הערבי ובתוכה בנין הגדר בצפון הארץ, שנועדה לחסום את המעבר לכנופיות מסוריה לגליל.

שבלתי-רצויו בהחלט הוא, שניכנס לוויכוח כזה עם אנגליה, שבו יכולים להיאמר לנו דברים כאלה. הרי שעלינו להיות מוכנים ולבוא לידי הסכמה שביסודו של הדבר יש כאן נסיון של אופי, של יכולת החזקת מעמד, של יכולת פנימית של החזקת מעמד. דברים כאלה כמו שנעשים בארץ, חטיפת אנשי גבעת-עדה, הריגת ארבעה אנשים מעין-זרד, יריות באיכרי ראש-פינה היוצאים לעבודתם, ספק אם יש אמצעים בלתי-אמצעיים שיכולים למנוע באופן ישר פעולות כאלה. ועלינו לדעת את זאת. יש לנו דרישה לזיון כל הישוב. היו מקרים שהישוב שהיה באותו מקום היה מזוין, שאותם שלושת או ארבעת האנשים שיצאו לעבודה היו מזוינים. אנשי ראש-פינה – היו אתם 4-3 רובים, הרובים לא הספיקו לפעול, כי נפגשו במטר יריות, אבל מטר היריות הספיק כבר להפיל – תודה לאל לא חללים – פצועים. אמנם אנחנו יכולים למנוע הרבה. אנחנו מצווים על אמצעי זירות ועל אמצעי פעולה, אבל מניעת התנפלות מן המארב ספק אם היא תיחכן. ואין לדבר על פינות העיר וסימטאות שונות. ועלינו לדעת את הדבר הזה. היו ארצות שנוגעו בטרור ממין זה והוא נמשך בהן שנים ארוכות. ומבחינה יסודית מה הוא הדבר שיפסיק את הטרור? עוד אדבר על אמצעים שיש לדרוש אותם, אבל יחד עם זה עלינו לדעת, שמה שיפסיק את הטרור מבחינה יסודית זוהי הכרת העקרונות שלו בקרב הישוב הערבי, ההכרה שהוא איננו מביא לידי תוצאות. דווקא ההתגברות שאנו עדים לה עכשיו, גיוס המונים גדולים בכפרים, ספק אם תוכל להתמיד זמן רב, כאשר כפריים עלולים להתעייף יותר מהר מאשר שכירים שאומנותם ומקצועם בכך, והדבר הזה יכול להתחיל להתפורר. אבל נכון שיש רורבואר גדול, יש כאלף כפרים ערביים בארץ, ואפשר פעם לנסות בסביבה זו ואחר כך לתת לה לנוח ולעבור לסביבה אחרת, והדבר יכול להימשך. אולם אני מדבר על הדברים התלויים בנו, על הפעולות שנוכל לעשות בשטח ההתגוננות, במשמעת הדרושה, בשכלול כושר פעולה זו, כמידה שנדאג לשכלול הכלכלה שלנו, במידה שנוכל לכבוש עמדות התישבותיות חדשות – מעשים שיש להם ערך מוסרי עצום, אמנם מהם רבים יוצרים מטרות חדשות לחצים, כמו חניית ומקומות אחרים, אבל זה עשה גם רושם מוסרי עצום על מחנה האויב, הוא מפגין את אי-הכניעה לטרור, שהטרור לא רק איננו משיג את מטרתו אלא מביא את היהודים למעשים הפוכים מאלה שרוצים להביא אותם. אם יעלה בידינו להיטיב את מצבנו בעליה, על כל פנים עצם התביעה לעליה, עצם המלחמה על עליה במצב זה פועלת פעולה מוסרית נגד הטרור, ואם יעלה בידינו למנוע בעד היסטריה בתוכנו, גם לנוכח הקרבנות שנופלים, כדי שלא יהיה רושם שהיהודים מתיאשים, שהיהודים נתונים בפחד, שאיבדו את עשתונותיהם, אלא להיפך – שהם מחזיקים מעמד, הרי בכוח זה נוכל לתבוע

ולדרוש יותר מהמשלה. והתביעה העיקרית שלנו צריכה להיות – החזקת המעמד, שהם יסיקו מסקנות לא להיכנע בפני הטרור, ואולי נקצר על-ידי כך את התקופה הזאת. כלפי המשלה נחוץ לבוא תמיד בדרישות מעשיות, ואנחנו באים בדרישות מעשיות. הדרישות המעשיות שצריכות לעמוד כיום על הפרק הן – הרחבת המסגרת שבה אנחנו כבר פועלים, גיוס מכסימלי של הרזרבה. אבל עלינו להיות נכונים, שהמשלה תאפשר את הגיוס, אבל לא תתן כסף ונצטרך להילחם על כך, אבל עלינו להיות מוכנים שנצטרך להגדיל את עול ההוצאות שלנו, אם כי הוא כבר גדול מאוד. בשנת תקצ"ב זו, שנת תרצ"ת, תוציא הסוכנות לענייני בטחון 40,000-50,000 ל"א. אנחנו יודעים היטב את המועקה הרובצת על כל נקודה ישובית, ביחוד על נקודות חלשות ונחשלות, שנצטרך לבוא לעזרתן במיוחד. אבל גיוס הרזרבה והרחבת שטח הפעולה של פלוגות לוחמות – אם יעלה הדבר להעביר את הצבא לפסים אלה על-ידי תוספת כוחות יהודיים, אם יסכימו להשתמש בזה, כי הצעדים הראשונים שנעשו היו מלווים בהיסוסים רבים, בפקפוקים, במלחמה פנימית, בחששות פוליטיים, אם יעלה הדבר הזה בידנו ואם אפשר יהיה להקיף אזורים שלמים של הארץ ברשת של יחידות כאלה, שפועלות בלי הרף לילה-לילה, או יכול להיות שנעביר את מרכז-הכובד מהגנה להתקפה ונעביר את מרכז-הכובד מהכנופיות, מיריות מן המארב ומהתקפות בודדות שהמתנפלים יכולים להימלט ללא כל עונש, לפחד מפני הכוח האנגלי ומפני הכוח המעורב. גם אז לא נוכל למנוע רצח יהודי מן המארב, אבל נקטין את מספר הקרבנות ונקצר את תקופת הטרור. אלה צריכות להיות דרישותינו לשלטון.

אבל לו גם מבחינה זו, באיזה מקרה יש לנו יותר סיכויים להצליח בתביעות אלה ובאיזה מקרה הסיכויים האלה מתקפחים – השאלה קיימת מכמה וכמה בחינות אחרות – עלינו לבדוק עכשיו מחדש את קו התנהגותנו, והיה חשוב מאוד-מאוד, והיתה לזה אולי פעולה של הצלה, אילו בדיקה זו יכלה להיות האחרונה והמכרעת. כנראה שעלינו לבדוק מחדש את הקו, באשר עובר עלינו כנראה – אני מדבר על הישוב כולו – שוב משבר פנימי רציני. היו לנו כבר זעזועים פנימיים כאלה אשר הם גרמו למשברים; אחרי כל משבר פנימי כזה נחישר הקו, כל משבר נוסף הוא יותר רציני מהקודם לו, באשר הוא מאיים כשבירת הקו לגמרי. כנראה עובר עכשיו משבר כזה, כנראה שציבור ורחוב בכללו מתרשם יותר מהעובדות מאשר מההגיון ומהסברה, כי אם על-ידי מה שנעשה על-ידי מישוה. עובדות מדברות, עובדות משכנעות. ואם קרתה שורה של מקרים שיהודים רצחו והרגו ערכים על לא דבר – לא על לא דבר בכלל, הם חשבו שהם משליטים על-ידי כך בטחון בארץ – יש להם סברה ועצם העובדות המזעזעות האלה מעוררות פעולה. ואיש הרחוב אומר: "אני אינני

עוסק בזה ואינני יודע, הוא עשה את זה, סימן שהוא יודע, כי הוא עוסק בזה, הוא עשה את המעשה הזה, בוודאי שהוא יודע מה שהוא עושה." לפסיכולוגיה כזו ולקלות כזו של מסקנות איננו יכולים להיכנע. קודם־כל ישנם אלפים של אנשים שעוסקים בפעולת ההגנה יומם ולילה ומחפרים את נפשם עליה ומפילים חללים. בעצם הימים האלה עברה לגמרי, ללא כל רושם, העובדה שהיתה שוב התקפה על טירת־צבי, מקום נידח בירכתי בית־שאן. כשעמדו לעלות שם, אמר לי חבר ותיק מהעמק, שומר מלפני המלחמה: זהו לוע הארי. והיתה לפני ימים אחדים התקפה רצינית ומחוצפת על טירת־צבי בבוקר, והיא נהדפה על־ידי כוחות מקומיים ונשאר חלל על המקום. ואתם יודעים כמה שאין ערכים אוהבים להשאיר חללים. בעצם הימים האלה היתה התקפה על נקודה אחרת חלשה, כפר אז"ר, ונפל ערבי חלל. היתה פעולה רצינית של פלוגה מעורבת, שהמגינים (?) היו על ההר והמתקיפים היו צריכים לעלות ולהיזו אותם מהפסגה והפילו מקרב הערבים 9 חללים, חייל בריטי נפצע קל ושוטר יהודי נפצע בזרועו (אמנם יש חשש לתסבוכת בפצע).

ונניח שאיננו מעמידים את השאלה מאיזו בחינה פוליטית יסודית, מאיזו בחינה מוסרית יסודית, אלא מבחינה תועלתית – כאילו יכולות להיות בחינות נפרדות! – אולי בדרך זו? לאלה ברצוני לציין את העובדה שהנסיון כבר נעשה במשך זמן די ממושך. אני רוצה לקבוע את העובדה שבמשך פחות מעשרת החדשים האחרונים נהרגו ערבים במסיבות ידועות¹³ במספר 55 במקומות שונים בארץ. אינני חושב בזה את קרבנות חיפה. אותם אינני מכניס בחשבון, יש על כך חקירה ואומרים שהמסיבות מעורפלות. אבל אני מתכוון למסיבות ברורות, שבהן נבדק כל מקרה ומקרה. יש אולי אנשים בישוב שכלל לא הוכח להם, שיהודים עשו זאת. בין אם זו תמימות או התממות, אבל היא אחד ממקורות האסון, כי היא אינה נותנת לגשת לגמרי לבדוק את הדבר הזה, ואם זה רע – להילחם בזה, אלא היא מסירה את זה מעל הפרק, שום דבר לא הוכח. לאלה יש להזכיר שהיו מקרים, שהיו עדי־ראייה יהודים, היו מאסרים של יהודים, היתה כבר תלייה, כי יש כרוזים בעברית שנכתבו במכונת־כתיבה בעברית, הנפוצים באלפים וברבבות בארץ, המודיעים כי יהודים עשו את זאת, והם מתפארים במעשים האלה. העובדה האחת הניצחת לנוכח הנסיון הזה: הטרור לא נפסק. המעשים של יום ראשון בבוקר לא הצילו את אנשי עין־ורד ביום שני בבוקר, המעשים של יום שלישי בבוקר לא הצילו את הבחורים שנדקרו בכפר סלמה בשבת, שאחד מהם מפרפר כבר בין החיים והמוות. אינני יודע כמה מאתנו רואים עיתונות ערבית, כמה מאתנו קראו את

13. בפעולות נקם בידי יהודים.

הגליון של "פלשתין" מיום אתמול, עיתון הנפוץ לא רק בארץ אלא גם בארצות השכנות, ואיוז מזורה הציתו הדברים האלה בעיתונות הערבית. אפשר לאמור, האש הנוערת סביבנו היא כזאת ששום דבר אינו יכול להגדיל אותה. זה לא נכון, אפשר להגדיל אותה. התוכלו לשער את ההשפעה של המעשים האלה ברחבי הישוב הערבי – יהודים רוצחים, יהודים מתנפלים. האמנם אפשר להניח שהערבים אינם מבדילים בין אנשי כנופיות נהרגים ובין תמימים עוברי-דרך נהרגים? חזרנו על שיגרה זו כמה פעמים ועלינו לחזור עליה: במי זה פוגע? האם זה פוגע באיש הכנופיה? ותוצאות בלתי-אמצעיות אם נציין: קודם כל בכמה העסקנו בשבועות האחרונים את המשטרה ואת הצבא. אני יודע שבצבא דאגו גם להתקפות רציניות על הצבא מצד יהודים והם אחזו באמצעים. ובמקום שהצבא יהיה נתון למלחמה בכנופיות צריך היה להקדיש את תשומת-לבו ליהודים. השבוע היתה צריכה להיות עליית קבוצת "במעלה" למקום ההתישבות החדשה. קבוצת "במעלה" זוהי הקבוצה שממנה נרצחו 5 חברים; כשהגיעו למקום עבודתם, ירו בהם מהמארב.¹⁴ בהלוויה על הקבר אמרנו אז: כאן תיבנה נקודה. נעשתה עבודת ההכשרה, הקבוצה מוכנה לעלות, נקבע יום לעלייתה על הקרקע. קרה מה שקרה בירושלים, בין ההרוגים שלושה מהכפר הסמוך לאותו המקום, הממשלה אומרת לנו, לא, במצב כזה אל תעלו. אין לממשלה סמכות לאסור עלייה למקום, ביחוד במקרה שהנשק יש להם. אבל כשהממשלה מודיעה לנו: "במצב זה אני דורשת לא לעלות, לדחות את העליה לשבוע לשבועיים", אין הסוכנות יכולה לאמור, אנחנו נעלה על אפכם ועל חמתכם ומחר נדרוש את הגנת הממשלה על המקום. העלייה נדחתה. אותה ההפגנה של אי-כניעה לטרור שהיתה דרושה לנו דווקא עכשיו, נתבטלה ואינה. מתעכבת עליית קבוצת "תל-יצחק" של הנוער הציוני. אין הממשלה אומרת "לא", אלא היא מעכבת, היא אומרת, צריך קצת לחכות. ויש כבר ידיעות על איומים, על כל פנים בארץ שכנה אחת, המזכירים "שגם אצלנו יש יהודים ואנחנו נדע מה לעשות בהם."

דיברתי על זה מה שנדרוש מהממשלה ואני שואל, האם פעולות כאלה של יהודים מוסיפים תוקף לדרישותינו או אינם מוסיפים? אפשר תמיד לדרוש. אבל כשהממשלה יכולה להגיד לנו, חכו רגע, אני מטופלת עכשיו בענין אחר, הרי קשה לנו להשיב. אמר לי קצין בריטי: שני שוטרים בריטיים נסעו בדרך מחברון לירושלים, ירו בהם ערבים ולא נפגעו. נכנסו לירושלים, ברחוב זרקו עליהם אבנים בחורים יהודים – מה הם צריכים לחשוב? כוחנו לדרוש אמצעים

14. החמישה נהרגו ב-9.11.1937, סמוך למקום שבו הוקמה כעבור 8 חודשים קבוצת מעלה

החמישה (ב'17.7.1938).

וכוחנו לקבל אמצעים אצל הממשלה הוא ביחס הפוך בדיוק להתפשטות מעשים כאלה.

אני נוגע בפרשה כאובה וחובתי לעשות זאת, כי אנחנו צריכים להסיק מסקנות ביחס לעתיד. מה שנעשה בישוב לרגל תלייתו של בן-ציוסף היתה קודם-כל מלחמה נגד בתי-הדין הצבאיים. זאת היתה החלשת בתי-הדין הצבאיים, זאת היתה שלילת האפשרות ממוסדות הישוב ומבאי-כוח הישוב לדרוש המשך פעולתם של בתי-הדין הצבאיים, כאשר היה ברור כאשר הוכרו על בתי-הדין הצבאיים, שזו חרב פיפיות. קיבלנו אמנם הבטחות מהשלטונות הגבוהים ביותר, שתהיה התחשבות מכסימלית עם היהודים, אבל לא במאה אחוז. הדבר הזה היה ברור וצריך להיות ברור. היתה זעקה גדולה של הישוב מעומק לבו נגד התלייה הזאת. אבל לא היו מאמצים כגודל הזעקה הזאת, שבאה לאחר המעשה, למנוע את התלייה הזאת. מאמצים אלה לא היו. אינני יודע אם עכשיו ישנם מאמצים אלה למנוע תליות נוספות. אם תלייה זהו אסון – ואני חושב את זה לאסון – אז צריך היה לעשות הכל כדי למנוע אותה, וזה לא נעשה. וגם התגובה על התלייה שהיתה, לא רק שאין בה משום מניעת תליות קרובות, במידה ידועה בכיוון ידוע – הלוואי ואתכדה – יש בה משום הכשרת תליות חדשות. ואני נוגע שוב בנקודה כאובה, אבל עלינו לגייס את כל העצבים שלנו ולהשליט על עצמנו את השכל. אם אומרים "קדוש", פירושו "כזה ראה וקדש". אם אומרים "קדוש" כלפי הנוער, לא רק נוער מועד אלא נוער בלתי-מועד, אם מורה אומר בבית-ספר לילדים, שהוא [בן-ציוסף] מצטרף לרשימת הקדושים, הוא מעמיד בפני הילדים את האיש ואת המעשה שלו כמטרה, לא רק כדבר שאינו אסור, אלא שמי שעושה זאת זוכה לאיצטלא, זוכה לזרי דפנים או לזרי קוצים, וגם בזה יש תהילה רבה. וקריאת "קדוש", שנשמעה בישוב ושניתן לה ביטוי, ושנקראו רחובות או רחוב על שם האיש וכו', זה לא היה רק ביטוי של רחמים על האדם האומלל שהטעו אותו ורימו אותו בחינוך נפסד, לא רק הבעת אבל הישוב על הקלון שהונחל לו, זו היתה, בהתרשמות העולם החיצוני על כל פנים אבל גם בפעולה החינוכית בפנים, הזדהות עם המעשה שבגללו נגרם לנו האסון הזה. הזדהות עם המעשה פירושו עידוד אחרים לחיקוי, פירושו יצירת אווירה שבה המועדים יכולים ביתר קלות לעשות את מעשיהם מפני שהם רואים שהישוב אתם. גם כאן יש ענין של ה"דולה מענא"¹⁵ ופה ה"דולה" זהו הישוב ירום הודו. הלא ברור שאילו מלכתחילה נהגנו כך, לא היינו מגיעים למה שהגענו, לא היינו משיגים רשת של הגנה. אמנם אינני חושש כי גם כתוצאה מתוך מה

15. הסיסמה הערבית שהושמעה לראשונה במאורעות 1920 – "הממשלה עמנו".

שקרה יקחו מאתנו את הנשק. הנשק יותר מדי התבצר אצלנו וגם יש הבחנה, הממשלה למדה להבחין שיש חוגים ואנשים אחראיים ואי-אפשר לענוש רשת ענפה של ישובים וחלקי ארץ שלמים שבהם לא קרה אף מקרה אחד כזה, אם כי שם נפלו חללים, ויש כוחות ממשלה שמציינים זאת, מפני שיש קומצים כאלה אין להעניש את כל הישוב. אבל אנחנו עומדים לא רק בפני הבעיה לעמוד על הנשק הזה שישנו בידינו. עמדתי על בעיות ההגנה שאנחנו עומדים בפניהן. וזה דורש הרבה העזה מהממשלה למלאותן דווקא עכשיו. אמנם אנו יכולים להגיד שזהו מורד-לב מצדה, אבל מבחינתה, לנוכח המסורת שלה, היא שבירת מסגרות, להרחיב פעולות ידועות שבהיסוס רב הכניסו אותנו בתוכן. נוכח ההתקפה הערבית ברור מה הם השיקולים שמוכרחים להתעורר. ואם מעשים כאלה יימשכו וגם יתרחבו, מספר הקרבנות בכל מקרה הולך וגדל, יקראו ויגידו לנו, שמעו רבותי, אמנם אתם, הסוכנות, הוועד הלאומי, יש לכם קו אחד ואנחנו יודעים מה הקו שלכם, אבל עובדה היא שאתם אינכם יכולים להשתלט, עובדה היא שמעשים כאלה נעשים על-ידי יהודים, אתם אינכם יודעים מי הם ואנחנו איננו יודעים מי הם, אבל עובדה היא שהם נעשים על-ידי יהודים; אנחנו נלחמים בטרור, אתם אומרים שלא באמצעים הדרושים, תניחו לנו להחליט על האמצעים, אנחנו מחזיקים צבא, אנחנו שולחים עוד צבא הנה, אנחנו הוצאנו לצרכי הבטחון את העודף באוצר הארצישראלי עד לפרוטה האחרונה, אנחנו דורשים כספים מאנגליה בשביל זה; הרי אם הישוב היהודי רוצה להכביד עלינו את המלחמה ולהילחם בנו בעורף ולהכריח אותנו להקדיש לו כוחות משטרה וצבא ולא לכנופיות, הרי אנחנו ככה לא נמשיך. אל נזלזל פה גם בצד הפסיכולוגי, ביחסים. קיבלתי הבוקר מכתב מד"ר וייצמן¹⁶ ובו הוא מבקש אותנו באופן מיוחד לדאוג ליחסים עם המפקד.¹⁷ הוא רואה מרתוק שמתחילה קמפניה נגד אישיותו של המפקד. הוא כותב שהאיש הזה הוא ידיד לנו, שלא פגש עוד ידיד כזה מזמן. הוא עשה מה שעשה¹⁸ מתוך הרגשת אחריותו הוא ולפי מסורת ידועה. יש ענין של אי-מחילה, יש ענין של פרסטיג'ה של הצבא, יש ענין של פרסטיג'ה של בתי-הדין הצבאיים. ועוד, אין זה המקרה הראשון. היה כבר מקרה שבו ניתן פסק-דין מוות וניתנה אחר כך

16. ראה וייצמן אל שרתוק, 2.7.1938, *The Letters and Papers of* ב"ר A. Klieman (ed), *Chaim Weizmann*, Series A, Vol. XVIII, Jerusalem 1979, pp. 407–8

17. גנרל היינינג.

18. מדובר בסירובו של גנרל היינינג לחון את בן-יוסף.

חנינה.¹⁹ ד"ר וייצמן מבקש לדאוג לשמור על היחסים אתו. אבל ישנה לא רק אישיותו של המפקד הראשי, יש חייל בריטי, ויש שוטר בריטי, ויש דעת הציבור באנגליה, וישנה הממשלה הבריטית. מספרים לנו, יש לנו ידידים באנגליה שהם כאילו אומרים שזוהי הדרך. לא בדיק, גם בזה יש סילוף. אבל מתהלך מכתב של וג'ווד²⁰ בארץ שכאילו משמש עכשיו "אסמעט"²¹ לדבר הזה. ובכן על זה יש תשובה אחת: יש יועצים מתעים ואנחנו לא מפיהם חיים, אם כי הם בכל לבבם ידידנו. אנחנו עושים לנו את החשבון שלנו ואין אנו חיים לפי מה שנדמה לאיזה אנגלי וגם אם הוא ידידנו. אנחנו אחראים בעד העם היהודי, הוא אינו אחראי בעד העם היהודי. האם קיבלנו את הצעתו של וג'ווד לא לפתח את השפה העברית ולהסתפק בשפה האנגלית? הוא הציע דבר כזה מתוך כל הידידות. כשהיה בארץ-ישראל הטיף מוסר לפועלים על שדאגו להבטיח מספר מסוים של נציגים יהודים בעיריית ירושלים. הוא אמר: למה לכם זאת? אתם צריכים לדאוג למספר הנציגים של פועלים, יהודים וערבים גם-יחד. האם קיבלנו עצה כזאת? הוקרנו אותו מאוד ואנו מוקירים אותו בכל מקרה שקולו מתרומם לעזרת העם היהודי, לפעמים כקול קורא במדבר. אבל האם מפיו אנו חיים?

יש עוד בחינה אחת. אני מוכרח לאמור עליה כמה מלים ואני מדבר בפני

19. למעשה היו שני מקרים: השוטר מ. שווארץ נידון למוות בעוון רצח שוטר ערבי, שכנו לאוהל, כנקמה על רצח יהודים ככרכור (דבר, 28.1.1938); וכן מקרהו של הנוטר אלטמן, שביום 27.12.1937 ירה על אוטובוס ערבי, שנסע מיפו לירושלים, ליד מחצבת נחלת-יצחק. כתוצאה מהירי נפצע ומת ילד בן שש. ב-4.2.1938 נדון אלטמן למוות (דבר, 2-4.2.1938). פסק-דין לא הוצא אל הפועל. אלטמן היה חבר פלוגת-גיוס בית-רית, ששהתה בנחלת-יצחק.

20. יאשיהו וג'ווד, חבר בית-הנבחרים הבריטי ותומך נלהב בציונות, שלח, ככל הידוע, מכתב לאגודת הקצינים העבריים, יוצאי הגדוד העברי. המכתב עצמו לא נמצא, העתק הודפס בעלון של האצ"ל, המצוי בתיקי וג'ווד בארכיון ז'בוטינסקי. המכתב (30.5.1938), קרא למרי אורחי של היהודים, לנוכח ההתנכלות למפעל הציוני. הוא דיבר על נכונות למאסרים, הפגנות המוניות, התקפה נחוצת בעיתונות. בסופו של המכתב נאמר: "איני מרשה לכם להראות את המכתב למר שרתוק, לנציב העליון ולמפקד הראשי. שלושתם יסכימו, אבל אף אחד מהם לא יעז להגיד שהוא מסכים. אני מייטיב להכיר את בני ארצי הרבה יותר מכם. אתם מבקשים שאני אדמה את עצמי במקומכם, 'כשמשפחתי קשורה וידי כבולות'. איני יכול לדמות לעצמי שום דבר שכוה. ידיי של אנגלי לא תישארנה כבולות ואתם כבולים רק עליידי פחד ניקלה [...] יתכן שאיני יכול לתת שום מושג ברור על מה שיש לעשות, מתי ואיפה. אני יכול רק לתרץ, שאם יקרה איזה דבר בלתי-נעים, תחשבו מה היה עושה באותם התנאים מתישב בריטי. ואם תעשו אתם רק את המחצית ממה שהוא היה עושה לא תצטרכו לעשות את הדבר הזה שנית."

21. כך במקור.

רבני ישראל, גדולי הרבנות בארץ. אין לי כל כוונה להורות הלכה בפניהם. אבל גם אני איש יהודי ויש לי התורה שלי, התורה היהודית ושם כתוב "לא תרצח". "לא תרצח" זה איננו חל על הריגת אדם מתוך התגוננות, כי כתוב "הבא להרגך השכם להרגו". לכן אחת משתיים: אם המעשים האלה מביאים לידי התגוננות ומצילים נפשות יהודים, אז הם מותרים, אבל אז מותר גם לרצוח אנשים יהודים המתנגדים ל"התגוננות" כזאת. צריך שתהיה ברורה המסקנה למה מביא בהכרח היתר המעשים האלה המביאים לידי "הגנה". אם נכון הדבר שעל-ידי כך מצילים נפשות מישראל בחשבון ארוך, שזוהי הגנה ביסודה, ולכן מעשים כאלה הם מותרים – ואינני יכול להעלות על הדעת שהם יכולים להיות מותרים מאיזו בחינה אחרת – אז באותו ההגיון מותר לרצוח יהודים המתנגדים למעשים כאלה. אם זה אסור, אז זה אסור בכל מקרה. ועוד איש לא הוכיח שהמעשים האלה מביאים לידי התגוננות. הם מביאים רק לידי הגדלת המדורה. מוכרחה להיות מסקנה ברורה בענין זה. אני מתפלל שזאת תהיה המסקנה האחרונה ולא נשוב לדון עליה. המסקנה הזאת צריכה להתקבל על דעת כל המוסדות וכל החוגים האחראיים בישוב והיא צריכה להיות מסקנה גלויה, למען ידעו כולם שזוהי מסקנה משותפת של כל המוסדות והחוגים האלה. צריך לפרסם כרוז, גילוי-דעת או הודעה, והוא צריך להיות חתום על-ידי כל המוסדות והחוגים האחראיים – פסק-הלכה אחרונה ומכריעה של הישוב בשאלה התמורה הזאת.

יושבי-ראש בן-צבי בשים לב לחומר המצב ולריבוי המשתתפים ולצורך לתת את היכולת לתת למספר רב של החברים להתבטא – יש מן הנחיצות לצמצם קצת את הזמן. מציעים שלכל נואם יינתנו עשרה רגעים.

ד. סירקיס²² אני רוצה לחשוב אחרת מאשר חושב מר שרתוק. אני חושב: למה בכלל קראו את הישיבה הזאת? ראיתי שכרוז הוועד הלאומי²³ פרסם כבר, והיום נתפרסם עוד כרוז אחד, של מפלגת פועלי ארץ-ישראל.²⁴ למה

22. דניאל סירקיס, חבר ה"מזרחי", יושבי-ראש קהילת תל-אביב-יפו. חבר הוועד הלאומי.
23. ראה מבוא, עמ' 362.

24. הכרוז של מרכז מפא"י התפרסם ב-10.7.1938; הוא קרא להמשך ההבלגה, ההגנה וביצור הישוב. "מלחמה בהפקרות דמים ונקם." הקטע החשוב בו, אשר עורר זעמו של סירקיס, היה: "קומץ של אנשי הפקר, חדלי מעשה היצירה וההגנה, שלא עלה בידם לבצע את משימת 'השבירה' בחזית הציונית הפנימית, מנסים שוב את כוחם בחזית החיצונית ומחקים את מעשי הכנופיות הערביות [...] כאן הם נשענים גם על רפויי-הכוח

ישיבה זו? שכל כך וכל כך אנשים יגידו אמן לכרוזים? אנחנו לא נגיד אמן לכרוז של היום. (בר-רב-האי: איש אינו דורש זאת!). כרוז זה הוא מחפיר ממדרגה ראשונה. (בר-רב-האי: מה הרע שבזו?). (יושב-ראש בן-צבי: אני מבקש לא להמשיך ויכוח זה, אלא לדבר לעצם העניין!). היום מוכרחים אנו להגיד מה שבלבנו. בכרוז מפא"י יש דברים מעין אלה: פעם הם רצו לשבור את ההסתדרות הציונית מבפנים – וזה לא עלה בידם של הקומץ הקטן, כעת הם רוצים להכריז מלחמה כלפי-חוץ וזה לא יעלה בידם. אני חושב, שזה כרוז למי מתכוונים. האם אתם חושבים שהיום הוא הזמן לעשיית החשבון של מלחמת אחים? אני חושב שזאת היא טעות, לא טעות – זה חטא שאין דוגמתו. חשבתי שהיום אשמע פה כרוז לליכוד הכוחות, לקרוא את כל הישוב, גם את אלה שאתם חושבים שהם אשמים בדבר-מה, לשולחן עגול, ולא להוציאם. (בן-צבי: לא אמרתי דברים כאלה!). דיברת על כך שצריך להסיק מסקנות, להוציא את הילדים מבתי-הספר. אני חושב שזה רק יגרום למלחמה פנימית. אנחנו עומדים כיום במצב קשה מאוד. אינני מאמין, כמו שמר שרתוק מאמין, שלא האנגלים עושים כל הדברים. אני מאמין שהם עושים כל מיני פרובוקציות, הם רוצים שיהיה אישקט בארץ. אל תסמוך ביותר על הרובים שהאנגלים נתנו לך, הם יקחום בחזרה. (שרתוק: האם אתה מציע להתזיר אותם?). לא, אני אומר שהם יקחו אותם מתי שיהיה להם נוח וכאשר הם ימצאו את השעה כשרה לכך. יש להם פוליטיקה שלהם, מה שהם רוצים את זאת הם עושים.

אני רוצה רק לשאול, מי הכריח את הוועד הלאומי לכתוב כפי שהוא כתב בכרוזו, אם לא ברור מי הם העושים, אם הם גם היהודים? (הרב פישמן: מדוע כותבים באנגליה שקומוניסטים עשו זאת, ורק אנחנו פה אומרים – יהודים?). בשום עם אין כדבר הזה. אם הם אפילו יודעים, אין הם אומרים זאת, ואצלנו – אם אפילו לא יודעים אומרים אנחנו זאת. אומר בפירושי: דיברתי עם הרבה אנשים ויש אומרים: קומוניסטים, יש אומרים: ערבים, ויש אומרים: יד הממשלה באמצע – בכל המקומות, לא רק בחיפה. אני רוצה לשאול, מי הכריח את הוועד הלאומי לכתוב ככה? אין אני יודע איך קוראים לכך בעברית, אבל ברוסיה היינו קוראים לכך "אפשרייען זיך".²⁵ אנחנו מוכרחים לאמור שאנחנו הננו האנשים הישרים, ויש אחרים העושים את המעשים האלה. זה

שבקרוב הישוב, על אלה אשר סכל הימים עירער את שכלם הישר והיכה אותם בסנוררים למצוא תנחומים במעשי נקם אוויליים, שאינם פוגעים לגמרי בסטרויסטים הערבים, אבל הם ממיטים קלון ושואה על הישוב היהודי [...]" (דבר, 10.7.1938).

25. יידיש: להיטהר מאשמה בדרך פולחנית.

כבר נוגע קצת למלשינות, וזה אסון מסוכן. זה לא דרך המלך, זו לא דרך ישרה. בכרוז אין אף מלה אחת של גינוי הממשלה, העושה מעשים מחפירים, הלא אתם יודעים שבזמן האחרון הם מחרשלים ואינם עושים כל מה שצריך. בחיפה עשו כבר פעולה, אז הם הרגו סתם אנשים שאינם אשמים כלל. איפה מצאתם להגיד בשם עם, שהממשלה מוכרחה להגן על העם, הלא גם אתם מוכרחים להגן על העם, אתם הנכם רק שתדלנים. כל העם מדוכא מהכרוז הזה, אתם הנכם שתדלנים, שגם בכרוז לא שכחתם את שתדלנותכם. לא ראיתי כרוז הסוכנות ושמתתי לכך, שהסוכנות לא נכנסה לתוך תסבוכת זו. עליה דווקא היה מוטל לקרוא את כולם, שאתם חושבים אותם אולי לעומדים מן הצד. (בן-צבי: פרופ' וייצמן הצטרף אל הכרוז של הוועד הלאומי). גם ד"ר וייצמן יכול לטעות. לא זו הדרך אשר תביא לנו תוצאה טובה, זו הדרך אשר תביא לנו רק פירוד, וגם מלחמה פנימית היא תביא לנו (קריאת-בינים: מה הדרך?). אני רוצה רק לדעת האם יש עם כזה בעולם. אפילו אם חושבים שאלה הם מעשי יהודים. (שרתוק: יהודים מודיעים על כך לרחוב כולו, זה גם נדפס). מי חתם תחת המודעות האלה, אולי משהו חותם בשם של אחר? אסור לבנות על דברים מעין אלה, אם הפיצו איזה שהם כרוזים בלי חתימה, אין עוד לדעת מי הוא העושה וגם מי הוא המפיץ את הכרוזים. אני מתפלא למה קראתם לנו לישיבה זו, אחרי כרוז שלכם. מה אתם רוצים מאתנו, האם עוד הפעם ננסכים לכרוז. אני מקווה שגם לא יסכימו. לא זו הדרך. גם אני רוצה שהדברים יהיו בסדר, אבל לא דרך זו תביא לנו את הסדר. כל אחד ואחד מאתנו מעונין שיהיה שקט, מעונין שיהיה שלום, שתהיה ברית אחת פנימית. אני מציע ראשית כל, כדי למנוע פירוד לבבות, לגנות את הכרוז של מפא"י, כי זה מביא לידי מלחמה; ב. לקרוא לשולחן עגול את כל המעוניינים האלה, גם את אלה שאתם חושדים בהם, ואתם יחד פעם לגמור את הענין. אני מקווה שאם נשב על-יד שולחן אחד נמצא את הדרך הפעם; ג. גם כן להוציא את הכרוז ובו לגנות את מעשי הממשלה, מה שהם מרשים את כל הדברים האלה, והם בזמן האחרון אינם פעילים לגמרי, ומעשה חיפה יוכיח, שהם ירו סתם, כדי לעשות את המהומה הזאת, הם עוסקים בפרובוקציות אלה.

י. בריץ²⁶ הבנתי את כוונת הח' שרתוק, שהוא ברר ומסר פה פרטים על דבר סידור כוחות ההגנה היהודים, מפני שבאמת אנחנו איננו יודעים, אנחנו האחראים בישוב הארצישראלי, אנחנו האחראים הגנו נתונים במצב קשה

26. יוסף בריץ, ממייסדי דגניה. חבר מרכז מפא"י. מראשי חבר הקבוצות והמרכז החקלאי, חבר הוועד-הפועל הציוני.

יותר מאשר אלה הבלתי־האחראים והמופקרים, כי לנו אין אפשרות לפרסם את הכל, אין לנו אפשרות זו, וגם לא היתה לנו אפשרות זו, ואין גם לפרסם מה היא ההגנה שלנו בנקודות השונות, איך אנחנו מגינים עליהן, ומה היא בכל זאת ההגנה בישוב במשך שנתיים אלה. אני חושב, אם שרתוק עשה את זאת עתה לפנינו – טוב הוא הדבר, ואני מוצא לחובתי להוסיף משהו. הלא לא תקבלו את זה כעלבון אם אני אגיד לכם דברים שאני אמרתי אמש לילדים. היתה לי ההזדמנות, מפאת העוצר, לשבת עם ילדים ולדבר על דברים אלה. גם אתם המבוגרים צריכים לדעת זאת, וגם אתה מר סירקיס.

בין הילדים שוררת אותה התמונה השוררת אצל הגדולים. בין הילדים ישבו כאלה אשר הם מורעלים מהפסיכוזה, מהרחוב. הם מונים את מספר הערבים הנרצחים, כמו שהם מונים את מספר ה"גולים", והם שמחים לכל ערבי נרצח כמו שהם שמחים במשחק הכדור־רגל לכל גול. להם צריכים לבאר שיש הגנה אחרת. אם הם קוראים ששורפים עצים, שורפים צריף, התנקשות פה והתנקשות שם. הם מקבלים תמונה זו, שהעצים הנשרפים הם שרופים, אבל הם אינם יודעים לפעמים על גבורת אנשי מגדל, ש־200 איש עלו עליהם בכוונה להחריבם, נתגייסו לכך כל הכפרים של הסביבה, ורק הודות להגנה הפנימית עלה הדבר להצילה. קוראים על החבלות של צינור הנפט, הלא מאז אשר נוטרים יהודים שומרים עליו, הלא כאשר באו אלינו ודרשו אנשים אל אותו מקום הצינור שהוא כל כך ידוע לכולנו, שכל לילה ולילה מציתים ומפוצצים שם את הצינור, נמצאו רבים שאחרי עמל יום עבודה הלכו בשמחה אל הגנה זו. כאשר עלו יותר מ־130 איש וביניהם²⁷ רק 9 יהודים הדפו את המתקיפים, הם פיזרו אותם והפילו בהם חללים. הילדים אינם יודעים את זאת, ויש ביניהם החושבים שזאת אינה הגנה, שהגנה היא זאת מה שעשו עלייך שער יפו. אני יודע את הגבורה הזאת. את הגבורה הזאת מעודדים בין הילדים ובין הגדולים, מעודדים בנאומים בבתי־הכנסת, בתל־אביב ובכל מקום.

אני איני רוצה למנות את כל פרטי ההגנה לילה־לילה במשך השנתיים וחצי. את החשבון אנו עושים עלייך גבעת־עדה, עלייך טבריה. צריך לדעת זאת, צריך שהילדים ידעו זאת. ואם בן־צבי אמר שעוד מעט נהיה בדאים בעיני הקהל, אנחנו מתאספים לא פעם ראשונה, שעוד מעט נהיה בדאים גמורים, לכרוזים אין ערך. מה ערך לכרוזים אם באספות אלה לא נאמרת האמת? יש אנשים שהם מסכימים לכרוזים אלה ואינם אומרים זאת. מה הם יושבים כאן? סירקיס אומר שזה כמעט מלשינות. מה אתה רוצה, שגם עכשיו נמשיך

27. במקום המלה "וביניהם" היה כתוב ונמחק: "על נקודה אחת". קרוב לוודאי שהנוסח המחוק הוא הנוסח הנכון.

בשתיקתנו כאשר אנשים מכריזים על כך? האם גם עכשיו עלינו לדבר על קבוצות סתמיות, על קבוצות ידועות? הלא כולם יודעים מה שכותבים ב"הירדן" ואיך שכותבים בו. האם יש עוד טפשים שלא יבינו כי הם העושים זאת? מה אנחנו מגנים? הופיע כרוז לפועל העברי, נורא הוא הדבר. הכרוזים האלה מגלים, מה הם מגלים? הלא כולם יודעים זאת. אתה צריך עוד לכך התעמקות לדעת מה שהילדים יודעים? הלא על זאת מדברים בכל אספה. האם גם אנחנו צריכים לדבר על קבוצות ידועות? כרוזים לא מעלים ולא מורידים. מה דעתך, האם אפשר להמשיך ככה? אתה אמרת שאתה אינך מסכים: אם רוצים שקט ושלוש, אתה אומר, צריך לקרוא אותם. האם אם נשלים עם הדברים האלה יהיה שקט ושלוש? שקט ושלוש כזה אין אנו רוצים, זה הורס את הישוב. שולחנות עגולים כבר התקיימו לא פעם. שולחן עגול אינו יכול להשפיע, אינו יכול לשכנע אותם. אני רוצה לשמוע מסירקיס וגם מאחרים, מה עלינו לעשות. גם אני מסכים, שאין להסתפק בכרוז, ואת זה כבר עשה הוועד הלאומי. אם לא חושבים שזה אסון, אז צריך להגיד זאת. צריך להגיד אם מתבדלים מאלמנטים כאלה. זו אילוזיה גמורה אם חושבים ששולחן עגול יביא לידי שלום ושקט, זהו אסון המחריב את הישוב כולו. הלא הילדים ילדינו הם. אלה שנמשחו בשם קדושים אלה הורסים אותנו. איננו יכולים להסתפק בדברים מעין אלה. אם מדברים על אמצעים, צריך להיות כירור גלוי: כל אלה שאינם מתנגדים יגידו זאת. הלא הם מוכנים ב"הירדן" לנצל את הקדוש להם, זה שעליו הם כותבים קדוש, למען השנאה אל מפא"י. אי אפשר להמשיך ככה. רשות-הדיבור צריכה להיות עכשיו לנו.

בר-רביהאי²⁸ אף פעם לא היה כל כך קשה לדבר כמו באספה זו. במסיבות הקודמות של הוועד הלאומי הזדמן לי לא פעם להגיד את דעתי, למחות נגד חוסר מסקניות מכל החלטות הוועד הלאומי. חשבתי שהיום, בשעה טראגית זו יתפכחו גם האחרים בתוכנו. היתה לי הפתעה הופעתו של מר סירקיס פה, כמו שבשבילי היה אחד המאורעות הקשים ביותר, שזיעזעו אותי, התנהגותה של תל-אביב במשך שני השבועות האלה. יורשה לי להגיד לעיר העברית הראשונה, שכולנו רוצים בגדולתה, שתהיה לתפארת לעם ישראל, היא התנהגה כמו עיר פרועה, מסרו את השלטון ברחוב לילדים, לאותו ה"שבאב", שכמוהו ישנו בג'נין, בטול-כרם. זהו למעלה מעשר שנים שאני יודע רבים מן היושבים פה, ויש לי הרשות לדבר בשם הישוב. אם יש משהו שעירער את האמון למה שקוראים מוסר היהדות – אז זהו התנהגותה של רבנות

28. דוד בר-רביהאי (בורובוי), חבר מזכירות מפא"י בחיפה. סגן יושב-ראש הקהילה שם.

תל-אביב.²⁹ יוגד זה פה בפה מלא בשנ[ם] עשרות אלפים הפועלים שלא ניתקו את הקשרים עם דת ישראל. צריכים פעם להוציא את המרצע מן השק. אני בא מן המחוז הכי פרוץ אולי, הכי מסוכן. האם עלי לדבר על מה שהיה בחיפה כיום רביעי שעבר?³⁰ מי שלא היה נאלץ בחדר בית-החולים הממשלתי לסובב את גופות המתים הערבים ולחפש אחרי יהודים אינו יודע מה זאת זוועה, מה זאת קושמר, מה זה סיוט. והיה עלינו לחזור עוד הפעם, כי חסר עוד יהודי. חיפשו בין הידים והרגלים, כדי למצוא את היהודי החסר. גם אני איני יודע מי זרק את הפצצה בחיפה. לא אבוא בחוסר אחריות פוליטית ברגע שהיו 104 קרבנות, הלא זה השיא מה שקרה ביום אחד, בין 104 הקרבנות יש רק 20 יהודים, 84 ערבים. לא אעשה עכשיו את החשבון, המשטרה ירתה ביהודים רק, לא את זאת לא אומר. אתה סירקיס [אינך]? גר בחיפה ואני בה תושב. אני נמצא שם בכל פינה ופינה, אני יודע יותר טוב ממך, ואני איני יכול להגיד שרק המשטרה אשמה, שהיא הרגה גם עשרות ערבים ללא צורך, ללא תועלת. אני לא אבוא לעשות היום את החשבון, כי החשבון הוא מסובך מאוד. עוד דבר אחד אגיד, בו ברגע אשר הופיעה המשטרה הכריטית, והיא לא הוציאה אף כדור אחד, השתלט סדר.

ההפרש בינינו ובין האחרים הוא, שלנו החיפאים היה העוז להגיד לשלטון המחוז: עשו חקירה יסודית, לאיזה תוצאה שתגיעו תגיעו, אם יהודי אשם ישא הוא את ענשו, ואם ערבי – ישא הוא, צריך למגר את הפשע. זו היא עמדה הוגנת: ולא להגיד, אם אפילו יודעים שיהודי עשה זאת, אין להגיד זאת. אין זאת מוסר היהדות. יגידו רבני ישראל אם זאת היא מוסר היהדות, ואם כן היא – אז אני כופר במוסר יהדות זו.

הדבר היחיד שצריך לעשותו הגדירו ברץ. חודשים וחודשים לוחמים אנו על קו זה. עלינו לסמן את הגבולות בינינו. צריך להיות ברור למי שלבו להצלת העתיד הפוליטי שלנו, והוא צריך להגיד ברור: יש ישוב ויש בריונים. יש קו המבדיל בין שניים אלה (קריאות: נכון!). אין לרקוד על שתי החתונות. תועמד השאלה המרה: הלנו או לצרינו? עם הישוב אתה או עם הבריונים? אין דרך אמצעית, צריך לדעת מי הוא ההולך אתי. אני צריך לדעת מי יעזור לי ומי יתקע לי סכין בגב. אמר לי קצין יהודי: האם חשוב לי אם אפול מכדור ערבי או מיהודי? אותם הדברים אומרים הקצינים האנגלים: הערבים יורים בנו, והיהודים שונאים אותנו. האם אין זו טרגדיה ששוטר הבא לירושלים לחופשתו נופל מכדור יהודי?

29. ראה להלן והערה 40.

30. ראה מבוא, עמ' 362.

דברים אלה עדינים הם יותר מדי, ואי־אפשר לדבר חצאי דברים. אם זו אינה הדרך, אז אמור מר סירקיס מה היא הדרך. הישוב שיש [לזן] מוח בקדקדו ומצפון בלבו יודע מה היא הדרך לפניו.

לחבר שרתוק ברצוני להעיר על פרובלימה אחת. אני רוצה להפנות את שימת־לבך המיוחדת לפרובלימה של הנוטרים הערבים. אני איני מזדהה עם אלה המציגים את כולם בשורה אחת ואומרים: הנוטרים הערבים הם כולם רוצחים. דבר זה טעון בירור יסודי. נוצר מצב כזה, השמירה היהודית היא רק בחלק היהודי. יש לנו גם שמירה נוספת, ובחיפה זה הסתדר בתור מכבים מתנדבים, אבל הם שומרים רק בחלקים היהודים, והתוצאה מכך שבאזורים המעורבים, בשכונות המעורבות, שומרים רק ערבים. אנחנו במובן זה במבוכה. חלק גדול במבוכת אותו היום נופל על הנוטרים הערבים שעמדו בפקודת סרוזנט עברי, ועל פלוגה זו רוצים להטיל את כל האשמה.

אנחנו צריכים לדון בפרובלימה זו, צריכים מחדש לפתוח בתביעה להרחקת הנוטרים הערבים מהאזורים המעורבים. היתה לנו שיחה עם המושל,³¹ והוא אומר שהוא מאמין באנשים שלו, הוא אינו רוצה לשמוע על האשמות. תביעתנו צריכה להיות או שמירה מעורבת, או שמירה בריטית.

ואסון חדש בא עלינו: חיפושי הנוטרים הערבים בדרכים. הזכות לחפש באוטו הנמצא בדרך צריכה להיות לשוטרים כריטיים בלבד. יש שני מקרים בחיפה, ששם יש עדות שהנוטרים העלילו.

ביחס לחיפה אני רוצה להגיד עוד שתי מלים. דבר אחד הצליחו מאורעות יום ד' לעשות בחיפה, וזה ללבות את השנאה בין היהודים והערבים. קרה מה שקרה, מקור המקרה אינו ברור. החצי בין הערבים הם נוצרים בחיפה. היחסים בין היהודים לנוצרים היו לגמרי טובים. עכשיו עברו כל הנוצרים לצד השני. ידוע המקרה על הנהג הערבי הנוצרי שנמצא תלוי עלייד אחוזה, לאחר שמצאו את האוטו שלו שרוף, עלייד התלייה שלו מצאו אצבעות גומי. איני יודע מי עשה זאת, בכל אופן הטכניקה היא טובה. בינה³² אמר לנו שבמקרה זה לא חשוב אם נצליח להוכיח שלא יהודי עשה זאת, אבל לא תצליחו להוציא מלבות הערבים את הדבר. לפתע פתאום נתקלקלו היחסים אחריו שהיו במשך כל השנתיים ויותר יחסים טובים. מי שהעז להצית מדורה זו בחיפה לקח על עצמו אחריות רבה מאוד.

31. מוריס ביילי (Bailey), מושל מחוז חיפה והשומרון.

32. ברוך בינה, קצין מינהל, מחוז חיפה והשומרון (בחופשה). מזכיר ועדת בינוי ותכנון

ערבים, מחוז הצפון.

י. סופרסקי³³ אני מצטער מאוד על אופי הוויכוח, וירשה לי מר שרתוק להוסיף גם על אופי הרצאתו. התאספנו כאן בשעה קשה מאוד, בשעה שלא היתה כמות במשך כל השנתיים ורבע של ימי מאורעות אלה. ובמקום לחפש דרך איך לצאת מסבך זה, אנחנו התחלנו בהאשמות הדדיות. לא אוכל בשום אופן לקבל את הערכתו של מר שרתוק על אופן הגבת הישוב לתלייתו של בן-יוסף, הרצח שנעשה על-ידי ממשלת הארץ. יותר מדי לויאליים הם היהודים. מר שרתוק, יש מומנטים בחיי עם, בזמן שמכה צורבת נוגעת בכל פינות העם, לא היתה השאלה אם צודק בן-יוסף או הוא אינו צודק, כמוכן שהוא אינו צודק. 99% מתושבי תל-אביב ובכל הארץ, שעליו דיברו פה כעל אספסוף. (בר-רב-האי: אמרתי מסרו את השלטון לאספסוף!). אתה לא היית באותו יום בתל-אביב, בתל-אביב לא היה איש אחד שהתנגד לתגובה זו. אמנם התנגדו למעשים אשר נעשו לאוטוכוסיס. העובדה שהשתיקו את כל התנועה, העובדה שהיה רגש של אבל אצל כל 150,000 תושבי תל-אביב, איש לא יגיד ששכאב עשה זאת, כי ענין זה לא היה ענין של הגבה כקשר עם אי-הבלגה. זה ענין של רגש עלבון, של סטירת-לחי לכל העם העברי בארץ ובחוץ-לארץ, שקיבלנו מהממשלה פה והממשלה המרכזית בלונדון. היו מקרים בבתי-הדין הצבאיים שרוצחים קיבלו הנינה. פה הלא לא היה רצח, היה אולי נסיון לרצח, היה שגעון, אבל הלא דם לא נשפך, והישוב היהודי צעק מתוך גרונו. כשדיברו בבית-המשפט שבמשך 2,000 שנה לא תלו יהודי בארץ – אולי הוא טעה הטוען – אבל דבר זה עשה רושם. אתם ראיתם מה שדיברו לפני יום או יומיים בפרלמנט הבריטי. רבותי, אי-אפשר לערבב את כל הפרשיות האלה ביחד. אנחנו ידענו כאשר הנהיגו בתי-משפט צבאיים, שאולי יהיו קרבנות, אולי גם עכשיו עוד יהיו קרבנות. דבר זה נתפרסם בתל-אביב וזה לא היה שגעון, זו היתה הגבה צודקת של הישוב העברי, שקיבל סטירת-לחי מהשלטון.

כעת לגוף הענין. במשך כל ימי המאורעות היה לי הכבוד במקומות שונים בארץ, גם פה באולם זה, גם במקומות אחרים, במסיבות אחרות, בשיחות עם חלקים שונים, להוכיח עד כמה אי-הבלגה היתה אסון לישוב. אין כל ספק שמה שקורה בימים האחרונים זהו אסון שיוכל להתפרץ עוד יותר ויותר. אבל, רבותי, לא על-ידי התלטה ולא על-ידי אספה, לא על-ידי כל דרישה שהיא בלבד, נוכל לשנות את פני הדברים. ואם פה דיברו על כרוז שראיתי ביום ששי, בזמן הלווייתו של ד"ר רוטנשטרייך ז"ל, עלי להזכיר כרוז שקיבלתי

33. יהושע סופרסקי, יושב-ראש ברית הציונים הכלליים בארץ-ישראל. חבר הוועדה-הפועל הציוני והוועד הלאומי.

בהיכנסי לאולם זה, כרוז של אנטי־פא, ³⁴ שהוא אינו טוב מהכרוז ההוא. כתוב שם: קצצו את אצבעות הרביזיוניסטים. זה גם כן קריאה לרצח. יש משוגעים בפניות השונות, וזה הוא האסון, ואת האסון הזה צריך להבין ונגד האסון הזה צריך להילחם.

והשאלה אינה בזה מה יאמרו אלה שהפיצו את הפרוקלמציה ביום ו'.³⁵ אינני יודע מה שהם יגידו. הם אולי יאמרו יש להם משמעת, יש להם מפקד עליון, ימצאו התירוצים. אני איני חושב שאנחנו נוכל להשפיע עליהם. אני עבדכם ניסיתי במשך שנתיים אלה שעות וימים לדבר עם אנשים אלה, לא עם העושים אלא עם מנהיגיהם. (בר־ר־ב־ה־א־י: יודעים כבר את הכתובת, וה' סירקיס אינו יודע אותה). אנחנו יודעים שיש חלק בישוב שמן הרגע הראשון התנגד להבלגה, ותרשו לי להגיד: לא רק הרביזיוניסטים. גם בפניות האחרות היו אנשים שהתנגדו לה. וכל מה שהאסון התגבר, כל מה שהאסון הלך ונמשך מספר האנשים האלה גדל. אלה אמנם אינם עושים עוד דבר, אלה הם האנשים מן החוץ, מן הרחוב, אלה אינם משליכים פצצות. אבל הם יוצרים אטמוספירה, ואני מזהיר בפני אנשים אלה. כמדומני שדיברתי על כך בישיבת הוועד הפועל המצומצם לפני חצי שנה, אני מזהיר לא מפני מעשיהם של המשוגעים אלא מפני הלך־רוח ההולך ונוצר בחוגים השונים של הישוב, שאין להם כל קשר עם הרביזיוניסטים. אלה אינם נותנים, אלא רק מצדיקים, אלה גם נותנים כסף, אמנם לא לשם רציחות אלא לשם הגנה.

מפני מה מצדיקים אנשים אלה את המעשים? מפני מה הם נותנים כסף? מפני שהם חושבים שזו היתה טעות מן הרגע הראשון, וגם מכתבו של וג'ווד עשה שירות "טוב" לכל העניינים בארץ.³⁶ אני יודע כמה אנשים שהפיצו את המכתב הזה. לי נתן את המכתב אחד ממכירי אשר אף פעם לא היה לו כל קשר עם הרביזיוניסטים. הוא עורך־דין ובמשרדו העתיקו 50 אכסמפלרים מהמכתב. אנחנו צריכים לחשוב בדבר, להתעניין ולחפש איך לצאת מן האסון הזה. מצבנו הוא רע במובן הפוליטי וגם במובן הכלכלי. אבדה לנו הדרך, ואין אנו יודעים מה טוב ומה רע. הלא הישוב צריך להתקיים, הלא הישוב צריך לאכול, הוא גם צריך לבנות, והוא הולך ונהרס. בימים אלה אשר אני עושה בירושלים נפגשתי עם אנשים מכל השכבות, ואיך אומר לכם, דבר אחד שמעתי: נפסקו החיים, עמדו החיים, ובזה הסכנה הכי גדולה. הלא אנחנו צריכים עוד להילחם

34. האגודה לעזרת נפגעי הפאשיזם והאנטישמיות, שהוקמה ב־1934 ביזמתם של פועלי־ציון שמאל.

35. ככל הנראה מדובר בכרוז של אצ"ל, שלא נמצא.

36. ראה הערה 20 לעיל.

מי יודע כמה, מי יודע כמה חדשים, ואולי מי יודע כמה שנים. נגד זה צריכים להילחם. ואל לנו ששיביה זו של הוועד הלאומי תיגמר כמו כל ישיבותיו; בכרוז, בהאשמות הדדיות אחד נגד השני, ואחר כך נתפור. בזה לא נמלא את חובתנו, לא זו הדרך.

פה יושבים באי־כוח הישוב; לא רק חברי הוועד הלאומי, כי אם גם ראשי מועצות מקומיות, עיריות, הסתדרויות שונות, גם באי־כוח החלק החרדי של הישוב, באי־כוח של שכבות הישוב. ואני הייתי מציע שהוועד הלאומי ירכיב ועדה מיוחדת מבאי־כוח כל הישוב, באמת כל הישוב, ולא להגיד [לפי] מפתח הוועד הלאומי, עלינו הפעם להתחשב עם הישוב כמו שהוא, מסוחרים, בעלי־מלאכה, מכל השכבות, ועדה של עסקנים ציבוריים, ועדה היכולה לחשוב ולעשות איזה שהוא דבר. ועדה זו צריכה להיות תחת פיקוחה של הנהלת הוועד הלאומי והיא צריכה לקחת אל ידה לנהל את התעמולה הפנימית בתוך הישוב נגד כל מה שקרה בזמן האחרון ונגד כל מה שיוכל לקרות. ואל יגיד בר־רבי־האי: פה הגבול והגד נא אם לנו אתה או לצרינו. אי־אפשר להעמיד את האנשים ולאמר להם: פה או שם? אין חלל ריק בינינו ובין צרינו, בגבולות אלה מסתובבים רבבות יהודים, אי־אפשר להגיד להם עברו פה או הנה. פה צריכה להיות תעמולה, ארגון, השפעה, משא־ומתן, השפעה יום־יומית בכל פינה, בכל מקום, ואז אולי נמצא את הדרך איך לצאת מסיוט נורא זה, [ש]מי יודע לאן יביא אותנו אם יימשך.

יושבי־ראש י. בן־צבי לפני שאנחנו נמשיך בוויכוח מוצא אני לחובתי לקרוא לפניכם את מכתב התאחדות עולי גרמניה שנתקבל לאסיפה זו.³⁷

שטמפר³⁸ אינני חושב שהצעת בר־רבי־האי יכולה להביא אותנו אל הענין הדרוש לנו. שמענו מפי מר שרתוק, על המלחמה בכנופיות, שהם הולכים בהסתר. איך נוכל כה להבדיל לנו או לצרינו? אנחנו כולנו בספינה אחת כאן, ואי־אפשר לאמור שזה לצרינו הוא. שנתיים הלכנו בדרך אחת, אם אפילו לא כולם חשבו שזו היא הדרך הנכונה. גם מהרביזיוניסטים הלכו בדרך זו, וצריכים להשתדל בכל המאמצים להביא אותם עוד הפעם אל דרך זו. לפי דעתי הצעת סופרסקי והצעת סירקיס היא הדרך היותר נכונה. אנחנו צריכים לקרב אותם, להכניסם למסלול, וזה אי־אפשר אחרת. אנחנו צריכים להשתדל בדבר שנשב אתם יחד ונביא אותם להכרה, שהם מוכרחים להיכנע. אם אנחנו

37. נוסח המכתב אינו נמסר בפרוטוקול.

38. שלמה שטמפר, יושבי־ראש מועצת פתח־תקוה.

נכריז מלחמה עליהם, אנחנו מקשים את המצב, ואנו סוגרים עלינו את המוצא. עלינו ליצור דעת־קהל. ועליידי הוועדה עלינו להשתדל להכניסם עוד הפעם לתוך השורה, להשפיע עליהם בכל כוחותינו. זאת היא הדרך היחידה.

י. שפרינצק סירקיס אמר שלא ידוע מי עשה את המעשים האחרונים. לא מספיק אם אומרים לא ידוע, היינו שמחים כולנו אם היה קם סירקיס ומוכיח לכולנו, שבאמת לא ידוע. לא רק המעשים הם רעים, אלא גם זה שלא ידוע מי הם העושים. אם כן היה הדבר, אז היינו מתווכחים אם משפט זה או משפט אחר בכרוז הוא טוב או הוא אינו טוב. כרוז אפשר לתקן, אפשר לעשותו יותר עדין, יותר טוב, אבל לא זו היא השאלה. השאלה היא האם באמת בלתי־ידוע. אבל אם בלתי־ידוע, מדוע לעשות שולחן עגול? אם רוצים להגיד שמסוכנים הם מעשי תגובה, עלי להגיד שעוד יותר מסוכנת היא חיבת התגובה. הופעות התגובה מסכנות את חיי הציונות והישוע. המגיבים יכולים להיות מטורפים בלתי־ידועים, הם יכולים להיות אנטישמיים, הם יכולים להיות רביזיוניסטים, הם אבל מתי־מספר, אבל חיבת התגובה עליה מתווכח עכשיו סירקיס, הוא אומר לא ידוע. אני רוצה להגיד: פה לא ידוע, אבל במקומות ידוע יותר מדי, בפניות נידחות שם ידוע. מעשים אלה מדאיגים אותנו לגורל הדור הגדל. אנחנו איננו דואגים לגורלם של תינוקות של בית־רבן, אנחנו איננו דואגים לעתידנו. עלינו להילחם באומות בכל יום; במה נילחם, האם בתגובה, האם בזה נכריע?

על הפרק עומדת השאלה, האם רוצים אנו באנרכיה או אנו רוצים בסדר? האם רוצים אנו באנרכיה המשביעה את היצר או רוצים אנו בסדר, כדי שנגדל מ־6000 ל־10,000 ומרבכה ל־15,000?³⁹ סירקיס חושב שיקחו מאתנו את הרובים, אז נצווה שלא לתת. אנרכיה עומדת להחריב אותנו. כבר איננו יודעים שום דבר. עלינו להכניס קצת סדר. קודם כל צריך להיות סדר. איני יכול להצטרף לסגנון הדיבורים כאן. ביום ידוע היה צער וסימפטיה לאסון שקרה, אבל היתה אנטיפטיה מיוחדת לאלה ששלחו את האומלל הזה. אבל אם עיריית תל־אביב התאספה בו ביום ודרשו לגנות את מעשי האספסוף, את שבירת האוטובוסים, מי היה שגימגם אז, למה היה הגמגום הזה ומה יצא מגמגום זה? האם לא חיוזק אספסוף זה? אני שמח ש[יוש]ב כאן אתנו היום ה' רוקח. סיכומו בשיבה ההיא לא היה משביע רצון, בתור יושב־ראש לא היה צריך לתת להתווכח, להזכיר נשכחות, אלא להודיע ל־150,000 תושבי תל אביב, שגם בימי מאורעות יש אוטוריטט.

עובדה היא, רבותי, שיש כאילו חזית מקומית של הרבנות בתל-אביב. אין בינה ובין כרוזי הרבנות הראשית ההתאמה הדרושה. מימי הראשונים בארץ אני יודע את אחד הרבנים בתל-אביב, הוא מתיחס במסירות לכול, חיכו אולי לדברו והוא לא בא, אולי הם נאמרו בהסתר. הרבנים התל-אביביים⁴⁰ הכחישו כדבריהם את כרוז הרבנות הראשית. הלא הגיע הדבר לידי כך, שכינו את הכרוז "כרוז הרבנות המפא"ית". הרבנות הראשית בירושלים עמדה על הגובה. מה זאת ההגברה וההקדשה, מה הם הדברים האלה? (הרב י.ל. פישמן:⁴¹ ענייני הרבנות אינם שייכים לך, שפרינצק!). פעם אחרת, הרב פישמן, תמצא שענייני הרבנות שייכים ושייכים גם לי, ואתה גם תרצה בכך. (הרב פישמן: לא ארצה אף פעם!). אני רק אומר סדר ומשמעת צריכים להיות, צריכה גם להיות סמכות עליונה. יש קבוצה אחת שהיא נגד סמכות עליונה, אבל עדיין לא נכניס אנרכיה בתוך הסדרים שלנו. היתה קונטראוורסיה בהתנהגותה של רבנות תל-אביב.

רבותי, קודם כל עלינו לעקור את חיבת התגובה ולדאוג לילדים, עלינו לדאוג לדור הצעיר, לחוגי בעלי-הבתים, לחוגי הפועלים. עלינו להכריז מלחמה בחיבת התגובה, שאף אחד לא יאמר שהוא אינו יודע.

פה בא פתאום סירקיס ואומר שהוא אינו יודע. במשך שבועות רבים נאמרו הרבה דברים נגד ההבלגה בפירמה ברורה, ואין להגיד פתאום שצעף התעלומה נפרש על הכל. אנחנו התאספנו פה לא כדי להגיד אמן. אנחנו התאספנו כדי בעצמנו להגיד ברכה זו, ברכת החיים. הכרוז של הוועד הלאומי צריך להיות של כל אלה, גם עם סירקיס בתוכם. צריך להיות גילוי-דעת של פועלים, של איכרים, סוחרים, של ימין ושל שמאל, של הציונות, של החרדים המאורגנים לחוד. כל אלה העומדים אתנו צריכים להגיד: לא זו הדרך. אינני מתנגד לוועדות, אבל מתנגד אני שימלאו את ידיהם לשבת על-ידי שולחן עגול: כי מה הם יביאו לנו? הלא רק פירות בוסר. ואם הייתי בטוח בפירות אלה, בפירות בוסר, הייתי גם לזה מסכים, כי הלא הם פירות ראשונים. אבל אין אני מאמין כי גם זה יעלה. עלינו ראשית כל לטהר את האוויר, לקרוא לסדר, לריכוז הכוחות במלחמה נגד אפשרויות כאלה. עלינו

40. הרבנים הראשיים בתל-אביב היו הרב עזיאל והרב עמיאל. הרב בן-ציון מאיר חי עזיאל, רב ראשי לקהילות יפרת-אביב, חבר הוועד הפועל של ה"מזרח" בארץ-ישראל, יושב-ראש אגודת הרבנים בתל-אביב, וחבר מועצת הסוכנות היהודית. הרב משה אביגדור עמיאל, הרב הראשי למחוז תל-אביב ויפו, חבר המועצה הלאומית של ה"מזרח". לא מצאתי את דבריהם, אולם בימנו של ברל כצנלסון נזכר, שעמיאל כינה בשעתו את שלמה בן-יוסף כ"משיח בן-יוסף".

41. הרב יהודה ליב פישמן (מימון), חבר ההנהלה הציונית והמרכז העולמי של ה"מזרח".

כולנו להיות מסורים, כולנו אנחנו מוכנים ונשמעים לשלטון שלנו. עלינו להגביר את כוח ההגנה שלנו.

דיבר פה שרתוק ודיבר גם מר סופרסקי, שאנחנו צריכים לעשות לאקטיביים ולרזרביסטים, ולזה רבותי נחוצים אמצעים. אנחנו שמענו שהסוכנות משתתפת השנה בתקציב ב־40,000 לא"י. במה משתתף הישועי? הלא ענין זה דורש הון עצום. צריך לשמור לא רק בירושלים ובתל-אביב, הלא צריכים לשמור בכל השבילים, בצדי הדרך, בפרדסים בכל המקומות. אמנם אנחנו גם אז לא נוכל להציל ב־100% [1], אבל נחוץ ריבוי הכוחות, כוחות ההגנה, וצריכים אמצעים לכך. הישוע נותן כוחות וקרבנות, אבל ברגע זה הוא צריך לתת גם אמצעים. אם אנחנו נסתפק רק בכרוז, לא נגיע למטרותנו. אמנם גם זה נחוץ, גם זה הכרחי, אבל אנחנו איננו יכולים להסתפק בוויכוח פנימי, עלינו לדאוג גם לאמצעים. כל יהודי בארץ צריך לשאת בעול השמירה, ההגנה שלנו. הוועד הלאומי צריך למצוא את הדרך כדי להטיל מיל על כל נפש יהודית, ומה יהיו אמצעים רבים. נמציא את האמצעים הדרושים ולא תהיינה ידיעות, שהופחת מספר הנוטרים. אמרו כבר לנו פה, שלא הופחת מספר הנוטרים, אלא הופחת רק מספרם של אלה המקבלים את משכורתם מקופת הממשלה. אני מציע שאנחנו נבחר לא רק ועדה למשאומתן, אלא ועדה שתבדוק את ההצעות של מסים קטנים, היכולים להצטבר לסכומים גדולים, להון עצום. נחוצים לנו 3000 נוטרים ליום וללילה, ההגנה שלנו היא משוללת אמצעים. עלינו להתגייס בשעה זו לא רק בהבנה הדדית, לא רק בסבלנות ותבונה פוליטית, אלא גם באמצעים שלנו. אני מציע שתיבחר ועדה לשם כך.

ח. אריאב⁴² – אני רוצה לציין שהטון באספה זו צריך להיות אותו הטון שהיינו רגילים לו בוויכוחים הקודמים. אם נצא ממצב של היסטריקה על מה שנעשה במקומות, מה שהביא ברייב־האי מחיפה ומה שיכול היה כל אחד מאתנו לספר מהרבה מקומות בארץ – אינני יודע אם חיפה הגיעה לשיא הקרבנות או המושבות והמושבים או חטיפת שלושת הצעירים מגבעת-עדה, שעד היום לא נמצאו, או עוד מעשים כאלה, שאיכרים אינם יכולים לצאת בשקט ובמנוחה הדרושה לעבודתם בשדה או שיש חשש שבעונת העבודה הבוערת לא יוכלו להוציא את הפועלים לעבודות – הרי לאן נגיע? לא במצב־רוח של היסטריקה אנו צריכים לשקול ולדון ולהחליט מה העמדה הברורה של הישוע. אבל

42. חיים אריאב (קרופסקי), מראשי התאחדות האיכרים בארץ־ישראל, חבר הוועד המנהל של מערכת החינוך של כנסת ישראל.

הגיעה השעה שתיקבע עמדה ברורה וגלויה, מה אנו רוצים. לי ברור שאנחנו צריכים לבחור באחת משתי הדרכים, או שהממשלה יחד אתנו מגינה עלינו או שאנחנו מתאכזבים ומתיאשים מההגנה הזו ובחרים בדרך אחרת. לאחוז בדרך ההגנה המשותפת אתנו ולאחוז גם בדרך השניה – דרך התגובה, הפסקת ההבלגה, אין זו דרך בשבילנו.

שמענו על כל אותם הצעדים שנאחזו על-ידי הממשלה מתוך שיתוף עם הסוכנות ואולי גם לא מתוך שיתוף, אולם ישנם כוחות הגנה שסודרו על-ידי הממשלה. אינני רוצה שנעבור על החלק הזה מבלי שנאמר מה שיש לנו להגיד, כי אם עלינו לאמר שעלינו לבחור בדרך זו, דרך ההגנה הממשלתית המשותפת אתנו ולא דרך התגובה ואז עלינו לתבוע את המכסימום ולא להירתע היום מאיזו מסקנות או תוצאות שיכולות להיות בקשר עם זה, עלינו לתבוע מהממשלה תגבורת עצומה של ההגנה. מהנסיון המעט שהיה לי בזמן האחרון בפגישות עם באי-כוח השלטון אני נזכר, שלמרות כל האמצעים שפורטו באספה, המצב הוא רחוק מלהיות טוב אם מושלי מחוזות יכולים לא להתבייש ולהגיד בפני באי-כוח הישוב, שאין לנו בארץ די נשק; אם מבקשים עוד מספר של עשרות רובים לאיזה מקומות, עונים שאין רובים בארץ. אם אומרים שבאיזה אזור ידוע או פינה ידועה ישנם רק 30 רובים, אומר המושל: במקום שלי יש עוד פחות. אם במחוז אחר אומרים למושל, שלא יוכלו לצאת לעבודה בשדות, אז הוא משיב: מה אתה רוצה? צבא לקחו ממני, המשטרה עומדת "הכך" יומם ולילה, אינני יודע אם אוכל להחזיק אותם כך הלאה, נוטרים אינם מאשרים לי יותר, מכוניות משוריניות – יש לי שתיים, לפעמים לוקחים אחת מהן למחוז אחר. בדרכי הגנה אלה, אם נרצה להתגבר על הרצון הטבעי שהוא לפעמים מתעורר ומוכרח להתעורר אצל רבים, לאו דווקא אצל בני מפלגה זו או אחרת, במצב הגנה כזו שאנחנו רואים יום אחר יום מקרי התנקשויות, חוסר אפשרות לצאת לעבודה, התנקשויות בנפש וברכוש, מובן שמתעורר הרצון הטבעי אצל רבים בישוב בעיר ובכפר להפסקת ההבלגה. ואת המשך ההבלגה ואת הפסקת התגובה נוכל באופן ממשי לעשות אם נשיג מהממשלה תגבורת ממשית של הגנה. אין אנו יכולים להסתפק באותו מספר הנוטרים שהשאירו לנו לאחר הקיצוץ; אמנם עשו שכולים, אבל מה מועילים לנו סרג'נטים וקורפורלים אם אין לנו די נוטרים בשכר מהממשלה. קל להגיד למר שפרינצק, שהישוב ישיג את האמצעים. אינני נרתע גם מההצעה הזאת, אבל אני יודע היטב את דלותו של הישוב, את הכספים המרובים שמשיקע כבר הישוב בהגנתו, ולא יתכן שנשלה את עצמנו שנאסוף את הכספים מהישוב ונעזוב את הממשלה. אמנם אמר מר שרתוק שצריכים אנו לדרוש גם מהממשלה. מושלי המחוזות שולחים אותנו לירושלים כאמרם: אמנם אנו

מבנים שיש צורך באישור נוטרים נוספים, שיש צורך בכלי-זיון, אבל ירושלים אינה נותנת וירושלים אינה מאשרת. יש פרובלימה של עונת הבציר בשומרון, 500-600 פועלים פזורים על-פני השדות בין כפרים ערבים, האם אפשר לשלוח כך פועלים למקומות עבודה? וכתשובה מודיע מושל המחוז, יותר ממה שעשה – הגדיל במספר קטנטן את מספר הנוטרים – אינו יכול לעשות כלום. אולי לעונת עבודה זו יש צורך לגייס צבא שהוא יקיף את המקומות וישמור. בכל אופן במצב זה של הגנה איננו יכולים להסתפק, אנחנו צריכים לחזק גם את כוחות ההגנה הפנימית שלנו. עשינו מעשה קטן אמנם, התאחדות האיכרים שלחה 70 צעירים מבני האיכרים לגליל שיחליפו את האיכרים. נצטרך גם לגייס את הכסף, יש מוסדות שמוכנים להשתתף, אבל גם הסוכנות צריכה להשתתף. אבל רק אם נשיג את תגבורת ההגנה מהמשלה, רק אז נוכל להתגבר באופן ממשי על הרצון הטבעי המתעורר אצל רבים בישוב. אבל דבר אחד צריך להיות ברור: מוסדות הישוב האחראיים צריכים לקבוע את עמדתם הברורה שאינה משתמעת לשתי פנים, הבלגה והמשך ההבלגה.⁴³ אולם מקביעת עמדה ביחס להבלגה עד להכרזת מלחמה פנימית בישוב, עוד מרחק רב. ומה עלינו להיזהר. אני בטוח שאין כל שחר לשמועות שנפוצו אתמול ושלשום בתל-אביב שמדברים ברחובות כאילו גייסו פלוגה מיוחדת שתצא לאחר אספת הוועד הלאומי להילחם בתנופת ידים בכוחות אלה או אחרים שהכתובת שלהם ידועה. אני בטוח שאין שחר לשמועות האלה. אבל כמו שאנחנו צריכים לדעת לקבוע עמדה ביחס להבלגה, עלינו לדעת לקבוע עמדה גם ביחס למעשים כגון אלה. לא מלחמה פנימית בתוך הישוב תביא לנו את הגאולה שכולנו רוצים בה.

ואם לעשות קצת חשבון, הרי פה לא צדקו בדברים שאמרנו שתל-אביב נמצאה במצב פרוץ כמה ימים. אם כבר לעשות חשבונות, הרי לדעתי יש לאמור שאשם הוועד הלאומי. לו ביום הראשון לאחר מה שקרה, לו בשעה הראשונה היה הוועד הלאומי מכריז על טכס אבל ידוע כללי ציבורי, לא היו נותנים למתפרצים הפרטיים לעשות מה שרצו לעשות ולהשליט בעיר תל-אביב לאותה שעה שעתיים מצב של הפקרות. ובוזה אני מאשים את הוועד הלאומי, כי באספה שהיתה יום קודם הצעתי, שאם יקרה מה שיקרה, נעשה את זאת, נוכל להכריז שאיננו מזדהים עם המעשה שעשה אותו האיש, אבל מכריזים טכס אבל כללי, בזה היינו חוסמים את הדרך בפני התפרצויות. אולם לא בכדי לעשות חשבונות באנו הנה. אם אנחנו רוצים באחדות הכוחות, שכל הציבור על מפלגותיו ושדרותיו ילך בדרך שהוא מתאים לו,

43. במקור רשימה בטעות המלה "אלא" לפני "הבלגה".

הבלגה והמשך הבלגה, אנחנו צריכים לפחות להחזיק אותו איחוד הכוחות שהסדר. אני מדבר על אותה הפרובלימה הכאובה של הארגון שהושג לפני שנה,⁴⁴ איחוד הכוחות במאמצים לא קטנים, ואני מדבר על זה כי האיכרים היו אחד הגורמים שעזרו לכך, עכשיו מאשימים אותם שהם הביאו את הדבר, ואינני מתחרט ומצטער על כך. זה כמה חדשים שישנה התרוצצות במחנה והתרוצצות רצינית: ההסכם איננו מתמלא, הודיעו למוסדות, והמוסדות דוחים את הענין מיום ליום ועד היום לא סודר ועד היום לא נשמרה הפריטטיות בארגון כיצד נוכל לדרוש ונוכל לשבת עם אלה שלפני שנה אמרו להם מה שאמרו, אם כאן אומרים, ניפרד ונעשה מעשים? ואנחנו בכוחות לא אנושיים מחזיקים את הדבר. ולא יתכן שגם בשעות קשות אלה לא מצאה הסוכנות והוועד הלאומי אפשרות לשבת עוד יום ועוד לילה ולגמור את זה. וסוחרים את הענין ימים ולילות. וכיום הטובים שבחוך הארגון עומדים לעזוב את הארגון, עומדים ללכת כי אינם יכולים להמשיך יותר. ואין זו דרך, כי אם לא נגמור את הענין הזה במשך יום יומיים, נעמוד בפני פירוד יותר רציני. והאם בדרך כזו נרצה לשמור על שלמות הישוב ועל הדרך של ההבלגה? לא לשם תשבון באתי-הנה כי אם לשם קריאה אחרונה. ואמרתי לבן-גוריון: אני מזהיר, יש לעשות מהר ולגמור את זה.

אנחנו צריכים לקבוע עמדה ברורה וגלויה בעד ההבלגה, נגד המעשים הבלתי-אחראיים, אבל אנחנו צריכים לגמור את שאלת הארגון, את שאלת ההסכם הפריטטי שהושג, שיוכלו להוציא אותו לפועל.

ב. ויינשטיין⁴⁵ אשתדל לגשת לבעיה זו מתוך גישה אובייקטיבית, אם כי האוירה שנוצרה כאן והמתיחות מפריעים במידה ידועה לגמור ולסלק הצידה חשבונות אחדים שגם להם קשר ישר לאותה התסבוכת השלטת כעת בישוב. ואני אדבר גלויות על הבעיה הזאת ואקבע את עמדתי וגם אגע בסיבות של

44. באפריל 1937 נחתם הסכם לאיחוד בין ה"הגנה" לבין ארגון ב (הארגון הצבאי הלאומי) כפיקודו של אברהם תהומי. ההסכם נחתם על-ידי החוגים האורחיים, שראו צורך באיחוד ארגוני ההגנה הנפרדים (עד אז תמכו בארגון ב). הרביזיוניסטים לא הצטרפו לאיחוד ושמרו על מסגרת נפרדת - היא האצ"ל. לפי ההסכם שהושג בין ה"הגנה" לבין ארגון ב, אמורה היתה להיות הנהלה פאריטטית ל"הגנה" המאוחדת, חציה מאנשי "השמאל" וחציה מאנשי "הימין". גם המפקדות המחוזיות אמורות היו להיות מאוישות לפי אותו עקרון.

45. ברוך ויינשטיין, ציר באסיפת הנבחרים השלישית מטעם הציונים הרביזיוניסטים. לאחר הפילוג בתנועה הרביזיוניסטית (1935), חבר ההנהלה העולמית של מפלגת המדינה העברית ומנהל משרדה בתל-אביב.

ההתפוררות הזאת. הרי דרושה גם גישה יותר רצינית ויותר עמוקה מאשר השבלונה המפלגתית לראות בכל ההתפרצות של המוני הישוב ביטוי לאיזו התפרצות פראית, לחוסר הדרכה ובגרות ישובית. הרי לא אוכל להסכים לדעה זו לאחר ששמעתי לפני ימים אחדים בתל-אביב, בעמדי על יד מודעת האבל של המנוחה קובלנץ ויחד אתי עמדה קבוצת פועלים חברי ההסתדרות, חברי מפא"י, שמעתי דברים אחדים שאינם דומים לדברי אספסוף, כי אם לשינוי הערכין שבא בתוקף כתוצאה משינוי הערכין במציאות האומללה הזאת. קל להגיד כעת כי הנה התחלנו לפני שנתיים או יותר משנתיים בשיטת ההבלגה ועלינו ללכת בדרך זו הלאה. הרי יש נסיון של השנתיים האלה. אם אתה מעמיד לפנינו שאלה ואתה כבר מנחש ניחושים מדיניים ששיטת הפסקת ההבלגה תביא לנו תוצאות שליליות, הרי אומרים אנשים, לא רק רביזוניסטים אלא חברים שלך, שרתוק, התסיסה היא גם במחנה שלך, והכרוז של מפא"י לא בא במקרה, הוא בא להשקיט את התסיסה הטבעית, האנושית, הצודקת, הציונית, המוצאת את ביטויה בשורות מפא"י, בקרב חברי מפא"י, כי הם אזרחי הישוב והם בוחנים את המציאות כמו שהיא. (שרתוק: הנסיון כבר נעשה פעם.) ישנן צורות שונות של נסיון. יותר משנתיים נוקטים המוסדות העליונים בציונות וכישוב בשיטת ההבלגה ואילו ראינו שלכל הפחות בשיטה זו השיגו את הדרוש. באים להגן על שיטה זו בנימוקים מוסריים. לפתע פתאום הפכו למגיני המוסר העליון של היהדות. זהו בלתי-מוסרי להשתמש במוסריות בכדי להצדיק שיטה פוליטית פרוזאית. ואשר לנקודת מבט התועלת – אילו ראינו שאם לא בשטח הפוליטי העליון, לא בשטח העליה, אבל לכל הפחות בשטח המצומצם של בטחון אזרחי אלמנטרי השיגו אנשי ההבלגה תוצאות משביעות רצון, אז יכלו אולי להגיד, אמנם לא קיבלנו הרבה בשטח פוליטי גדול, אבל לכל הפחות כבשנו עמדה מסוימת בשטח הבטחון הציבורי האלמנטרי. אבל גם הכיבוש הזה אינו קיים. וכיצד אפשר לדרוש מציבור שלנו, שהוא ציבור מבוגר, בעל-הכרה – ואני מתפלא מאוד שמדברים פתאום על הציבור שלנו כעל אספסוף. שמעתי פעם דברים אחרים על ציבור זה, שהוא הציבור האינטלגנטי, המבוגר ביותר, ושאינן להשוות את הציבור היהודי בארץ עם היהדות בפולין הנתונה במצב של היסטריה – ואם בישוב מתגלית פירצה שיש לה רגלים במציאות, הרי אין לסתום אותה בכרוזים שאין להם כל ערך. אותו הדבר כאותו היום של התלייה. אינני יודע על איזה יסוד פירסם הוועד הלאומי כרוז בשם כל המפלגות בישוב – לא לשבות ולהמשיך בעבודה ובמלאכה. ואנחנו ראינו כיצד הגיב הישוב על כך, ואי-אפשר לתאר שבציבור מאורגן יוכל לשלוט קומץ קטן והוא יוכל להכריח את כל המוסדות הציבוריים ואת כל התנויות

ובתי-המלאכה לשבות. אפשר על-ידי התפרצות להשפיע על סוג אחד של תושבים ושל מוסדות, אבל לא על כל העיר בת 150,000 איש, על העירייה, הקהילה. לא יתכן להסביר ככה את ההתפרצות הזאת ואת הביטוי הזה [של] התמרמרות מרה של הישוב כולו. אם בוחרים דרך ישנה של הבלגה ובאים לידי תוצאות שליליות ורואים שהשלטונות לא העריכו את רגש ההבלגה של הישוב ובאים אז לידי הכרה שיש לנסות דרך אחרת, הרי אין לבאר זאת על-ידי התפרצות סתמית. אני בעד הפסקת ההבלגה, אבל אין זאת אומרת שכל קבוצה וקבוצה צריכה לפעול על דעת עצמה. וישנן הרבה קבוצות, לא רק רביזיוניסטיות, שנוטות לכך. שמעתי פעם פתגם מפי שרתוק, שלפיו לא שלל את ההבלגה ביסודה אלא אמר, בהתאם לזמן ולמקום. (שרתוק: לא היה כדבר הזה). כאן יש אנרכיה. אם יש צורך – ולפי דעתי יש צורך – בשינוי השיטה ולנקוט באמצעים יותר אפקטיביים, הרי לא כל קבוצה ולא כל בחור, כל נער וצעיר, הוא אשר קובע את זה ומגשים את זה. ההתפרצויות הבודדות נתנו אולי את תוצאותיהן העגומות בגלל זה, שלא מוסד מתאים ולא אנשים מתאימים ולא גושים מתאימים עסקו בפעולה זו, שהיא הכרחית. וכאן אני בא ומצטרף לאותה הדרישה, לחסל את האנרכיה. כאן אני בא ואומר, יש צורך להפסיק את האנרכיה. כיצד? קיוויתי שהנהלת הוועד הלאומי תבוא עם איזו הצעה מעשית, כי אם הנהלת הוועד הלאומי באה שוב בהצעה לפרסם איזה כרוז, הרי זה מעורר רק יחס היתולי, כי כרוזים אינם משפיעים בשטח זה. כשישנה קבוצה קטנה אחת בעלת כלים אחדים, הרי היא מוכשרת לפעול כנגד כל הכרוזים הרבים. את הרביזיוניסטים אפשר היה לסלק בתור מפלגה, את זאת עשיתם, חברכם ה' לוקר עשה זאת על-ידי כל מיני עונשין וסנקציות:⁴⁶ מפלגה אפשר לסלק, קבוצה פעילה בכיוון זה אי-אפשר לסלק, ביחוד אין לבחור בדרך של קיצוץ וריסון כמו שקרה בקריית-מוצקין שהיה איום למסור את האנשים למשטרה. (בר-רב-האי מכחיש זאת). אם לא ללכת בדרך של קיצוצים אכזריים ושל מלשינות, הרי כרוזים לא ישפיעו אלא יש לשאוף לאיחוד בחזית הזאת של ההגנה. רק נואם יחידי נגע בנקודה זו. ולא נכון שאי-אפשר היה להשיג הסכם. רק מתוך פרסטיג'ה של מרות הסוכנות לא בא ההסכם. כבר עמדנו בסטידיה שאפשר היה לקבל הסכמה של מרות הוועד הלאומי וחברינו אמרו, הרי הנהלת הוועד הלאומי כפופה בשטח הפוליטי להנהלת הסוכנות ואם כן הרי זה היינו-הך, ואם הארגון ההוא נכון לקבל את

46. רומז לחלקו של ברל לוקר, שכיהן כראש מחלקת הארגון של ההסתדרות הציונית בלונדון בשנים 1931 – 1935, בנסיונות לכפות את משמעת ההסתדרות הציונית על התנועה הרביזיוניסטית.

מרות הוועד הלאומי, נסתפק בזה. היה זמן שכבר הסכימו לכך. יצא שליח מארץ ישראל להשפיע על עסקן ציוני אחד⁴⁷ שישפיע על חבריו. אפשר היה לבוא לידי הסכם, להקים שלטון ציבורי בשטח ההבלגה ואי-ההבלגה. (סופרסקי: זה לא נכון). אולם בגלל סיבות צודקות או בלתי-צודקות לא הכיר הארגון השני במרות של הסוכנות, ולמה אי-אפשר היה להסתפק בהסכמה למרות הוועד הלאומי? משום כך אני מציע לא לפרסם כרוזים ידועים שהוועד הלאומי והמוסדות הלאומיים עומדים בכל תוקף על נקודת מבט ההבלגה ושום כרוז אינו מוסיף מאומה. אם אתם רוצים תתימות של באי-יכוח מפלגות וגושים, אל תלכו בדרך זו, כי לא תקבלו אותן, ובאופן אובייקטיבי תציגו לפני הממשלה שיש גושים לויאליים ובלתי-לויאליים. משום כך אני מציע לבחור בוועדה קטנה אחת מסוחרים, רופאים, עורכי-דין מתוך הוועד הלאומי, ועל הוועדה הזאת להטיל תפקיד אחד, לסיים את המשא-ומתן שעל אודותיו דיבר אריאב, מכיון שגם הוא עומד במצב של סכנה, מכיון שמהחלק הלאומי של ההגנה תבוא התפרצות, ולהמשיך הלאה לבוא בדברים עם הארגון השני. אני יודע שיש עוד ארגונים כאלה, יש להכניסם על יסודות מסוימים לרשת אחת ורשמית של ההגנה, ואז אפשר יהיה לדבר על משמעת, על ריכוז וליכוד והשפעה. אחרת יזמינו אותנו בעוד שבועיים שוב לישיבה תורנית (?). צריך להעמיד את השאלה הזאת בכל חריפותה.

ד"ר א. קצנלסון⁴⁸ הכינוס הזה כונס לא לשם עשיית חשבונות סתם, קודם-כל לא לשם עשיית חשבון עם אותם האלמנטים שאתם אנחנו עומדים למעשה בוויכוח בשאלה זו, שיש לנו הרגשה שאצלם מקור הרע, כי אין יפוי-יכוח לאיש לדבר בשמם. אינני חושב שסירקיס וויינשטיין קיבלו מהם יפוי-יכוח לדבר בשמם, אם כי ויינשטיין הודיע את הקרדו שלו, שהוא בעד הפסקת ההבלגה. אינני יודע אם מאחורי הקרדו שלו עומד אפילו חברו גרוסמן.⁴⁹ גם לא לשם פרסום כרוז באנו הנה. ראיתם שהוועד הלאומי עשה זאת יומיים לפני זה. הוא עשה זאת לא בפעם הראשונה. בענין זה אין בהנהלת

47. הרמז כנראה לז'בוטינסקי, שהתנגד לאיחוד ארגוני ההגנה, שכן משמעותו היתה, שארגון ב יקבל אף הוא את מרות הנהלת הסוכנות, שז'בוטינסקי לא הכיר בסמכותה.

48. ד"ר אברהם קצנלסון, חבר מרכז מפא"י וחבר הנהלת הוועד הלאומי, סגן יושב-ראש הוועד-הפועל הציוני.

49. מאיר גרוסמן, ממייסדיה ומנהיגיה של התנועה הרביזיוניסטית. פרש מן התנועה כאשר זו עזבה את ההסתדרות הציונית והקים את מפלגת המדינה העברית, שנשארה בהסתדרות הציונית.

הוועד הלאומי ויכוח על עמדתנו. לא שינינו את עמדתנו מראשית המאורעות. להיפך: לאחר הנסיון של השנתיים ולאחר הנסיון של התגובה התגברנו והתחזקנו בעמדתנו זו. באנו הנה על מנת שכל אחד מאתנו יוכל להגיד איך הוא רואה את המצב. נכון הוא שהכרוזים אינם מספיקים, ואין זו שאלה אם יבוא עוד כרוז נוסף אלא מה מציע הכינוס נוסף על זה בכדי להשתלט על המצב. ומה הוא המצב? אנחנו עומדים בשתי חזיתות של הבטחון, החזית החיצונית והחזית הפנימית. שרתוק ניסה היום לעשות סיכום של עמדותינו בחזית הבטחון החיצונית. אינני יודע אם יש מקום לאופטימיות, אבל יש מקום לסכסם עובדות ידועות. בירושלים נזרקה פצצה על-ידי שער יפו. לא חשוב כרגע מבחינה פוליטית מי זרק את הפצצה הזאת. חשוב מבחינה פוליטית שבעיני ההמון הערבי שנמצא בסכיבה ובמסגד היתה דעה והכרה מסוימת, כי זוהי פצצה יהודית. אחרי פצצה זו בירושלים היתה צריכה לבוא התפתחות ידועה של עניינים. ולו עמדנו כלפי חזית הבטחון החיצונית, כלפי השלטונות ב־1929, כל אחד מאתנו יודע איך היו העניינים מתפתחים. השינוי היה בזה, שכעבור 5 רגעים היו הרחובות מלאים חיילים מצרפיים תלפיות⁵⁰ והמצב שקט. היה עוד גורם שהשפיע, שגם הישוב של היום בירושלים איננו של 1929, כי ידוע שישנו נשק ליגלי אצל היהודים ובפנטזיה המזרחית של הערבים ישנה הכרה באופן מופרז, שישנו נשק בלתי-ליגלי רב אצל היהודים. ושני הדברים האלה הושגו במשך השנתיים. בשנת 1929 לא היה אף חייל בריטי אחד בארץ, בשנת 1938 יכלה ירושלים לאחר הפרובוקציה הזו – שלא היתה עוד כמות, ולא חשוב כרגע מי זרק אותה אלא איך קיבלו אותה הערבים כולם כאיש אחד – להשתלט, ואחרי הפרובוקציה הזו היה בירושלים שקט. אינני מביע בטחון שיהיה שקט לתמיד, אבל היו כוחות שידעו להשתלט ולמנוע אסון גדול. יש מקומות רבים שהם בסכנה. אולם יש מקומות שהם באמת צפויים לסכנה באופן מיוחד, כמו ירושלים וחיפה, מלבד שני המקומות הקטנים צפת וטבריה. חיפה היא מעורבת עוד יותר מאשר ירושלים. ובכן קרה מה שקרה ביום שישי והשתלט שקט ידוע. וזהו הישג. אמנם אין כל בטחון שהמשך הפרובוקציות הללו לא יחמיר את המצב, אבל יש אפשרות למנוע התפתחות מאורעות רציניים, ביחוד בישובים מעורבים. אנחנו יכולים לציין בשטח חזית הבטחון החיצונית מה הושג במשך שנתיים על-ידי הקו שלנו: תגבורת גדולה מאוד של כוחות הצבא והמשטרה הבריטית, תגבורת ההגנה העצמית שלנו במסגרת ליגלית, הנותנת לנו אפשרויות כאלה שלא היו לנו אף פעם בארץ. אמנם לא הגענו עדיין לידי תוצאות משביעות-רצון בשטח המלחמה של השלטונות

50. מחנה אלנבי, ליד שכונת תלפיות בירושלים.

בטרורזים. שרתוק דיבר על זה שאין לדעת כמה זמן יימשך הדבר של ההתנפלויות מן המארב, של התנקשויות בודדות, של חטיפת צעירים. ולא חשוב כרגע לעשות אנליזה מדוע הממשלה לא הצליחה לדכא את הטרור. ברור שלא כל כך קל הדבר כמו שחושבים להשתלט על הטרור האינדיבידואלי הנעשה מן המארב, כשהציבור תומך בו באופן פסיבי או אקטיבי. תקחו את דוגמת חטיפת האנשים מגבעת-עדה. הרי הם נחטפו לאור היום, הובילו אותם מרחק ידוע, העבירו אותם דרך כמה כפרים שידעו בטח איזה גורל צפוי להם. תנסו היום לפרסם על מתן פרס של אלפי לירות; האם ימצא מישהו בציבור הערבי שיהיה מוכן למסור עקבות? זהו טרור פוליטי, וטרור פוליטי אפשר לעקור רק אם הציבור עומד ליד השלטונות. ואני מסופק אם השלטונות יצליחו להתגבר על הטרור הזה כל עוד לא ימצא הפתרון לבעיה הפוליטית, כל עוד לא תיווצרנה עובדות חדשות בארץ, עם כוחות חדשים שיתקבלו כעובדה קיימת בהכרת הערבים, עד אז לא יבוא שינוי. אנו עומדים בפני הטרור הערבי כאילו חסרי-אונים, אמנם יותר מזוינים, מלאי יותר מרץ ויותר זריזות, אבל אין איש מאתנו חושב כיום שאפשר עליהם להשתלט.

ומכאן מרכז-הכובד בחזית הבטחון הפנימית, כי פה ההכרעה בחזית הזאת. אני רוצה עוד להגיד דבר אחד בקשר עם היחסים כלפי השלטונות וכלפי הצבא, שדיבר עליהם שרתוק. שרתוק הזכיר כאן מכתב מד"ר וייצמן בשאלת היחסים עם מפקד הצבא. כאן ציטטו מכתב של ג'ורד. מאותו ג'ורד שמעתי לפני 3-4 חודשים, בהיותי בלונדון לפני שובי ארצה, הוא אמר לי: אתה חוזר ארצה, תגיד שמה לאנשיכם, המפקד הזה⁵¹ הוא ידיד לכם, יש לו תכניות חשובות, תעמדו לצדו, אל תזניחו אף הזדמנות אחת לכך. זה אמר איש שנפגש אתו לפני זה בהזדמנויות שונות ודיבר אתו על ענייני ארץ-ישראל, והוא גילה לפני הרבה. האפשר לפרסם את זה כמו שמפרסמים את המכתב הטפשי של אותו ג'ורד? האם אפשר לפרסם מה היה במוחו של הגנרל? ועלינו לשתוק בשעה שמצד אחר יוצאים בקמפניה נגד "התלן" הזה. את הפקידות האזרחית אנתנו יודעים לא מהיום. אולם ישנו עכשיו גורם צבאי בארץ שהוא כעת המכריע.

אני רוצה להגיד מה אני מרגיש בשאלת חזית הבטחון הפנימית. אין לי הוכחות, ולו היה פורום אחר, הייתי מנסה אולי לעשות זאת. אני מרגיש שיש כאן שרשרת אחת המתחילה מראש-פינה ונגמרת בפצצות חיפה. היו גם קודם מקרים של התפרצויות, כגון מצד אלטמן, נוטר במדים. בקושי הצילו אותו

מהתלייה.⁵² אולם מה שהפתיע זהו היחס של חוג מסוים בישוב. היו חוגים בישוב שרצו בתלייתו, בקרבן הזה, לשם מטרה מסוימת שהיא מתגשמת כעת. בן-גוריון אמר באספה הקודמת של הוועד הלאומי, שהוא מקווה כי הרוב מתפלל להצלחת בן-יוסף. היה מייעוט קטן בישוב שלא רצה בהצלחתו, ואת זה אפשר להוכיח בעובדות מסוימות: עצם ההתנהגות בזמן שנפלו בידי המשטרה, יום גדול שחור כשנפתח בית-הדין בחיפה והם עשו מה שעשו, (?) האנשים שלהם. עורך-דין ושיץ אמר כי הענין אבוד, למחרת היו מקרים כאלה בחיפה, במקום מושבו של בית-הדין הצבאי. כל הקמפניה הזאת נמשכה עד הרגעים האחרונים של ההכרעה. היה מקרה עלייד מגדיאל. ומי שקרא את "הירדן" בימים ההם, את הקורספונדנציה מאולם בית-המשפט, יכול היה לראות זאת: הקורספונדנציה נגמרה במלים (בזמן שהמומחים העידו את עדויותיהם הם בדבר מצבו הנפשי של אחד הנאשמים): נאולם הזה יש חולי-רוח, אבל אלה אינם בין שלושת הנאשמים. כל הלהג הזה, כל ההשתדלות הזאת לא באה בכדי להציל אותם באיזה אופן. היה כאן קו מסוים להביא לידי קרבן על מנת לזעזע את הישוב ולשכור את קו ההבלגה בעזרתה של אותה ההיסטוריה שהשתלטה בישוב. נכון שהשתלטה, כולנו הושפענו מהמקרה הזה. הופתעתי שנמצא אז יהודי אחד מהחוגים הקרובים להם והוא זרק להם מעל זפי "הארץ" את המלה "היסטוריקים", כמו שנמצא עיתונאי שזרק להם את המלה "עוכרי ישראל". לא להרבה היה אומץ כזה. והמקרים שבאו אחרי התלייה שמשו להם מטרה. "הירדן" כתב כי עם העלאת בן-יוסף לגרדום בא הקץ לשלטון המפא"י ולשיטת הסוכנות הבוגדת. זה הוכרו בתור סיגנל למלחמה. המלחמה התחילה בזריקת פצצות. האסון שבדבר הזה שהפעם זה לא מקרה, לא התפרצות מקרית. הפעם זהו מרד פנימי, שאמנם האובייקט שלו הם הערבים, המטרה שלו הוא הישוב, שבירת הישוב. צריך לראות את הדברים האלה כמו שהם. אין לראות את זה כהתפרצות ספונטנית. הפעם זהו קו פוליטי, התפרצות של אלמנטים שרוצים לנצל את האסון של התלייה בכדי להשתלט או בכדי לשכור את הישוב ואת התנועה הציונית, ששמו עליה גושפנקא "משטר ההבלגה". חנייתה "מבליגה", טירת-צבי "מבליגה" ואך במחנה ההוא מגיבים. משתמשים בכל הטרימינולוגיה המסולפת הזאת. אולם ההתפתחות הזאת לא תיגמר בזריקת פצצות עלייד שער יפו. לפי ידיעה שקיבלנו עכשיו נזרקה שוב פצצה באותו המקום בחיפה בשוק הערבי. זה הולך ונמשך ומתגשם מתוך מזימות שטניות. הערבים הם רק אובייקט, אולם זה יעבור לשדה פעולה אחר. היום צריכה לכולנו לחדור ההכרה, שבוה

52. ראה הערה 19 לעיל.

אנחנו עומדים ונופלים. יש מומנטים בחיי העמים, שבהם הבטחון הפנימי, הליכוד הפנימי, אותה ההבלגה הם המכריעים. אני רוצה שכל אחד ידע את חומר המצב, שאין זה המשך הדברים שקרו במשך שנתיים. אנחנו עומדים לפני הכרעה ובפעם הראשונה הועמדנו בפני התנקשות פנימית חזקה. אינני מהפטליסטים המאמינים ב"נצח ישראל". ההיסטוריה מראה שנחרב הבית הראשון ונחרב הבית השני ויכול להיחרב גם הבית השלישי שאנחנו רוצים להקים. העולם איננו פחות אכזרי משהיה אז. טיטוסים אינם חסרים גם כיום. אבל אם נגזר חורבן חוששני שלא יבוא מבחוק, אלא מכפנים, מאלה עוכרי ישראל.

הרב י. הרצוג⁵³ קרוב לשלוש שעות או יותר שאנחנו מתווכחים כמעט ועוד לא הגענו לאיזו מסקנה או לאיזו החלטה. יותר מדי זמן ביזבזנו הפעם על חשבונות. יש לנו מקרא בתורה "בואו חשבון",⁵⁴ ויש כנגד זה "כי אש יצאה מחשבון". לפעמים אש חלילה יכולה להתפרץ מתוך חשבונות. נניח את החשבונות. אנחנו בעלי-זכרונות חזקים מאוד, יש בין היהודים הרבה כאלה, אבל עכשיו צריך להשתמש במידת השיכחה, לשכוח מה שהיה, אלה הימים הנוראים שהיה צריך לשכוח אותם.

מורי ורבותי! לא באתי כאן להתנשא. שמעתי שהתקיפו אותי באיזה מקום. אני מוחל בלבי על ההתקפות. כשאצטרך לתת דין-וחשבון לפני הקדוש-ברוך הוא אני מוכן ומזומן, מצפוני נקי וטהור. אני חושב שכך נקי וטהור מצפונם של חברי הרבנים בתל-אביב. אני מצטער מאוד על הביקורת החריפה שנמתחה עליהם. אם היתה איזו אי-הבנה בין הרבנות הראשית לארץ-ישראל ובין הרבנים בתל-אביב הרי לא זו ההזדמנות ולא פה המקום לברר ולדון על זה. אני מבטיח לכם שעכשיו הכל בסדר.

לעצם הענין אנחנו עומדים עכשיו במצב קשה מאוד-מאוד. אין מה להוסיף על הכרוז שהוצאנו, ואלה הדברים יצאו מתוך עומק הלב ועומק הנשמה. אני אמרתי לאיש אחד שבא להתווכח אתי, אמרתי לו כך, אני מזהיר בך, שאם חס וחלילה היו יורים בי והייתי נוטה למות, הייתי מצווה לכל ישראל ולישוב להיזהר, להימנע מכל מעשה נקם. חלילה וחלילה. חלילה לנו, רבותי, ללמוד על דרך רשעי הגויים. מה השגנו במשך השנתיים? השגנו הישג גדול, קידוש-השם לעיני כל הגויים. אנחנו נפלינו מכל עמי הארץ. היו דברים כאלה

53. הרב י. הלוי הרצוג, הרב הראשי האשכנזי של ארץ-ישראל.

54. כנראה נכתב בנוסח הקצרני בטעות: "כל חשבון", ותוקן באורח טנטטיבי בנוסח המודפס: "בואו חשבון". הנוסח המתוקן נכון, כמוכן. (ראה במדבר, כ"א, כ"ו-כ"ח).

באירלנד. הייתי שם במשך התקופה השחורה בתוך הסכך, יד אכזרית השתלטה שם, אף-על-פי שאירלנד היא ארץ תרבותית. ופה בארץ-ישראל הראה הישוב במשך שנתיים רוח טהרה, נתן ביטוי למוסר היהדות שיתקיים בידו. וזהו הישג גדול.

מורי ורבותי! אני רוצה להעיר הערה קטנה. אין זאת אומרת שאם איננו יוצאים להרוג ערבים נקיים מפשע, אנשים ההולכים לתומם לעבודתם, ואנחנו מונעים את ידינו מרצח, אין זאת אומרת שעלינו לשתוק. הבלגה אין זו שתיקה. הקול קול יעקב והידים ידי עשו. ידים כן, ידי ההגנה, להגן על עצמנו, להגן על חיינו, להילחם בעד מולדתנו וערי אלוקינו, הגנה כשרה, זהו מעשה ידי יעקב. כך עשו אבותינו. אבל התקפות והתנששויות מהסוג המדובר זוהי דרך תועבה, דרך טמאה. תלילה וחלילה לנו ללכת בה. אף-על-פי-כן הקול קול יעקב. בשעה שאנו מונעים את ידינו ממעשי רצח, עלינו לצעוק ולהכריז בקול גדול, אנחנו יודעים איך לצעוק, ואם לא צעקנו די, אנחנו צריכים לצעוק עכשיו. למנוע את ידינו ממעשים כאלה, אבל לקרוא בקול בפני כל העולם, לגייס את דעת-הקהל באנגליה. יש לנו אמצעים איך לגייס את דעת-הקהל באנגליה ובכל העולם כולו ועל-ידי כך להשפיע על חוגים שצריכים השפעה. נתרשמתי מדברים אחרים שאמר מר אריאב. הוא הגיד לנו שההגנה אינה מספיקה ושצריך יותר ויותר. אלה הם דברים ברורים, דברים מעשיים וממשיים, ועל זה אנחנו צריכים להשתדל בכל כוחותינו אצל הממשלה. זוהי עובדה, יכולנו לברר אותה. אם ההגנה אינה מספיקה, תנו לנו יותר ויותר. צריכים אנחנו לגשת אל הממשלה ולדבר דברים ברורים, לא להתבייש בפניה. ובאותה שעה צריכים אנו לדבר אל אחינו. בשעת מלחמה לפנים בישראל "וניגש הכהן ודיבר אל העם, שמע ישראל אתם קרואים כיום למלחמה על אויביכם" – לא מלחמה על אחיכם. מלחמה על אחינו – חלילה. המלים הראשונות היו "שמע ישראל". אומרים רבותינו, אם אין בידכם, אפילו זכות מצוה זו – דיה להגן עליכם. "שמע ישראל ה' אחד". מה שנחוץ לנו ביותר ברגע הקשה הזה, זוהי אחדות, ה' אחד וישראל עם אחד, להתאחד בכל כוחותינו ולמנוע את הפירוד ואת המחלוקת. יכולים אנחנו להשפיע. אני מאמין בהשפעה למרות כל הלעג שהוצא פה על חשבון שולחן עגול. אפשר ואפשר לסדר אספות של אלה ולשכנע אותם שהדרך שהם הולכים בה או המחשבה שהם הוגים אותה היא דרך מסוכנת ועלולה להשחית מוסר היהדות. אני חושב שאפשר ואפשר להשפיע עליהם. אינני מתאש מהם. צריך לשכנע אותם, אם אנחנו רוצים להיות לעם, על המיעוט להיכנע. שמע ישראל ה' אחד, כך צריך להיות כל ישראל ברגע הנורא הזה לב אחד. ו"שמע" – שצריך שתהיה משמעת, שלא תהיה הפקרות, להיכנע לרוב של הישוב.

מורי ורבותי! אני גומר בהצעה מעשית. אני תומך בהצעה שכבר הוצעה עליידי הנואמים שהשתתפו בוויכוח הזה, למנות ועדה מיוחדת שתטפל בשאלה זו, תבקש דרכים ואמצעים איך לקרב את הלבבות ואיך להחזיר את המשמעת ואת האחדות והשלום בפנים. אז אני בטוח בעזרת השם, שאנחנו ננצח וקולנו ישמע בחוץ, בחוגי הממשלה ובכל העולם כולו. זוהי ההצעה שאני תומך בה ואני מקווה שממנה תהיינה תוצאות נובעות ברכה לכל הישוב ברגע הגדול והנורא הזה.

הרב מ. עמיאל⁵⁵ נשמעו כאן איזה דברים כיחוד נגד הרבנים כתל-אביב. אינני רוצה להשיב על הדברים הללו. אסתפק בהבלגה. הבלגה זוהי באמת מלה חדשה, אבל הכיוון של הבלגה זהו עתיק מאוד. בכל היהדות שלנו וכל מוסר היהדות היסודי זהו הבלגה. חכמינו ז"ל היו אומרים זאת בלשון: "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים, עושים מאהבה ושמחים ביסורים." אני חושב שהמאמר הזה כולל את כל הבלגה. ומה היתה דרך היהדות בכל ההיסטוריה שלה? רק עליידי כך יכולנו להתקיים. היינו תמיד נעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתנו ואינם משיבים.

אני חושב גם כן שלמותר להשיב על השאלה ששאל שרתוק, ומה חושבים הרבנים על זה? אני חושב שזה לגמרי מיותר, מפני שלרבנים וליהדות לא צריך לדבר מנקודה זו, שזה אינו מביא תועלת. אפשר היה לחשוב שאילו זה הביא תועלת, היו הרבנים חושבים אחרת. היהדות אומרת "לא תרצח" בלי שום תנאי. זה "לא תרצח" מגיע עד כדי כך, שאם אפשר להציל ציבור של אלפים אם יהרגו איש נקי אחד, אסור להרוג את האיש הנקי הזה. אין כאן שאלה של רבנים, כאן שאלה של יהדות. אם פוגשים איזו חבורה גדולה, אפילו חבורה של מאות או אלף איש והם אומרים, תנו לנו נפש אחת, אז כולכם תינצלו מן המות, ואם לאו, נהרוג אתכם וגם את האחד, אסור למסור את האיש האחד. לידי כך הגיע מוסר היהדות. הרי אפשר היה לחשוב, איזו תועלת תצא מזה, הרי בין כך ובין כך יהרגו את האחד, אבל אם לא ימסרו אותו, יהרגו גם את האלף וגם אותו, ובכל זאת אסור למסור את האיש הזה; מוטב שייהרגו כולם ואל יראו במיתתו של חבר. ואם עד כדי כך מגיע מוסר היהדות, הרי זה צורם את האוזן אם מדברים על כך אם זה מביא תועלת או לא. נגיד שיש תועלת, אבל ספיק-ספיקא של איש אחד מאלפי אנשים – אסור לעשות זאת.

וגם מנקודה זו עשו הרבנים מה שעשו. מה היה? יש אצלנו "לא תרצח".

55. הרב עמיאל. ראה הערה 40.

"לא תרצח" טבוע בנפש הישראלית ולכן רציחת כל נפש עושה רושם בכל האומה הישראלית. אנחנו יודעים שבשביל פילגש בגבעה אחת נהרגו כמה וכמה, מפני שכל נפש נקייה שהולכת לאיבוד עושה רושם בכל היהדות. ואנחנו יודעים מהזמנים הקודמים ומזמננו מה היה משפט דרייפוס ומה היה משפט בייליס, איך שכל היהדות מקצה עולם אחד ועד קצהו הודעוזה. ובודאי שלפי מוסר היהדות אסור להרוג בלא דין ובלא משפט, ובמשפט דרושים עדים להוכיח שהיתה כוונה רעה. ואם עוברים על כך, עוברים על "לא תרצח". ומשום כך היתה התעוררות ומשום כך היה הכאב כל כך גדול בתל-אביב. ובאמת לו היה הוועד הלאומי מגיב בעוד מועד בצורה המתאימה, אולי היו כמה דברים נמנעים. מה רצו בתל-אביב? להכריז תענית ותפילה. האם גם זה ככלל הבלגה, מבלי להתפלל ומבלי להתענות? כמו שמוסר היהדות אומר, בלי יוצא מן הכלל, "לא תרצח", כך הוא אומר שכל נפש הוא עולם מלא, ובשביל נפש אחת שיודעים כבירור שלא מגיע לו משפט מוות, אנחנו מחויבים, כמו שאמר הרב הראשי, להרים את קולנו, לא בידים, אבל לצעוק. הודענו עליידי הטלפון ומסרנו את ההצעה לגזור על תענית ותפילה, מסרנו לחיפה, שאנו חושבים לעשות כך וכך, אולי גם אתם תעשו. אינני יודע מה היתה כל הצעקה, מדוע מנעו מאתנו את הדבר הזה, מדוע מנעו מאלפי יהודים ישרים חרדים המתפללים בבתי-הכנסת, שחפצו להתפלל. הרי אנו תמיד מתפללים "ותן בלב מלכות ויועציו ושריו רחמים", ושום מלכות אינה רואה עלבון בזה. ואולי דווקא מפני שמנעו את זה, באו ההתפרצויות בערים. וצריך לעמוד על דבר אחד. מערבבים שני דברים. יש הבלגה ויש אדישות. בהבלגה אנחנו מחויבים ואדישות אסורה. באנו עד לידי אדישות ממש, אם שנתיים ותצי אנחנו רואים ששופכים דמם של יהודים – וגם דמם של יהודים זהו דם. ואני זוכר אשתקד כינס הוועד הלאומי לרגל מקרה הרצח בכפר-החורש כינס, ורצינו אז לעשות איזה ביטול מלאכה לאות של מתאה, שבני-ישראל ידעו וכל העולם ידע את המצב, אבל גם את זה לא עשו. אם מוסר היהדות אומר "לא תרצח", הרי הוא אומר עוד דברים הרבה, והייתי רוצה שכל הדברים ממוסר היהדות יתמלאו. הוא אומר גם: "הו מתונים בדין", דרישה וחקירה, אין אדם משים עצמו רשע. ועלי לאמר באמת שהכרוז של הרבנות הראשית היה במקומו, אבל הכרוז של הוועד הלאומי לא היה צריך להיות, שבו מדברים בוודאות כל כך על זה שיש רוצחים יהודים, שיש יהודים הרוצים בנקמה וכדומה. דברים שכאלה מצד הוועד הלאומי, מהמוסד העליון, זהו משפט, פסק-דין, ועל זה נאמר "הו מתונים בדין", דרישה וחקירה. עוד דבר, אין מחשבה רעה מצטרפת למעשה. ואם יש כרוז שאין יודעים מי הוציא אותו, ומוסר היהדות אומר, "אין אדם משים עצמו רשע" ואם

משים אין מאמינים לו, והנה ציבור וועד לאומי בא ומכריז טרם שהיתה חקירה ודרישה מצד הממשלה, שאנחנו בעצמנו עושים דברים כאלה, שאנחנו יודעים שזה ודאי – בוודאי שחל הכלל "אין ציבור משים עצמו רשע." והנה יש עוד הרבה הרבה דברים שחכמינו ז"ל היו אומרים, הכל יודע אבל אל יביא על פיו, לא כל מה שיודעים צריך להגיד בפירושו. אנחנו צריכים מצד מוסר היהדות לדבר השכם והערב על חשיבות חיו של כל איש ואיש, אבל אין לנו להוציא משפט ולהגיד בגלוי טרם שהדבר נחקר, טרם שהדבר ידוע במאה אחוזים, להוציא דברים שכאלה מפיו. בזמן שהיו לנו סנהדרין, לא היו יכולים להוציא משפט מוות בקלות כזו. שמעון בן שטח אמר: "שנו רבותינו – כיצד מאומד? אמר (הדיין) להם: שמא כך ראתם, שרץ אחר חברו לחורכה, ורצתם אחריו ומצאתם סיף בידו, ודמו מטפטף, והרוג מפרפר – אם כך ראתם, לא ראתם כלום." הרי כאילו גלוי מי הרוצח ובכל זאת אין לדוננו, כי התורה אמרה "על-פי שניים עדים יקום דבר", אין לדון על-פי אומדנא ואסור לדון על-פי אומדנא של איזה כרוז. ויש עוד דבר במוסר היהדות: "אין חבין לאדם שלא בפניו." אני חושב שכל בני-ישראל הם בכלל אדם וגם ציבור יהודי אין חבין אותו שלא בפניו. אנחנו צריכים באהבה ולא בשנאה לטפל בהם, אין אנחנו צריכים להכריז שנאת אחים, מוטב לסדר כינוסים שישתתפו בהם כל החוגים ולהגיד את הדברים הללו דווקא בפניהם. הן החורבן שלנו היה מצד השנאה, והגאולה שלנו לא תבוא על-ידי שנאה. אנחנו צריכים במקום שנאת האחים לאהבת אחים.⁵⁶

י. רוקח⁵⁷ אמנם אחרי חמש שעות של שמיעה היתה לי זכות להשמיע דברים רבים, אבל לא אעשה זאת, כי השעה מאוחרת והאטמוספירה היא כזו שאיני חושב שזה יביא איזו תועלת. אני יודע וידעתי זאת גם מקודם שמספר האנשים השולטים על עצביהם בישוב הוא מצומצם. אבל לא ידעתי שהוא כל כך מצומצם כמו שראיתי בישיבה של היום. היה כדאי לעזוב את תל-אביב ביום הלון[י]ה של נרצח ולדבר באטמוספירה שקטה כפי שהמצב דורש את זאת. אני מאוכזב מאוד ממה שנאמר פה כל הבוקר. אני עוד יותר מאוכזב מהדברים

56. "הירדן", בשמו "היסוד", מיום 14.7.1938, קשר כתרים לראשו של הרב עמיאל כ"האישיות המרכזית בהא הידיעה ברבנות הראשית הארצישראלית" כנגד הרבנות הירושלמית, היונק ממוסר היהדות האמיתי, שהוא שונה מזה שהוצג על-ידי אלה שדיברו בשמו בכינוס.

57. ישראל רוקח, ראש עיריית תל-אביב. חבר מועצת ברית הציונים הכלליים בארץ-ישראל.

הראשונים שנאמרו כאן על-ידי ה' בן-צבי ומר שרתוק, בכל אופן מהסיכומים שלהם, שהיתה לא קריאה לשלום, מה שהוא צו השעה, אלא קריאה למלחמה. (שרתוק: הצלת המצב.) גם אני בעד הצלת המצב, אבל לא זו הדרך. לא לשם כך היו צריכים לאסוף אותנו מכל מקומות הישוב ומכל פינות הארץ, לראות באיזה אמצעים לאחוז – לא בכדי לאסוף את התועים אלא בכדי להילחם בהם. הפרובלימה אינה כל כך פשוטה. אני מצטער מאוד שדווקא מצד המנהיגים של הוועד הלאומי ושל הסוכנות לא שמענו כל הצעה ממשית לתיקון מצב הבטחון, אלא באיזה אמצעים לאחוז כנגד התועים, והשתמשו באזהרות ואפילו באיומים. אני אינני יכול ללכת בדרך זו, ואני מקוה שגם הם יסורו ממנה. אני גם כן מוצא שהוצאת הכרוז מטעם הוועד הלאומי, בצורה שהוצא, היתה שגיאה. לא קרה אצל שום עם אחר, גם לא אצל האירלנדים שנלחמו על עצמאותם, שיבואו ויגידו מה שאמר הוועד הלאומי. הנה בתל-אביב קרו מאורעות בזמן האחרון ברחוב הכרמל. הגיע אבטיבוס ערבי עם אבטיחים ועל ידו עמדו לדאבוני הרב נשים עבריות. והנה פצצה. כולם אמרו, פצצה של יהודים, מפני שנפצעו שלושה ערבים. התברר אחר כך שלא נזרקה פצצה, אלא היה צנור של דינמיט בתוך האוטו על-ידי המכונה וכל המכונה נתפוצצה. אני בטוח שלא היתה כאן יד של יהודים. יש גם בין הערבים מריבות ויתכן שבשעה שעזב הנהג את הכפר הניחו ערבים את הדינמיט לתוכו. והנה תיכף ומיד אומרים, היהודים זרקו פצצה. פצצה שניה נזרקה ברחוב עין-יעקב. גם כן אמרו שיהודים זרקו אותה, התברר אחר כך שלערבי צעיר נקטעה יד, כי הוא רצה לזרוק את הפצצה בשטח היהודי והיא נפלה בשטח הערבי. אינני רוצה לאמר שאני מצדיק איזה מעשים שהם מצדנו, אבל לא צריכים להגיד תיכף שאנחנו עשינו את זאת, שיש לנו דרכי נקמה. אף פעם לא היתה הבלגה לאורך כל החזית. היו הרבה מקרים של אי-הבלגה על-ידי פתח-תקוה. אני יודע שברחוב הכרמל לפני שבועיים ניתנה תשובה על-ידי הגנה רשמית שלנו. קיבלתי ידיעה על כך מהמפקד. הודיעו לי כדבר הזה.⁵⁸

אנחנו צריכים ללכת בדרך מחושבת בכל הענין הזה. אולי לא קשה להוציא כרוזים ולכתוב בעתון בשביל קבוצות קטנות. אבל הרבה יותר קשה המצב אם מפלגה השלטת בישוב היא מוציאה כרוז. היא צריכה להיזהר והיא מוכרחה להיזהר. מי ביקש ממועצת פועלי תל-אביב להוציא באותו בוקר כרוז שלא היה כל כך מתאים? (לוביאניקר: ⁵⁹ את הכרוזים שבהם נאמר, כי הסוכנות

58. במקום הזה היה כתוב ונמחק: "שרתוק: ומה אמרת לאנשים שבאו והודיעו לך? י. רוקח: עוד אדבר על כך בהמשך דברי."

59. פנחס לוביאניקר (לבון). מנהיג תנועת הנוער "גורדוניה". מזכיר מפא"י.

ומפא"י תלו את בן-יוסף, לא ראיתו?) אני חושב שתל-אביב התנהגה יפה והיתה עיר נקייה וטהורה. אם היו מקרים בודדים פה ושם, הרי זה לא הכתים במשהו את ערך כל הפעולה שנעשתה לפני שבן-יוסף נתלה ולאחר שנתלה. אינני מתבייש בתל-אביב זו שאומרים שנעשתה לפרועה. לא אנחנו היינו האיניציאטורים לסגירת חנויות. האיניציאטיבה באה מחיפה. פעמיים טילפן אלי מר לוי⁶⁰ בחיפה בשבת האחרונה ושאל אם סוגרים את בתי-קולנוע ואת החנויות. אמרתי, פעולה כזאת צריכה להיעשות באופן ארצי. ועוד אמרתי לו, צריך לשמור על העצבים, לא צריך להקים מהומה; פתאום בשבת להודיע, מוציאים כרוז לסגור את בתי-קולנוע והחנויות באותו ערב – על מה? זה מוזר שדוקא באיכות חיפה בא הנה להטיף מוסר לתל-אביב. תל-אביב שמרה על השקט והסדר. אם היה מקרה של זריקת אבנים, הרי גיניתי את זה ככל התוקף. אזמין אותך לקרוא את דברי בישיבת מועצת עיריית תל-אביב ותראה את דברי הגנאי שהבעתי נגד כל המעשים האלה. עוד אף פעם לא השתמשתי בביטויים חזקים כאלה כמו הפעם. אינני אחראי לכך איך נמסרו הדברים בעיתונות, אבל תקראו אותם בפרוטוקול, איך נאמרו בפנים, שלא נתן למישהו לשלוט ברחוב אלא המועצה היא האחראית למצב בעיר תל-אביב ולא תתן לשום איש להשתלט במעשי אלימות באיזה יום שלא יהיה ובאיזה מצבים שלא יהיו. ואין אנחנו רוצים שהרחוב ישלוט. ואל תחשבו שזה היה ענין של בני מפלגה אחת. רבותי, ביום הרביעי בבוקר נכנסתי לבית הממשלה בתל-אביב וראיתי אחר כך איך סגרו האנשים את החנויות בהמון. גם בתי-חרושת לרוב שאלו אותי, ואף הוועד הפועל של ההסתדרות שאל אותי בשעה 11 וגם כן סגר. אמרתי למר שרתוק, במקום שהרחוב ישלוט, אני רוצה לשלוט, במקום שיוציא את העצבים סתם לכל מיני דברים, אנחנו נדריך אותו, יותר טוב שהרחוב יהיה מודרך. לא תמיד אנחנו צודקים. יש הלך-רוח גדול בישוב נגד אדישות ואי-פעילות, כפי שהם חושבים, של מוסדות הישוב. אני יודע שיש גם בשורות ההגנה מצב-רוח רע לרגל ההבלגה. (שרתוק: ומה אתה אומר להם? רוקח: עוד אעמוד על זה.) קודם כל ההזדיינות שישנה אינה מספיקה. אם יכול היה לקרות מה שקרה בגבולות תל-אביב ובכפר סלמה, הרי זה מראה שההגנה שלנו אינה מספיקה. ואם תל-אביב צריכה היתה להילחם חודשים בכדי לקבל 200 מתנדבים עם נשק או כלי נשק, עם סרטים וכו', הרי איך לפרש את זאת? ותל-אביב היתה שקטה כל הזמן ובמשך שנה וחצי קיבלה לרוב פצועים והרוגים. והדרכים אינן שקטות, ואחרי מצב זה שנמשך שנתיים וחצי אני צריך להתחבא בפני אשתי ולא לומר לה שנסעתי לירושלים.

60. משה גוטל לוי, יושב-ראש הקהילה בחיפה.

(שרתוק: השאלה, האם זה מצדיק מעשים?) צריך לחת משהו לקהל הגדול. ורוגזים לא רק הרביזיוניסטים; יש גם המכבי הצעיר, שהלך לגימנסיה להפריע את השיעורים, ויש כל מיני חוגים של הנוער ושל מבוגרים. ומצב־הרוח מוכן. אין בטחון. הדרך מתל־אביב ליפו אינה בטוחה ביותר. האם מישוהו מעז לנסוע בלילות לחיפה? בשש כבר מפקפקים אם כדאי לנסוע. והאם לרחובות ולפתח־תקוה יש בטחון לנסוע בערבים? אם כן אי־אפשר להגיד שיש הזדיינות. מוכרחים לזיין פי כמה וכמה ממה שיש כיום ויש להבטיח את הדרכים. בהזדיינות זו צריך לשתף את כל החוגים. צריך להוציא את העוקץ מהדבר, שלא יגידו, אלה אמנם מזדיינים ואלה מותר להם לעשות ככל העולה על רוחם. בכוח מוכרחים אנחנו להבליג בכל מיני דברים ולהכניס כל מיני חוגים לתוך ההגנה הרשמית והבלתי־רשמית, בסוג הסרג'נטים, הקורפורלים והנוטרים הפשוטים. (א. קצנלסון: אלמלא היו אלטמנים. רוקח: היו אנגלים שאמרו כי הם מתביישים במקרה הזה של התלייה.) אנחנו צריכים לעשות פעולות אקטיביות יוצאות מן הכלל. אני יודע שיש פגישות ודרישות. אני יודע שהשלטונות בדרום, למשל, רפו ידיהם עוד לפני זה וקשה להוציא מהם איזה דבר וצריך למצוא את התרופה נגד זה. כמוכן את זה לא נשיג אם נקלקל את היחסים עם הפקידות האנגלית, המשטרה והצבא. בכל אופן הם נלחמים בעדנו עד שנבוא במקומם. הם עומדים בשורה, וגם הצבא, ולא תמיד בתנאים קלים. אין להם אהבה גדולה לעם ישראל. יש לנו משא־ומתן עם כמה קצינים ואנחנו רואים שאין הם אוהבי ישראל. בכל זאת עלינו להתיחס אליהם באהדה ולעשות הכל בכדי לקרב אותם. אני דוחה את כל הדברים על מרירות כלפי הצבא והמשטרה הבריטית. להיפך.

ובמקום להרחיק איזה חלק או איזה קיבוץ שהוא מהישוב, צריך ללכת בכיוון הפוך. יכול להיות שגם אז ייווצרו קבוצות בודדות שלא יישמעו לגמרי לשום איש ויפרו את המשמעת. אינני יודע לאיזה צד הם שייכים. אבל צריך לעשות את המכסימום בכדי לקרב את הרביזיוניסטים. אני מסופק אם הם עשו את זאת. אני מסופק אם יש להם הכוח לעשות את זאת. לזה נתוץ יותר מדי כוח. הכרחי לקרב את כולם. בתור איש שהלך בדרך זו בכמה מקרים בכדי להתזיק אותם אצלנו, לא מתוך סימפטיות לדעות הפוליטיות שלהם, יש לי דעות אחרות בנוגע לפוליטיקה של הארץ, מצאתי לחובתי לאמר את הדברים האלה, וגם הסוכנות והוועד הלאומי צריכים לקרב אותם. הם גם כן בני־ישראל. ודרך אחרת אין. אני מוכן להיענות לכל דבר למה שתגידו, ללכת ולהשפיע למען קרב אותם. תקבלו אותם, תנו להם נשק, יקבלו חלק בהגנה, ובמקומות אלה ואלה יהיו אחראים ואז אולי כל הדברים האלה יהיו אחרת. מצב־הרוח הקשה הוא לא רק אצלם כי אם בחוגים רחבים, ישנה הרגשה קשה,

כי הרי היו לנו אולי כ־400 הרוגים וכ־900 פצועים. הצעירים האחרים אולי לא עשו מעשים כאלה במקומות בולטים, אלא במקומות לא בולטים. אין לצאת יותר בכרוזים. זה נעשה יותר מדי זול. היו כבר כרוזים גם של העיריה, גם הוועד הלאומי יצא בכרוז וגם הרבנות הראשית. הכרוזים לא ישפיעו. צריכה להיות פרוגרמה שתוכל להביא לידי כך שתביא כי לכל הפחות כעבור חצי־שנה תיגמרנה או תפחתנה עד למינימום הרציחות, שנוכל ללכת לעבודתנו, שנהיה כולנו מזוינים, שתהיה פעילות בשמירה ויפחתו הרציחות, ונדע שיש מינימום של בטחון ואז לא נצטרך לכרוזים ולצעקות על הבלגה. אבל הדרכה צריכה להיעשות מגבוה, כי אחרת ישלוט הרחוב. צריך שתהיה מפקדה ארצית חזקה והיא תגיד כל מה שצריך לעשות, שתהיה אקטיבית ותספק את כולם ואז נמצא את הדרך של שלום, שהוא נחוץ לנו מאוד. המצב של הבטחון משולב כמו כן עם המצב הכלכלי. ואני אומר, כי תל־אביב, המהווה את שלישי הישוב, עם התעשייה והמסחר שלה, לא תחזיק הרבה זמן מעמד אם לא נעשה מאמץ פנימי של שלום. כולנו יחד עושים עבודות, וחוסר־העבודה אינו פוסק, מְיֻשְׁרִים חולות, ושוב יש חוסר־עבודה. יכול להיות שבאים פועלים חדשים ממקומות אחרים, אבל אם בתל־אביב, שהיא מתאבקת קשה עם המצב הכלכלי שלה, אם עוד תתוסף שם מלחמה פנימית, לא תוכל להחזיק מעמד ותפול יותר מהר ממה שאנו חושבים.

ד. בן־גוריון רבותי, ודאי היה נעים לכל אחד מאתנו לשמוע את דברי השלום והקריאות הלבביות ולהתפעל מהן, כמובן רק אם דברים אלה יהיו מלווים קצת מעשים – אז מובטח לי שיהיה שלום בישוב. אולם צר לי להגיד שלא התאספנו למען ברור שאלה זו אלא שאלה הרבה יותר איומה, זו שעמד עליה סופרסקי, שאמר את האמת שמשום מה אחדים לא רוצים לראות אותה ומתכוונים משום מה להעלים אותה. השאלה איננה על קבוצות קטנות שהן רוצחות ערבים חפים מפשע – ולא היה ברור לי מדברי הרב עמיאל אם "לא תרצח", אם כל הדינים החמורים האלה שאסור לשפוט אלא על־פי שני עדים, אם זה חל גם על הערבים. כי לא בזה ישנה סכנה, הסכנה היא זו שהצביע עליה מר סופרסקי, שיש חוגים רחבים בישוב, אולי בכל המפלגות, בין הפועלים ובין בעלי־הבתים, ימין או שמאל, שחושבים שאין דרך אחרת אלא ללכת בדרך הערבים. הם רוצחים אותנו ואנחנו נרצח אותם. זוהי הסכנה. בכל אופן זוהי השאלה ועליה צריכים לתת תשובה. את הדבר הזה אי־אפשר להכחיש. כמובן, אפשר להכחיש כל דבר, מפני שעל־פי הדין היהודי צריכים להיות שני עדים שיתרו [?] שיראו את הכל כמו בשופרת, אחרת אי־אפשר לראות. אבל על הרגשה כזו בישוב נאמן עלי סופרסקי. אם אנו משלימים אתה – זוהי השאלה.

אני רוצה להגיד במלים קצרות מדוע יש סכנה בהלך-רות זה ובמעשים שמוכרחים לעשות בעקב הלך-הרות, ולא חשוב מי העושים, כי מי שיהיה החוטא, הנענש יהיה עם ישראל. נכון הדבר כי המעשים שקרו בשבועות האלה הם לא רק בגלל זה שיש בינינו סיקריקין ומופקרים, "לא תרצח" לא קיים בשבילם, אלא שיש הלך-רוח רחב של יהודים שמעולם לא ישפכו דם, אבל מתוך צער ומתוך אכס[ט]סה, מקוצר-רוח ומעוורון הם באו לידי מסקנה, שטוב שמישהו רוצח ערבים. על שאלה זו אנו מוכרחים לענות לעצמנו תשובה ברורה. ואני תומך באלה שחושבים, שלא על-ידי כרוזים יעקר הדבר הזה אם הוא מסוכן. והלהיפך, אם הוא מועיל – ודאי שלא על-ידי כרוזים הוא מאורגן, כי מי יכול לדרוש מוויינשטיין שיסדר את הדבר שהוא חושב עליו בכרוזים. אבל גם אם יש סכנה בדבר, לא על-ידי כרוזים הוא יעקר. כל אחד מאתנו נתבע לענות תשובה ישרה, אם הוא חושב ללכת בדרך הערבים או לא. אני תמים-דעה עם הרב הראשי, שזוהי קודם כל שאלה מוסרית. אבל אנו חיים בעולם שמוסר טוב למטיפים. לא חיים על-פי זה. גם היהודים חדלו לחיות על-פי זה. לא נוכיח לישוב – אם לא נוכל להוכיח לו שיש בזה אסון פוליטי לישוב – מדברי מוסר בלבד. צר לי להגיד זאת, אבל בדברי מוסר בלבד, שנוכיח לו שעל-פי התורה אסור לרצוח נפש, לא נועיל. לא שומעים לתורה ויש הרבה יהודים אדוקים שהם תומכים בזה, כי הם מפרשים אחרת או שהם מוצאים פסוקים שאומרים שמצנה לעשות זאת. על-ידי המוסר בלבד – אם כי זה היה צריך להיות מספיק – לא נעקר סכנה זו מתוכנו.

אני רוצה להגיד בשתי מלים מה ההבדל בינינו ובין הערבים, ולא רק מבחינה מוסרית. אני אומר: הטרור מביא ברכה לערבים: הטרור יחריב את הציונות ואת הישוב. הטרור הביא ברכה לערבים – אם רוצחים יהודים נפסקת העליה או שהיא מצטמצמת. כלום זו היא ברכה לנו? הערבים רוצים בצמצום העליה ובסגירתה. ועל-ידי טרור אפשר להביא לידי כך, והם הביאו לידי כך. על-ידי רצח יהודים אפשר להפסיק את בנין הארץ, כי קשה לבנות בשעה שכל-יום הורגים יהודים. הם הצליחו, זה הביא להם ברכה. על-ידי הטרור הם מלכדים את העם הערבי. אינני יודע, אם כולכם יודעים מה שנעשה במערכות הערבים. המעשים שקרו בשבועים האלה – כפי ששמעתי כאן הם לא קרו כאשר לא היו עדים – ובכן, המעשים שלא קרו הם ליכדו את המחנה הערבי כאשר לא ליכד אותו שום דבר. הטרור מביא את הממשלה לידי ויתורים לערבים כי כך דרך הממשלות. יש ממשלות יותר טובות. היטלר הוא יותר טוב ליהודים, הממשלה הפולנית יותר טובה ליהודים, רומניה יותר טובה ליהודים, אבל הממשלה האנגלית שעומדת בפני טרור של שנים היא עושה ויתורים. היא עשתה ויתור של הוועדה המלכותית. היא שלחה ועדה מלכותית לא מפני

שנחוק היה לה פתאום לדעת מה נעשה בארץ אלא מפני שיש טרור ערבי. היא שלחה ועדה שניה, הוציאה ספרים לבנים – אנו אף פעם לא דרשנו את זאת – היה ברור שעשו זאת בשביל הערבים. כך היה לפני עשרים שנה, בשנת העשרים, העשרים ואחת, העשרים ותשע.

הטרור הערבי מביא סימפטיה לערבי ארץ-ישראל בין כל העמים הערבים. היו עמים ערבים שלא ידעו על מציאותה של ארץ-ישראל ועל הערבים שבתוכה, כיום העם הערבי בארץ-ישראל מלכד סביבו את הערבים ואת העולם המושלמי. הוא גם יוצר להם סימפטיה בתוך אירופה, יען כי הערבים הם לא רק רוצחים אלא גם נהרגים. אולי אינכם יודעים כי נהרגו ערבים פי-עשר מאשר יהודים. זה מביא ברכה לערבים ולישובם, ובכן יש לפחות הגיון בדבר שהם עושים אותו. והם עשו זאת. כמדומני שגם אצלם כתוב בספר קדוש "לא תרצח" ובכל זאת אינם משגיחים בזה. יש הגיון בדבר.

ועוד דבר אחד, זה נעשה אצלם בצו התנועה הלאומית שלהם, המנהיגות שלהם, מתוך משמעת. היפוכם של כל הדברים האלה אצל היהודים. נשכח לרגע אחד – כמו שרבים שוכחים ולצערי גם יהודים אדוקים – שכתוב "לא תרצח". נשכח שכתוב "לא תרצח", אם כי קשה לא רק ליהודים אלא לאדם שמכבד את צלם האלהים לשכוח זאת. ננית, שלא כתוב "לא תרצח", מה זה יתן לנו? אנו נהרוג ערבים – ודבר שצריכים לעשות אותו יש לעשותו במכסימום, לא לעשות זאת ואחר-כך להתכחש. אם צריכים לעשות זאת – כל המרבה הרי משובח. אין אנו כל כך נפלים: הכלים שלנו לא כל כך גרועים משלהם; הפצצות שלנו הן יותר טובות משל הערבים, אם אנו נשליך פצצות הן תתפוצצנה. בזה אין אנו צריכים להתבייש; אם צריכים ללכת בדרך זו – צריך ללכת עד הסוף. המדובר הוא לא להרוג את הכנופיות. זאת אנו מנסים לעשות בעזרת הממשלה. זאת אנו אומרים שנעשה ועושים זאת. עשרות ומאות צעירים מסכנים חיהם לילה לילה. להרוג את הכנופיות – כן. לא על זה הוויכוח, אלא הוויכוח הוא אם יש להרוג סתם ערבים, כשערבי מביא ירק לרחביה להרוג אותו, כשרואים ילד ערבי, כשעובר אוטובוס וחושבים שיש שם ערבים – יכול להיות שיושב שם גם יהודי ויקרה אותו דבר שקרה עלייד סינימה ציון, שהרגו יהודי כי חשבו שהוא ערבי – לא את הרוצחים אלא להרוג ערבים חפים מפשע, כי הערבים לא מחפשים דווקא יהודים שהם בכנופיות. לעשות כערבים פירוש להרוג ערבים נקיים. ולזה יש סימפטיה, כפי שציון לצערי הגדול מר סופרסקי, ועל זה מדובר וזאת היא השאלה. ובכן, להרוג ערבים. אנו יכולים לעשות זאת, נעשו הדברים – אם כי הא' סירקיס לא יודע עליהם – למה זה יביא? כלום זה יגדיל את העליה היהודית? אנו לא לוחמים אלא על זה שארץ-ישראל תהיה לנו, ליהודים שבארץ-ישראל. הממשלה

היתה יכולה להפסיק את הטרור ביום אחד, האם לא ידוע לכם הדבר הזה, שאפשר היה להפסיק את הטרור בלי צבא ובלי תליות ובלי בתי־משפט צבאיים אילו היינו מסכימים לדרישה אחת – הפסקת העלייה? הדבר הזה לא נעשה. והיה נעשה אילו הלכנו בדרך זו. אילו היה יודע העם האנגלי, דעת־הקהל בעולם, ועדת המנדטים, שהיהודים אינם עולים על הערבים, שבארץ־ישראל יש מלחמת אזרחים – ערבים הורגים יהודים ויהודים הורגים ערבים, שניהם עומדים בדרגה אחת, ועלייה היתה נפסקת – אז היה גם הטרור נפסק. האם זה יפסיק את הטרור הערבי אם נהרוג ערבים נקיים? המופתי, שהוא מנהל את הטרור, כלום הוא חושש שעשרה, 100, 1000 ערבים ייהרגו? כלום איש מאתנו חושש לזה שיהודים נהרגים? זה ששים שנה נהרגים יהודים בארץ־ישראל. יש כאן יהודים שהם ששים שנה בארץ ויודעים את הדבר, כלום הם יפחדו שהם ייהרגו? ערבים אלה נלחמים על זה שהארץ הזאת תהיה ארץ ערבית ולא יהודית, כלום הם יפחדו שערבים ייהרגו? כלום המופתי איננו מתפלל שאנו נעשה מעשים כאלה? כך היתה לו אופוזיציה, היום אין לו אופוזיציה. הוא מראה לאופוזיציה: אמרתם שלא צריכים ללכת כדרכים כאלה, כלום לא נהרגים ערבים?

הערבים נופלים מאתנו בהרבה דברים, אבל לא בזה. נהרגו מהם אלף איש – האם זה מפחיד אותם? יש צבא שיוורה בהם, האם הם מפחדים? אנו הרגנו 3 ערבים – אני אומר: "אנו" ולא איזו קבוצה, מפני שזה נעשה בשם מלכות ישראל וכל זמן שאנו לא מתבדלים כולנו נושאים באחריות – 3 ערבים של קטנא. כלום עכשיו ערבים אלה נעשו ידידינו? הם ידרשו עכשיו עלייה גדולה, לבער את הכנופיות, הם עכשיו ידרשו להשליט סדר, לאחר שהראינו להם שאנו יכולים להרוג את הפלחים שבאו העירה?

אצל הערבים זה מלכד – כלום אף אצלנו זה מלכד? אצלנו יש יהודים שזוכרים את ה"לא תרצח". אצלנו יש יהודים – ואני אחד מהם – שלא ישאו באחריות זאת, שלא יזדהו בשום אמתלא פטריוטית בחיק זה. גם הכנופיות הערביות יש להם נימוקים פטריוטיים, לא לשם נוי והנאה בלבד הם הורגים. יש להם נימוקים פטריוטיים ובכל זאת אנו קוראים להם רוצחים, והרב עמיאל לא מצא בתורה שאסור לתלות אותם מפני שלא העידו בהם שני עדים ולא התרו בהם. אני מוצא שהם רוצחים ואנו דורשים מהממשלה לבער אותם בכל חווק היד. יש יהודים בארץ שלא יזדהו עם רוצחים יהודים אפילו מטעמים פטריוטיים. זה לא ילכד את הישוב מסביב לכנופיות של הרוצחים בנינו. ויפלג את הישוב, מפני שלא נרצה ללכלך את ידינו בדם. אמנם אנו סובלים: בנינו, אחינו, נהרגים; אבל יש לנו סיפוק אחד: אנו ממשיכים את קו יצירתנו, אנו עומדים בראש מורם כלפי כל העולם, ויש יהודים שעל נקיון זה ועל הכרה

מוסרית זאת לא יוותרו ויהיה מה, ושום צעקנות פטריוטית לא תפחיד אותנו. אנו אומרים: "לא תרצח", רוצח הוא רוצח, בין אם הוא יהודי ובין אם הוא ערבי. גם פטריוט ערבי רוצח נפש הוא רוצח, וגם יהודי הרוצח נפש לשם פטריוטיות הוא רוצח.

אתם המטיפים לשלום, ואני רוצה להאמין בכנות דרישותיכם, אין אתם יודעים איזו חרב אתם מכניסים לתוך הישוב. לא ניתן יד לרוצחים, לא נודהה אתם בשום אופן, לא נכסה על הדם. כשערבים עושים טירור, כל מה שהם יותר נהרגים הם מקבלים יותר נשק, הם לא זקוקים לנשק הממשלה. יש להם ממשלה בעיראק, ממשלה בסוריה, בלבנון, והם מקבלים משם נשק. אנו יכולים לקבל נשק רק מהממשלה האנגלית. קיבלנו – אמנם לא מספיק – אבל קיבלנו. ומה נעשה אם יפרקו את הנשק מאתנו? כשהישוב היהודי יכסה על הרוצחים, יפרקו את מעט הנשק. ומעט הסימפטיה שיש לנו בדרך כלל בעולם – והיא לא רבה, היא מעולם לא היתה רבה, יש שנאת עולם אלינו אבל יש גם מעט סימפטיה בעולם בקרב עם זה ובקרב עם אחר ובעיקר בקרב עם זה שבידו גורל הארץ – אנו נשמיד אותה, וזה לא קשה. קשה לעורר סימפטיה לתקומת העם היהודי, אבל להרוס אותה – זה קל מאוד. אלו תהיינה התוצאות אם נלך בדרך המופתי ובדרך הערבים.

ועוד מלה אחת לשתי שאלות שכרוכות לשאלה זו, שעוד יותר לא נוח לדבר עליה, שהיא עוד פחות פופולרית – התנהגותנו עם הממשלה האנגלית. הא' אריאב אמר כאן שעלינו לעמוד בכל חוקף על הבלגה. המלה "הבלגה" איננה במקומה. אנו לא רוצים להבליג, אנו צריכים לעמוד על נפשנו, לבער את הרוצחים, לרדוף אחריהם: היינו נגד רצח של אדם נקי, אם אתם רוצים לקרוא לזה הבלגה, קראו לזה הבלגה. אבל הוא אמר שאם נכוא לממשלה ונדרוש, אבל יש גם "אם לא". אני רוצה להזהיר מ"אם לא". הקו שנקטנו כלפי הממשלה האנגלית לא היה לשם הצלת מעמדה. לא התכוונו לעשות טובה לאנגליה. עלינו לברר לעצמנו אם זה נחוץ לנו או לא נחוץ? הנכונה הדרך שמציע ויינשטיין או נכונה הדרך שדרשנו אותה כל השנים: להילחם בכנופיות, אבל לא לרצוח אנשים חפים מפשע אם גם הם ערבים? עשינו זאת מפני קריטריון מוסרי, מפני בחינת מצבנו הפוליטי, לא עשינו זאת בכדי לעשות טובה לאנגליה. התנהגות זאת אינה תלויה במה שתעשה אנגליה, התנהגות אנגליה תלויה במידה ידועה במה שנעשה אנו.

רבים נתנו פה עצות טובות בכדי להרבות שלום בישראל – תכוא עליהם ברכה אם יקיימוה. לדרוש נשק ליהודים – אנו עושים זאת שנתיים וחצי יום-יום, וכל יהודי נאמן עלי שיעשה זאת. עצה זו לא צריכים לגלות מחדש. אבל אני אומר שאנגליה לא עשתה מה שהיתה צריכה לעשות ולא תעשה זאת,

ובכן אני מציג את שאלת התנהגותנו במקרה זה אם גם אנגליה לא מילאה את דרישותינו הצודקות. ואני אומר, מה שקרה בשבועיים אלה יכול להיות חורבן לנו. אם מישוהו יש לו עצות אחרות בכיסו – ויש נוכלים ורמאים פוליטיים שהם מצפצפים ברמזים שיש להם ידיד גדול, שאם יקראו לו הוא יבוא לעזרתנו – בבקשה, יוציאו את עצותיהם אלינו ונשמע. כרגע הוכרזה מלחמת השמד על העם היהודי בכל העולם; בראשה עומד היטלר ואחריו הולכים כל מדינות אירופה המזרחית והדרומית. שנאת ישראל יוקדת כאשר לא יקדה אף פעם. אל תחשבו שאנגליה נקייה מאנטישמיות. האנגלי הכי גדול בעולם הרוח כתב את המחזה הכי מזעזע והכי איום על היהודים, הוא יצר את הטיפוס של שיילוק והאנגלים קוראים גם היום את שיילוק. אבל קרה נס, מצאנו תמיכה קצת בעם זה ואנו יכולים לאבד אותה. גם בגרמניה לא היה לפני עשרים שנה מה שיש היום, כל גרמני לא היה רוצח המתעלל ביהודי. אדרבא, זה היה עם תרבותי גדול; אתם חושבים שזה לא יוכל לקרות באנגליה? רבותי, יש לכם כרגע מאות ואלפים אנגלים בארץ, הם לא גרועים מכל האנגלים אחרים; כל אחד מהם עומד לשוב לאנגליה חזרה – אולי יש ביניהם גם נואמים וסופרים, אבל רובם אנשים רגילים וכל אחד מהם ישוב למשרדו, לכפרו ולעיתונו; הם יספרו כמשיחים לפי תומם מה שראו בארץ. מה שיגידו עלינו זה יכול להיות קובע יותר מכל תעמולה וספרות. דברינו לא השיגו את מיליוני האנגלים, אנו יכולים להשיג מאה, אלף – הם ישיגו את המיליונים. אם הם יראו אותנו בנוולותנו – כל העם האנגלי יראה אותנו בנוולותנו. אם הם יראו אותנו ברמתנו המוסרית – ככה יראו אותנו כל האנגלים. ודאי שאנגליה לא קיימה הרבה דברים מה שהבטיחה, אבל אנגליה נוהגת לפי הכנתה; גם אנו נוהגים לפי הבנתנו ועושים כפי שאנו צריכים לעשות. מסלף יהיה זה שיבין את הדברים האלה כאילו אין אנו צריכים לדרוש זיון, עליה, וכל מה שמגיע לנו. אבל היוהרו לכם להשניא את עצמכם בעיני העם האנגלי. כי לא מעם אנגלי זה שבדמיוננו אלא מהעם האנגלי כמו שהוא, ממנו אנו דורשים עזרה, מעזרתו אנו תלויים עכשיו במידה מרובה, ואל גשניא את עצמנו על עם זה. אין האנגלי מתפעל מביקורת, יודע הוא לבקר גם את ממשלתו, אבל הוא יודע להבחין בין ביקורת וניאוף. ונכון הדבר, לא רק אנו מחינו נגד התלייה אלא גם האנגלים, אבל מחו כאנגלים ואנו כמחוסרי־אחריות.

עלינו לקבוע עמדה בשתי השאלות היסודיות הללו, כי שעת החירום עדיין לא עברה, אני מפחד שהיא רק מתחילה, זוהי מלחמה שלא תיגמר מחר – מלחמת הערבים נגדנו. להם אין מה לאבד. הם יכולים רק להרוויח; הם לא

זקוקים לאנגליה, לא זקוקים לקנות קרקע ולהביא ערבים מחוץ-לארץ, אין להם מה להפסיד, יש להם רק מה להרוויח. הם לא צריכים לגרש את אנגליה, הארץ היא שלהם. לנו יש מה להפסיד. אנו יכולים להפסיד את עולמנו הפנימי, את עולמנו כלפי הערבים, את עולמנו כלפי האנגלים, אם לא נתנהג במשמעת ברזל יהודית. אין לנו צבא, אין לנו משטרה, לא נוכל להשתלט אם פה ושם תהיה כנופיה יהודית שתעשה מה שתעשה. אבל אין לראות בזה סכנה. הסכנה היא זו שהצביע עליה מר סופרסקי – הסימפטיה לרוצחים. אם הרוב ידע בפני מה הוא עומד, אם יכיר את כל חומר המצב, את כל כובד האחריות הרובצת עלינו כלפי כבוד ישראל, כלפי עתידנו, יעקור ממנו את הדעות המסוכנות הללו. אין שום פחד מהכנופיות הקטנות הללו, כי ישפטו אותנו על-פי מה שעושה העם היהודי ברובו ולא על-פי מעשה של יחידים. אינני מתבייש אם יש רוצח יהודי; יש רוצחים בכל עם ועם, אבל במה הדברים אמורים – כל זמן שלא יוכלו לזהות אותנו עם רוצחים אלה. בכרוזים לא ניוושע. אנו נוציא כרוזים ואחר כך ילך כל אחד ואחד ובחברתו ידבר אחרת. אלא צריכים הכרה זו לעשותה לנחלת רבים. ואנו יכולים לעשות אותה לנחלת הישוב כולו על-ידי אי הרכנת ראש בפני דמגוגיה פטריוטית מזויפת, על-ידי מלחמה בלתי-פוסקת שלא יתלו בחור כזה, אבל מבלי להזהות עם מעשיו של בחור כזה אף פעם, אז הכנופיות האלו הן מחוסרות-אונים, הן לא יזיקו לנו. את זאת נתבע מאתנו.

י. בן-צבי עתה עלינו לסיים. אני מזכיר לכם שמישיבה זו לא יהיו פרוטוקולים שילכו לפרסום. זה מקל עלינו את הברור. אני מצטער על זה שחלק מהנואמים לא באו לידי דיבור, אבל אין אשמת מישהו. (אלישר: לסדר הישיבה). אל תפסיק אותי, יכול להיות שאתן לך רשות להצעה. יש כעת הצעה להפסיק את הוויכוח. אמנם לא באנו לידי איזו החלטות מסוימות ואפילו לא לידי החלטה להוציא כרוז. ההצעה היא: להפסיק את הוויכוח אחרי ששמענו את דברי בן-גוריון ולהטיל על ההנהלה שהיא תכנס כעין ועדה ישובית, שהיא תרכז בתוכה את באי-כוח חמשת הגופים האלה: באי-כוח עירית תל-אביב, קהילת ירושלים, קהילת חיפה, התאחדות האיכרים, הסתדרות העובדים, ויחד עם ההנהלה לדון ולהחליט לפי רוח הוויכוחים שהיו כאן בנוגע לאמצעים הפנימיים. (קריאת ביניים: אחד מאגודת ישראל). אשמח מאוד לתיקון זה. נתכנס מיד וננסח את הדברים ונפרסם אותם בצורת קומניקט. חוץ מזה יוטל על ועדה זו לאחוז באמצעים כלפי-פנים. האם יש למישהו עוד הצעות?

אלישר⁶¹ בן-גוריון לא נתן כדבריו תשובה מספקת. אמנם הוא אמר דברים נכונים בנוגע להבלגה. בשנת 1936 אני עצמי הייתי נגד הבלגה, בשנת 1938 אני בעד הבלגה מלאה. אולם בשנת 1936 היה מקום לאי-הבלגה. אילו היינו אז לא מבליגים יכול להיות שבמשך אפריל 1936 היינו מאבדים את כל קרבנותינו מה שאבדנו עד עכשיו, אבל היינו מכריחים את הממשלה האנגלית לתת פתרון לשאלה הזאת. כעת אני מזדהה עם עמדת בן-גוריון בשאלת ההבלגה. אבל יש עוד ענין אחד, הישוב עומד בפני מלחמת-אחים ועל זה לא קיבלנו את התשובה. לא מפיו של א. קצנלסון, שאמר עליהם שהם עוכרי ישראל, לא מברר-רב-האי, שהציע לקצץ, ואף לא מבן-גוריון. הצעתי היא למעשה זו: נזכור, רבותי, את ההיסטוריה שלנו. אנו נצא מפה עוד פעם בכרוז כמו הכרוז שהוצא ביום האבל של בן יוסף על-ידי הוועד הלאומי והציבור לא נשמע לו, הקהל עשה על דעת עצמו: ולמחרתו ביום התלייה, על אפס של כל אלה שהתנגדו לשביתה, ועד הקהלה מצא לנחוץ להיות מדריך הישוב והכרוז על שביתה. (בן-צבי: אבל מה היא הצעתך?) אני מבקש ממך שתתן לי לדבר. הצעתי היא פשוטה מאוד. אתם שהנכם חושבים את עצמכם היום למנהיגי הישוב, אם רצונכם באמת להנהיג את האומה עליכם לשתף את כל הציבור היהודי. זה שמונה שנים שאתם לא נבחרתם,⁶² ויש ציבור יהודי בארץ-ישראל וירושלים שאומר שאתם לא מייצגים אותם. הצעתי היא פשוטה מאוד: ההנהלה של הוועד הלאומי מוכרחה להיבחר היום מחדש, כמו בכל מקרה של מצב מיואש לעם מוכרחה להיות ועד לאומי המורכב מכל שדרות הציבור. יש כיום אנשים וחוגים רחבים שהסימפטיה שלהם היא לא אתנו, אף אותם מוכרחים לשתף בכל הפעולות.

דבר שני – למלחמה לא נתן יד. אנו נגד רוצחים. להבלגה כולנו נלך. אבל אני רואה שמובילים אותנו למלחמה פנימית ויגיעו הדברים לידי כך שאנו נירה איש ברעהו. כל הדברים ששמענו כאן מפי באי-כוחם הרשמיים של חוגים ידועים מעידים על כך. אני אומר לכם שהסכנה היא גדולה. לפני אלפיים שנה נהרסנו רק מתוך הפילוג המפלגתי. העצה שלי היא – ראשית כל, לפני שנבוא לפרסם איזה דבר נלכד את כל הכוחות שבישוב מן הימין הקיצוני ועד השמאל. נשכח את כל הפילוג שבינינו, ולשם זה להרכיב ועדה. הצעה נוספת – לחדול מהספדים.

בן-צבי אם כן, ישנה רק הצעתו של מר סופרסקי, למסור להנהלה להרכיב את

61. אליהו אלישר, חבר נשיאות ועד הקהילה בירושלים.

62. הבחירות האחרונות לאסיפת-הנבחרים של כנסת ישראל נערכו בינואר 1931.

הוועדה הישובית שהיא תדון על כל השאלות העומדות על הפרק. היש מתנגד לזה? אין. הוועדה תהיה מורכבת משישה⁶³ גופים והם: עירית תל-אביב, קהילת ירושלים, קהילת חיפה, התאחדות האיכרים והסתדרות העובדים.⁶⁴
(הישיבה געולה)

63. כך במקור.

64. ועדה כזאת לא היקמה.

